

"Kùltür Sorunları Çalışma Grubu"nun

Açılış Açıklaması'ndan:

.....

Kùltür Sorunları Çalışma Grubumuz, Partimizin (ve onun kùltür alanındaki etkinliğinin) güçlendirilmesi için, Danışma Toplantımızda:

A) Özellikle şu t e o r i k , p o l i t i k ve ö r g ü t s e l sorunlar üzerinde görüşler ve öneriler dile getirilmesini diliyor

- 1) Partimizin --Barış ve Demokratik Yenilenme stratejik doğrultusuna denk düşen-- kùltür politikasının ana doğrultuları ve temel ilkeleri

(Öyle ki, kùltürel gelişmeye ilişkin görevler, her bağlamda ve koşulda, o ana doğrultulara ve temel ilkelere göre kolaylıkla saptanabilir);

- 2) Göçmenlik yaşamında kùltürel etkinliklerin özgül doğrultuları;
- 3) Kùltürel gelişmeye ve kùltürel gelişme ile barış savaşı ve demokrasi savaşı arasındaki bağları güçlendirmeye yönelik pratik öneriler;
- 4) Partimizin kùltür politikasına denk düşen bir örgütleniş tarzı ve bunun işlerliği üzerine öneriler;
- 5) Partimizin sürdürdüğü birlik süreçleri boyunca hazırlanacak ya da değiştirilecek parti programlarında kùltürel gelişme sorunlarının dile getirilmesine ilişkin öneriler;
- 6) Uluslararası komünist basında ve ülkemiz basınında özellikle kùltürel gelişmeye ve kùltür politikalarına ilişkin teorik görüş ve yazıların incelenip değerlendirilmesi, değerlendirmelerin parti basınına ve ilerici basına yansıtılması.

B) Çalışma Grubumuz, bu Danışma Toplantımızda, varolan nesnel koşullarda gerçekleşebilir bir süreklilik gözetilerek, kimi somut konularda alt-grup çalışmaları yapılması için görüş ve isteklerin belirlenmesini olanaklı görmektedir.

C) Ayrıca Çalışma Grubumuz, Danışma Toplantımızın sonunda, varılmış ortak görüş ve eğilimleri dile getirecek bir açıklama kaleme alınmasının, bağlaşıklarımızla kültürel alanda yürütülecek ortak eylemlere yardımcı olacağı görüşündedir.

x x x

Partimizin --Barış ve Demokratik Yenilenme stratejik doğrultusuna denk düşen-- kültür politikasının ana doğrultuları ve temel ilkeleri konusunun açıklığa kavuşturulması, Çalışma Grubumuza göre, bu Danışma Toplantısının önemli hizmetlerinden biri olacaktır.

Bu yüzden, bu konudaki görüşlerin verimli bir şekilde açılmasını kolaylaştırmak üzere, bu ana doğrultular üzerinde Çalışma Grubumuzun --yeşil kapaklı Raporumuzda dile getirilmiş olan-- yaklaşımlarını kısaca özetlemek istiyoruz:

A n a d o ğ r u l t u l a r :

1) Özgül bir toplumsal işlev olarak kültürün geliştirilmesi

(Kültür insanların -bilim, sanat, eğitim, iletişim insanların- ve kültürel ilerleme güçlerinin -partiler, dernekler, vakıflar, girişimler, kültür meslek örgütleri vb.- görevleri)

/Raporumuzda s. 33-43/

2) Ulusal ve evrensel kültür birikimlerinin yığınlara taşınması

(Kültür insanları ve onların örgütleri ile demokratik yığın örgütlerinin ve yerel yönetimlerin işbirliği görevleri)

/Raporumuzda s. 45-50/

3) Yığınlarda bireysel ve toplu yaratıcılıkları ve girişkenlikleri teşvik

(Yığın örgütlerinin, dernek ve girişimlerin vb. yanı sıra yerel yönetimlerin görevleri)

/Raporumuzda s. 51-70/

T e m e l i l k e l e r :

Kısaca, kültürel gelişmenin önündeki engellerin kaldırılması uğraşı olarak niteleyebileceğimiz bu kültürel ilerleme politikası üzerinde, bağlaşıklarımızla ve ülkedeki kültür güçleriyle ortak mutabakatı kolaylaştırmak bakımından, sözü geçen politik doğrultulara ilişkin görevlerin, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı"nın --uluslararası kabul görmüş olan-- ana hedefleriyle bağlanması önem taşımaktadır.

Bu açıdan, yukarıdaki ana doğrultuların her birinde, politik bağlaşıklarımızla ve ulusal çapta kültür güçleriyle birlikte eylem hedefleri belirlenirken, şu temel ilkelerin her zaman göz önünde tutulmasının yerinde olacağı görüşündeyiz:

- 1) Gelişmede ve yaşamda kültürel boyutun ihmal edilmemesi;
dikkatlerin ve varolan olanakların kültürel etkinliklere ve kültürel gelişmeye oranlı olarak ayrılması;
- 2) Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi;
- 3) Kültürel yaşama katılımın yaygınlaştırılması;
- 4) Kültürel kimliğin olumlanması ve zenginleştirilmesi.

.....

GEREKÇELİ KARAR ÖNERİLERİ

Genel insanlık sorunlarının, sınıfsal, ulusal sorunların önüne geçtiği günümüz koşullarında, dünya ölçeğinde kültürün ve bireyin önemi ve rolü artmıştır.

Nitekim, barış içinde yanyana yaşamının bu yeni koşullarında, sistemlerarası ve uluslararası ilişkilerde güvenlik ve işbirliğini güvence altına almak ve geliştirmek, her ölçekte, büsbütün yaşamsal bir önkoşul haline gelmiştir. Uluslararası kültürel işbirliğinin bunu destekleyen vazgeçilmez bir öge olduğu açıktır.

Bu tarihsel koşullarda, Birleşmiş Milletler'in, 1988-1997 dönemini "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" ilan etmesi anlamlıdır. Kültürel ilerlemenin, toplumsal ilerlemenin ayrılmaz bir bileşeni olduğu bilinciyle hareket eden Birleşmiş Milletler'in Kültürel Gelişme Onyılı Projesi, **genişletilmiş bir gelişme ve kültür anlayışı** temelinde yeni yaklaşımlar getirmiş ve bu bağlamda, bireysel ve toplu yaratıcılıkların yükseltilmesinin önemini vurgulamıştır.

Birleşmiş Milletler'in, bilimsel teknik devrim koşullarındaki bu yaklaşımı gerek, kültürel bakımdan da bunalım içinde bulunan gelişmiş kapitalist ülkeler için, gerek ulusal kimliklerini koruyarak çağdaş gelişmeye ayak uydurma durumunda olan üçüncü dünya ülkeleri için, gerekse komünist topluma doğru yol alışı ciddi sorunlarla karşılaşan sosyalist ülkeler için ayrı önem taşıdığından, Uluslararası Topluluk tarafından geneliyle kabul görmüştür.

Kültürel Gelişme Onyılı Karar Metni'nde imzası olan, orta derecede gelişmiş bir kapitalist ülke olarak Türkiye, içinde bulunduğu ekonomik koşullarla doğrudan bağlantılı olmayan bir kültürel yapıya sahiptir. Osmanlı koşullarında, örneğin doğa bilimlerinin, bireysel yaratıcılıkların gelişmesine olanak vermeyen bir fetih kültüründen, batılılaşmaya, aydınlanmaya doğru 200 yıllık bir kültürel değişim içindeki ülkemizde, ağır bir kültürel bunalım yaşanmaktadır. Ülkemizde yaşanan ekonomik ve toplumsal bunalımın ve bu temelde derinleşen kültürel bunalımın aşılması doğrultusunda, alternatif bir Program oluşturan Partimizin kültüre yaklaşımı, tam da Birleşmiş Milletler'in ve UNESCO'nun, Kültürel Gelişme Onyılı eylem projesindeki espriyle uyum içinde bulunmaktadır.

Ayrıca, Kültürel Gelişme Onyılı eylem projesinin yaklaşımlarından esinlenerek Partimiz tarafından, ülkemiz somutuna yönelik olarak hazırlanmış bir kültürel gelişme programı, Partimizin Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejisi'nin yaşama geçirilmesi için önemli bir araç olacaktır.

Böyle bir eylem programı, öncelikle, uğraşlarıyla kültürel ilerlemeden yana olan ve bundan dolayı gerici iktidarlara çatışan, toplumsal bir güç olarak varlığını kanıtlayan aydınlarla dialog ve işbirliğimizi güçlendirecektir.

Diğer yandan, tüm demokrasi güçleriyle bağlaşıklığımızı destekleyecek somut olanaklar sağlayarak, yeni bir politik kültürün yaygınlaşmasına hizmet edecektir.

Ayrıca, bu programın yaşama geçirilmesinde aktif olarak yer alacak partililer, gerek teorik, gerekse pratik bakımından önemli deneyimler edinerek yetkinleşeceklerdir.

Kültürel Gelişme Onyılı eylem programı çerçevesindeki tüm faaliyetler süresince, Partimizin kültür politikası da belirginleşecek ve olgunlaşacaktır. Ülkemizde, kültürel yaşamın demokratik bir doğrultuda canlanmasına da hizmet edecek olan böyle bir eylem programı, toplumsal yaşamın her alanında demokratikleşme ve insancılaşma eğilimlerini güçlendirecektir.

Bütün bu olgular gözönüne alınarak:

ÇALIŞMA GRUBUMUZA İLİŞKİN OLARAK

- Kültür Sorunları Çalışma Grubu'nun hazırlamış olduğu, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı"na ilişkin raporun genel içeriğinin onaylanmasına,
- Kültür Sorunları Çalışma Grubu'nun, Parti birimi olarak kalıcılaştırılmasına,

- Parti biriminin görevlerinin en azından, Raporun 29-30. sayfasındaki görevleri içerecek biçimde belirlenmesine,

- Parti görevleri, kültür sorunlarıyla yakından ilişkili bulunan, yayın, eğitim, araştırma, çeviri, uluslararası ilişkiler v.b. alanlarıyla, Kültür Sorunları Birimi'nin çalışmaları arasında işbirliğinin ve eşgüdümün sağlanması için, söz konusu alanlardan bu alana katılımın açık tutulmasına,

- Kültür Sorunları Birimi üyelerinin ve bunların yanı sıra bu alanda yetiştirilmesi istenen kadroların, teorik olarak yetkinleştirilmesi ve aralarında bir yaklaşım birliğinin sağlanması hedefiyle, halen mevcut olduğunu düşündüğümüz, merkezi eğitim olanaklarından yararlanmalarına,

- Kültür Sorunları Çalışma Grubu tarafından hazırlanan bu Raporun, ilgili tüm yoldaşlara dağıtılarak incelenmesinin sağlanmasına, ve bunun ardından, Avrupa'da ve Türkiye'de düzenlenecek olan birer Parti konferansında değerlendirilmesine,

- Bu konferansların ortak değerlendirilmesinin sonuçlarının, uygun görülecek Parti sorumlularına, toplantılar yoluyla aktarılmasına,

- Partimizin kültür politikasının daha belirginleşmesi ve etkili hale gelmesi doğrultusundaki çabaların önemli bir parçası olarak, ülkemizde kültürel gelişmenin tarihsel özelliklerini bilimsel olarak belirleyecek, "Kültürel gelişme tezleri" taslaklarının, daha sonra Parti kamuoyundan başlayarak, kültür güçlerinin tartışmasına açılmak üzere hazırlanmasına,

PARTİMİZİN GENEL ÖRGÜTSEL FAALİYETLERİNE İLİŞKİN OLARAK

- Partimizin yayın, eğitim, uluslararası ilişkiler, çeviri, örgütlenme alanlarında faaliyet gösteren birimlerinin çalışma programlarını, Kültürel Gelişme Onyılı yaklaşımlarını ve Kültür Sorunları Çalışma Grubu'nun Raporu'nun genel içeriğini (özellikle 72-75. sayfalardaki öneriler) göz önünde bulundurarak zenginleştirmelerine,

- Partimizin üst yönetiminde kültür sorunlarıyla ilgili çalışmalardan sorumlu bir yoldaşın saptanmasına,

- Partinin yukarıdan aşağıya, gerekli görülen kademeleri esasına göre, özel "kültür birimleri" oluşturulmasına,

- Daha alt birimler için, birer "kültür sorumlusu" belirlenmesine,

BAĞLAŞIKLIK POLİTİKAMIZA İLİŞKİN OLARAK

- Gerek ülkede, gerekse Avrupa'da Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesinde, kültür sorunları ile ilgili Partililerin, yakınlaşma ve birleşme sürecinde olduğumuz diğer örgüt ve hareketlerin üyelerinin ve Marksizme yatkınlığı olan kültür adamlarının katılacağı, kültür olgusunun tarihsel maddecilik temelinde ve ülkemizin kültürel gelişme sorunlarının tartışılacağı birer konferansın toplanmasına,

karar verilmesini öneriyoruz.

Duisburg, 31 Temmuz 1988

S U N U Ş

Dünyada ve ülkemizde genel toplumsal gelişme koşullarının yeni evresinde kültürün ve giderek bireyin rolü artmakta olduğundan, Partimizin "Barış ve Demokratik Yenilenme" stratejik doğrultusuna tekabül eden bir kültür politikasının yaşama geçirilmesi, bu alanda her zamankinden daha büyük önem taşıyor. "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" vesilesiyle hazırladığımız bu Raporla, Partimizin kültür politikasının güçlenmesine, etkisinin artmasına ve böylece, bu alanda Partimizin öncü rolünün yükselmesine katkıda bulunmak istedik.

Bu Raporda düşüncelerimizi dile getirirken, parlak, orijinal fikirler aramak yerine, bir eylem programı olarak yaşama geçirilebilecek önerileri, hümanist ve ilerici bir kültür politikasına hizmet edecek bir bütünlük içinde sunmayı gözettik.

x x x

Bugün, barış içinde yanyana yaşamanın -- BTĐ'in ve uluslararası ilişkilerde karşılıklı bağımlılığın damgasını bastığı-- yeni evresinde insanlık, "dünyanın sosyal yenilenmesi" görevi ile karşı karşıya bulunuyor.

İşte bu bağlam içinde, kültürün ve bireyin artan rolüne ilişkin olarak, dünya çapında yaşanan "uygarlık krizi"nin aşılması görevleri üzerine, SSCB Toplum Bilimleri Akademisi'nin yaptığı analizlerde(x) "insanın her türlü mükemmelleşmesinin ve çok-yönlülüğünün artmasının günümüz dünyasında toplumsal ilerlemenin belirleyici ölçütü olarak öne çıkması" biçimindeki saptama dikkat çekicidir.

Nitekim, SBKP Şubat¹⁹⁸⁸ Plenumunu değerlendiren resmi

(x) SBKP MK'ya bağlı Toplum Bilimleri Akademisi'nin "Tartışma için Tezler :GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA TOPLUMSAL İLERLEME", Yeni Açılım Dergisi, Sayı 4, Ağ. 88

bir yorumda(xx) da kültüre, "Yeniden yapılanma ideolojisinin çekirdeği" olarak büyük dikkat gösterildiğine işaret edilmiş, kültürün ilk görevinin, "insanların toplumsal yaşama aktif katılmaları üzerinde etkili bir etken olmak," olduğu belirtilmiştir. Yazıda ayrıca, Şubat 88 Plenumunda formülleştirilen, "kültür, ideolojik planda perestroykanın sonuç belirleyici etkeni olduğuna göre, kültür olmaksızın ya da kültürün dışında demokrasinin olanaksız olduğu" vurgulanmıştır.

Partimizin aynı ideolojik temeldeki arayışların ürünü olan "Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejisi"ni öne çıkaran Programı, gerek"dünyanın sosyal yenilenmesi" göreviyle olan uyumu bakımından, gerekse ülkemizin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel bunalımdan çıkış için getirdiği gerçekçi yanıtlar bakımından Partimizin de kültür yaşamına benzer bir yaklaşım içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitekim, özellikle Barış ve Ulusal Demokrasi Alternatif Programı'ndan itibaren bütün programatik belgelerimizde, Genel Sekreterimizin konuşma ve yazılarında kültüre artan ölçüde önem verildiği görülmektedir. Son olarak, Birleşme Kongremiz'in kültür sorunları üzerine özel karar almış olması da elbette kültüre verilen önemin bir göstergesidir.

Diğer yandan, BM ve UNESCO' tarafından son birkaç yıldır kabul gören ve yeni tarihsel koşullarda insanlığın ortak çıkarlarına yanıt veren, "kapsamı genişletilmiş kültür anlayışı" Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesi'nin ana hedef ve doğrultularında da ifadesini bulmuştur.

Bu nedenle Çalışma Grubumuz, Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejimize uygun bir kültürel gelişme yönelimini, bu uluslararası kabul görmüş hedefler ve yaklaşımlarla yaşama geçirmenin bağlaşıklık politikamıza da çok yönlü hizmet edeceği görüşüyle bir eylem programı taslağı hazırlamıştır. İlişikte sunduğumuz önerilerin ana fikri budur.

(xx) Vitali GANYUŞKIN, "SBKP MK Şubat 88 Plenumu'nun ardından düşünceler: AYDINLANMIŞ HALKIN TAM İKTİDARI", TEMPS NOUVEAUX 1988, Sayı 10

x x x

Onerilerimizi içeren raporumuzun, karar alınmasını kolaylaştırmak üzere iç düzenlemesi değiştirilmiş ekli biçiminde şu sıralama izlenmiştir:

- 1- Çalışma Grubumuzun Yaklaşımları(Say. 1-4)
- 2- Kültürel Gelişme Onyılı'nın tanıtılması için Öneriler(Parti içine ve kamuoyuna yönelik olarak) (Say. 5-17)
- 3- Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesi'nin Ülkemizde Uygulanmasına ilişkin Çerçeve Tasarı (Say. 18-56) Bu bölümde öngörülen öneriler birbirini bütünleyen üç ayrı doğrultuda geliştirilerek sergilenmektedir.
- 4- Ekler bölümünde Çalışma Grubumuzun:
 - Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin derlediği bilgilere(Say. 57-61)
 - BM ve UNESCO metinlerinin, Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejimizi doğrulayan yaklaşımlarına ilişkin saptamalara (Say. 62-76)
 - Kültürel Gelişme Onyılı bakımından dünyada, ülkemizde ve Partimizde varolan elverişli koşullara ilişkin değerlendirmesine (Say. 77-82) yer verilmiştir.
- 5- Ek belgeler bölümünde BMÖ'nün ve UNESCO'nun Onyıl'a ilişkin belgeleri ile, uluslararası ve ulusal basında çıkmış kimi yazılara yer verilmiştir.

En sıcak selamlarımızla,

"Kültür Sorunları Çalışma Grubu"

"Kültür Sorunları" alışma Grubu

"DÜNYADA KÜLTÜREL GELİşME ONYILI"nın

Ülkemizde tanıtılmasına ilişkin faaliyetler için

 n e r i l e r

(Nisan-Temmuz 1988)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAşTIRMA VAKFI

ÇALIŞMA GRUBUMUZUN YAKLAŞIMLARI

1. Kavram tartışmasına girmeden, uluslararası kabuller temelinde, somut eylem önerilerine ağırlık verilmesi

Kültür alanında herhangi bir eylem önerisinin başlıca güçlüğü, kısmî bir görünüm taşıması, böyle bir eylemin yaşama geçirilmesinde daha ilk adımdan itibaren itiraz ve tartışmalara yol açması ve böylece katılımın zayıflaması ve eylemin etkisizleşmesidir.

Bu durum nereden ileri geliyor ?

Maddeci tarih ve toplum anlayışındaki, ilerici, hatta Marksçı görüşteki kimseler arasında bile kültür tanımında, kültür kavramının içeriği, kültürün toplumsal gelişmedeki yeri ve rolü konusunda --kapsamlı bir kültür politikasının belirlenmesini ve geliştirilmesini engelleyecek derecede-- farklılıklar olduğu gözlemleniyor.

Ayrıca, egemen kültür politikasına karşıt olmakla birlikte, günümüz koşullarında barış ve demokratik yenilenme doğrultusunda bir kültür politikasının yaşama geçirilmesi için önemli katkıları olabilecek değişik çevrelerden kimselerin farklı ideolojik yaklaşımlarının rolünü de hesaba katmak gerekiyor.

Çalışma Grubumuz Kültürel Gelişme Onyılı ana hedeflerini, kültür konusundaki görüş farklılıklarının ve ideolojik farklılıkların öne çıkmıyacağı bir bağlam içinde görmüş ve önerilerini bu doğrultuda hazırlamaya çaba göstermiştir.

Gerçekten, uluslararası çapta bir kabul görmüş olan ana hedefler, bu özelliğiyle, kültürel ilerlemeden yana olan en geniş güçlerin diyaloguna ve eylem birliğine olduğu kadar, egemen güçlerin böylesi bir doğrultuya doğal itirazlarının etkisizleştirilmesine, hatta bu doğrultuda bazı adımlar atmalarına da hizmet edebilir.

Bu açı altında, Kültürel Gelişme Onyılı ana hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik her diyalog ve eylem birliği, ayrıca, yeni bir demokrasi kültürünün somutlaşmasına ve yaygınlaşmasına olduğu kadar, barış ve demokratik yenilenme doğrultumuz için toplumsal-politik ortamın olgunlaşmasına da kuşkusuz katkıda bulunacağından, bir kat daha önem taşımaktadır.

2. Onyıl Projesi'ne yönelik faaliyetler bütünü ve ilk aşama olarak bir yıllık tanıtma faaliyeti

Kültür kavramının zaten kapsam bakımından çok geniş, içerik bakımından ise hayli karmaşık olduğunu, ülkemiz ilerici kamuoyunda bile bu alandaki fikirlerin henüz yeterli ölçüde bırakılığa kavuşmuş olmadığını, üstelik dünya ilerici kamuoyunda ve özellikle, --SBKP'nin 27. Kongresinden itibaren toplumsal ve kültürel ilerlemeyi hızlandırmak için benzersiz bir atılım içine giren-- Sovyetler Birliği'nde genişletilmiş bir kültür anlayışını öne çıkaran yeni yaklaşımların ağırlık kazandığını, bu yüzden dar anlamda geleneksel kültür anlayışının verilerini günümüzde bir kez daha irdelemek gerektiğini göz önüne alarak, Çalışma Grubumuz, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Eylem Programı Projesi'nin ülkemizde yaşama geçirilmesi doğrultusunda Partimizin, partililerimizin hemen harekete geçmesini öngörmek yerine, Kültürel Gelişme Onyılı hedeflerinin, halkımıza, ülkemizde kültürel ilerlemeye ve giderek dünya barışına sunduğu olanakları önce bağlaşıklarımıza, ülkemizdeki kültür güçlerine ve halkımıza tanıtmayı öngörmenin daha uygun olacağı; böylece, ilk bir yıllık aşamada edinilecek deneyimlere dayanılarak bu alanda daha sonra sağlıklı ve kalıcı adımlar atmak için gerekli nesnel ve öznel koşulların oluşacağı görüşüne varmıştır.

İşte bu görüşle Çalışma Grubumuz, bu raporunun ^{2.}1. bölümünde ^(5.18-56)Kültürel Gelişme Onyılı hedeflerine yönelik olarak geliştirilebilecek faaliyetleri, birbirini bütünleyen üç ana düzlemde somutlanmış olarak sergilemeye ve böylece --onu izleyen 2. bölümde sıralanan ve toplumsal yaşamın değişik kesimlerinin özgül özelliklerine göre çok daha geliştirilebilecek olan tanıtma faaliyetleri için esin verici olabilecek ve ayrıca, kültürel yaşamın çeşitli kesimlerindeki faaliyetler arasında bir eşgüdüm gözetilmesine de hizmet edebilecek-- genel bir çerçeve sunmaya çaba göstermiştir.

3. Kültürel yaşamdaki eğilimlere ve kültür politikamıza ilişkin incelemelerin sürdürülmesi ve kültürel yaşamdaki faaliyetlerimiz sonuçlarının topluca değerlendirilmesi konusunda öneriler

Çalışma Grubumuz sınırlı olanaklar içinde, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Eylem Programı Projesi'nin ülkemizde Partimizin de katkı ve desteğiyle yaşama geçirilmesi konusunda ha-

zırladığı bu ön raporla, barış ve demokratik yenilenme stratejik doğrultumuzla uyumlu bir adım attığı kanısındadır.

Şurasını belirtmek isteriz ki bu çalışma, tek tek her birimizde bilgi düzeyini yükselttiği, uyumlu bir toplu çalışmanın meziyetlerini her birimizin çalışmasına daha bir itki getirecek şekilde somutlaştırdığı ve nihayet Partimizin yeni stratejik doğrultusunu her birimizin derinliğiyle ve çok yönlülüğüyle biraz daha kavramamıza yardımcı olduğu gibi, bu çalışmaya girmeden önce aramızda varolan dostluk, güven ve dayanışma duygularını da daha pekiştirmiştir. Bunları öznel düzeyde, ortak çalışmamızın sağlıklı karakterinin göstergeleri olarak anıyoruz.

Buradan yola çıkarak, Partimizin kültür politikasının daha etkili hale gelmesine bir katkı olmak üzere, ortak çalışmamızın verimini yükseltmek için, kültür konusunda bilgilerimizi artırmaya topluca ihtiyaç duyduğumuzu dile getirmek istiyoruz.

Grubumuzun böyle bir özel eğitimden geçmesi, örneğin aşağıdaki konularda bilgilerini derinleştirmesi kuşkusuz yararlı olacaktır:

- Kültürün, toplumsal gelişmede temel ile üstyapı arasındaki etkileşimlerle, "yaşam tarzı"yla, "günlük yaşam"la bağı?

- Klasik anlamda kültürel yaşamın başlıca öğeleri olan bilimin, sanatın, iletişimin ve eğitimin, diğer toplumsal ilişki ve faaliyetler arasında görece özgül yeri ?
- Kültür tarihinde dönemler ?
- SSCB'de ve diğer sosyalist ülkelerde "Sosyalist Kültür Devrimi" uygulamalarının günümüzdeki bilançosu ?
- Yeni düşünme tarzı ve Kültürel ilerleme ?
- vb. vb.

Çalışma Grubumuz, ülkemizdeki ve dünyadaki kültür olaylarını, sorunlarını irdelemeye, eleştirmeye ve tanıtmaya yönelik telif ya da çeviri yazılar hazırlamak ve bunları yayımlamak için çaba göstermeye devam edecektir.

Bu çalışma sırasında Grubumuzda içe dönük olarak ortaya çıkan bu olguların ötesinde, dışa dönük olarak, Partimizin kültür politikasının daha belirginleşmesi ve daha etkili hale gelmesi doğrultusunda hissettiğimiz ihtiyaçları ve bunlara yanıt verebileceğini düşündüğümüz görevleri de aşağıda dile getirmek

istiyoruz.

- a- "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" çerçevesinde çeşitli ülkelerdeki uygulamaların izlenmesi, bunların başarılı ya da başarısız sonuçlarının irdelenmesi ve bütün bunlardan ülkemiz için dersler çıkarılması görevi önümüzde duruyor.
- b- SBKP 27. Kongresinden sonra Sovyetler Birliği'nde ve genel olarak tüm dünyada, "genişletilmiş kültür anlayışı"na dayalı olarak kültür alanında geliştirilen yaklaşımları ve uygulamaları sürekli olarak izlemek ve bunların ülkemiz için de uygulanabilir yanlarından Partimiz yönetimini sürekli bilgilendirmek, ülkemizdeki kültürel ilerlemeye Partimizin aktif katkısının yükselmesine ve bağışıklık ilişkilerimizin güçlenmesine hizmet edecektir.
- c- Egemen sınıfların kültür politikalarının dar ve sınıfsal karakterini ortaya çıkarmak, bu politikanın kültürel ilerlemenin önünü nasıl tıkadığını göstermek ve kültürel ilerlemeye hizmet edecek önlemleri belirlemek özgül bir çalışmayı gerektiriyor.
- d- Ülkemizde son yüz elli yıldır feodal, ulusal kurtuluşçu ve dışa bağımlı cumhuriyet gibi, birbirini izleyen farklı politik-toplumsal rejimler boyunca; üretim güçlerindeki ve üretim ilişkilerindeki önemli değişikliklerin ve dış dünyayla alabildiğine artan çok yönlü bağıntıların damgasını taşımış olan kültür yaşamındaki ana eğilimleri, egemen sınıfların birbirini izleyen kültür politikalarını ve bu politikalara karşı çıkmış yenilikçi, hümanist, ilerici yaklaşımların ve mücadelelerin sürekliliğini irdelleyerek ülkemizdeki kültürel ilerlemenin ana özelliklerini ortaya koyacak "Kültürel Gelişme Tezleri"nin taslaklarını hazırlamak ise uzun soluklu ve ciddi bir çalışmanın konusu olarak duruyor.
- e- Partimizin kültür alanında öngördüğü programların, gerçekleştirdiği faaliyetlerin zaman zaman, özellikle genel Parti toplantıları arifesinde başarılı ve başarısız yanlarıyla değerlendirilmesi de özgül bir çalışmayı gerektiriyor.

B ö l ü m : ⁴/₂

KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI PROJESİ'NİN
TANITILMASI İÇİN ÖNERİLER

Raporumuzun bundan önceki bölümünde Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesinde ülkemizde kültürel ilerleme doğrultusunda ve Partimizin stratejik doğrultusunu destekleyecek ve bağlaşıklık politikamıza hizmet edecek, hangi alanlarda ne gibi potansiyeller gördüğümüzü işaret etmeye çalıştık.

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nda ülkemiz ve Partimiz açısından beklentilerimizin gerçekleşebilmesi kuşkusuz,

- Onyıl'ın ilanına yol açan evrensel ihtiyacın bilinmesiyle,
- Birleşmiş Milletler'de de kabul görmüş olan, toplumsal ilerlemeye yönelik gelişme ve kültür anlayışlarının kavranmasıyla ve
- Kültürel gelişme ile "Barış ve Demokratik Yenilenme" Programımız arasındaki yakın ilişkinin anlaşılabilirliğiyle

bağlıdır.

Bu nedenle, Onyıl'ın dört büyük hedefinin ve bunların tümünün temsil ettiği genel doğrultunun, ülkemizde Onyıl'ın bu hedefleriyle bağlantılı kültürel gelişme olanaklarının ve halkımızın somut-tarihsel kültürel ihtiyaçlarının tanıtılması, üstelik Onyıl'ın ülkemizin gündemine ne hükümet tarafından, ne de hükümet dışı örgütler tarafından henüz getirilmediği koşullarda ciddi bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Tanıtma faaliyetini iki ayrı düzlemde ele almanın uygun olacağı görüşündeyiz: 1) içe dönük, 2) dışa dönük faaliyetler.

1) İçe dönük olarak,

PARTİ ÖRGÜTLERİNE VE ONLARIN ÇALIŞMALARINA YÖNELİK
ÖNERİLER

Kültürel Gelişme Onyılı tanıtma faaliyetleri, Raporumuzun 1. Bölümünde görüldüğü gibi, hayli geniş bir alanda çok değişik sorun, koşul ve ilişkilere ilişkindir ve bu nedenle Parti yaşamının değişik kesim ve görevlerini ilgilendirmektedir. Öyle ki, Raporumuzda sergilemeye çalıştığımız üç ana doğrultudaki değişik görevlerin yaşama geçirilmesinde Partimizin etkili olabilmesi, Partimizin söz konusu değişik kesimlerinin konuya duyarlılıkla yaklaşmasına ve aktif rol almasına bağlıdır.

Kültürel Gelişme Onyılı eylem programlarının başarısına belirli katkısı olabilecek Parti çalışma alanlarını şöyle görüyoruz:

- Yayın alanı,
- Eğitim alanı,
- Uluslararası ilişkiler alanı,
- Çeviri alanı,
- Örgütlenme alanı.

Bu alanlarda, özel olarak Kültürel Gelişme Onyılı'yla, genel olarak kültür sorunlarıyla ve ülkemizde kültürel gelişmeyle bağlantılı olarak gündeme alınmasını yararlı gördüğümüz noktaları şöyle dile getirebiliriz:

✱ Yayın alanında:

Partimiz yayın organlarında, etkileyebildiğimiz diğer yayınlarda (yayınevleri dahil), mümkünse "Bizim Radyo"da, teorik düzeyde, haber düzeyinde ve propaganda amaçlı, Kültürel Gelişme Onyılı ve kültür sorunları üzerine yayınlar yapılmasının programlanması çok yararlı olacaktır. Çünkü Kültürel Gelişme Onyılı faaliyetlerine çeşitli yörelerden ve çeşitli toplumsal kesim ve mesleklerden katılacak Partililer arasında anlayış ve yaklaşım birliği sağlamanın, faaliyetlerin genel verimini yükseltmenin yolu bir ölçüde buradan geçecektir.

4 Eğitim alanında:

Partimizin her düzeydeki eğitim çalışmalarında kültür konularına, kültür yaşamına ilişkin sorun ve kavramlara, çağımızda kültürün artan önemiyle orantılı olarak yer verilmesi uygun olacaktır.

4 Uluslararası ilişkiler alanında:

Kültürel Gelişme Onyılı'nın "Uluslararası kültürel işbirliğini yükseltmek" hedefiyle bağlantılı eylemlerin, çeşitli kültürel uğraş alanlarında, değişik uluslararası düzeylerde (Ortadoğu çapında, Balkanlar çapında, Akdeniz çapında, Avrupa çapında, vb.) yapılacak toplantılara ülkemizden katılımın verimli olabilmesi için, uzman yoldaşlarımızın bu toplantılara hazırlıklı katılabilmesi için çaba harcamak, bu toplantılardan beklenen verimin alınabilmesi bakımından önemlidir.

Ayrıca, çeşitli ülkelerde Kültürel Gelişme Onyılı faaliyetlerine kardeş partilerin katılımını, aldıkları sonuçları, değerlendirmelerini izlemek ve bu alanda da onlarla işbirliği olanaklarını aramak aynı derecede önem taşıyor.

4 Çeviri alanında

Çeviri için kaynaklar taranırken ve çeviri çalışmaları programlanırken şu noktalar göz önüne alınabilir:

- Marks'ın, Engels'in, Lenin'in kültür üzerine görüşlerini içeren metinleri (bunlardan daha önce yayımlanmış olanların nitelik bakımından yeterliliği de bir kez daha irdelenmelidir);
- Uluslararası komünist hareketin, özellikle SBKP'nin günümüzde kültürel ilerlemenin artan rolüne, genişletilmiş kültür anlayışına ilişkin ve Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesinde kültür alanının teorik ve pratik sorunlarına yaklaşımlarını, tartışmalarını içeren metinleri;
- Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesinde dünya genelinde dikkate değer faaliyetleri, görüşleri, tartışmaları yansıtan haberleri, yazıları, kültüre

yeni yaklaşımları içeren yazıları; UNESCO'nun konuya ilişkin yayınları, uluslararası sempozyum ve konferansların dikkate değer metinleri.

Bu alanda yapılacak çevirilerin ülkemiz kültür güçlerini besleyecek, onların gözünde Partimizin saygınlığını artıracak yetkinlikte olmasının özel bir önem taşıyacağı açıktır.

Bu çevirilerin Parti basınını da besleyerek kültür konularındaki genel yetersizliği gidermeye yardımcı olacağını, Partilileri de yetkinleştireceğini hesaba katarsak, gösterilecek çabalara ve özene değecektir.

4 Örgütlenme alanı

İlk tanıtma faaliyeti, il düzeyine kadar her kademedeki sorumlu yoldaşlarımıza ve bunların yanı sıra, kültür konularına özel ilgi duyan ve birikimi olan yoldaşlarımıza Parti merkezimiz tarafından uygun görülecek biçimlerde kuşkusuz yapılacaktır. Biz burada, daha sonra aşağıya doğru indirilmesi için yararlı olabileceğini düşündüğümüz bazı önerilerde bulunmak istiyoruz.

- Tüm parti birimlerini, tüm yoldaşları Onyıl hakkında genel bilgilendirme amacıyla merkezî bir genelge çıkarılabilir.

- Parti'nin yukarıdan aşağıya, gerekli görülen kademeleri esasına göre özel "kültür birimleri" oluşturulabilir.

- Daha alt birimler için birer "kültür sorumlusu" belirlenebilir.

- Yığın ve meslek örgütlerinde çalışan partililer, kendi örgütlerinde Kültürel Gelişme Onyılı'nın tanıtılması ve örgütlerinin Onyıl'a özgül programlarla katılması için gerekli hazırlıklarını tamamlayabilirler.

- Onyıl faaliyetlerinin dışımızdaki en geniş çevreyle birlikte yürütülmesi temel bir ilke olarak benimsenmelidir. Aksi halde, yapacağımız her tür faaliyette kaçınılmaz olarak biz bize kalabileceğimiz gibi, en geniş güçlerle eylem birliği içinde gerçekleştirilebilecek faaliyetlerin önünü tıkamış da olabiliriz. Bu nedenle, hatta çevrede bizden daha etkili olabilecek kimselerin öne çıkmalarını sağlamaya çalışmalıyız.

- Bu amaçla, en geniş yelpazeden katılımı gözetken kül-

türel Gelişme Onyılı yerel çalışma gruplarının oluşturulması için gerekli çaba gösterilmelidir.

- Olanaklı bulunduğu takdirde, gerek ülkede, gerekse Avrupa'da Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesinde birer kültür konferansı toplanmasının yararlı olacağı görüşündeyiz. Kanımıza göre bu konferanslar, kültür konusunda birikimi olan partililerin, birleşme ve yakınlaşma süreci içinde bulunduğumuz diğer örgüt ve hareketlerin söz konusu özelliği taşıyan üyelerinin ve Marksizme yatkınlığı olan kültür adamlarımızın katılımıyla, tarihsel maddecilik temelinde kültür olgusunu, ülkemizde kültürel gelişmeyi ve sorunlarını tartışarak, bu konulardaki yaklaşımların açıklığa kavuşmasına yardımcı olabilir.

- Kültürel Gelişme Onyılı yaklaşımlarını, ana hedeflerini, doğrultularını, stratejik yönelimimizle uygunluğu içinde tanıtabilecek, ayrıca kültür konusunda kimi temel kavramlara, yeni tarihsel koşullarda yeni boyutlar kazanan kültürel ilerleme açısından yaklaşımlar getirmeye çalışacak bir broşürün hazırlanıp basılması yerinde olacaktır. Bu broşür öyle bir üslupla kaleme alınmalıdır ki Partimiz dışında da, tüm kültür dostları tarafından önyargısız, ilgiyle okunabilsin ve serbestçe basılıp geniş çevrelere yayılabilsin. (Çalışma Grubu'muz böyle bir broşürün hazırlanmasını üstlenmeye gönüllüdür.)

- Yığın ve meslek örgütlerinde çalışan yoldaşlarımız, Kültürel Gelişme Onyılı Ulusal Komitesi'nin bir an önce oluşturulabilmesi ve olabildiğince verimli çalışabilmesi için kendi örgütlerinde özel ve sürekli bir çaba göstermelidirler.

2) Dışa dönük olarak :

PARTİLİLERİN, YİĞİN VE MESLEK ÖRGÜTLERİNE, GENELDE KAMU-
OYUNA YÖNELİK TANITMA FAALİYETLERİ İÇİN ÖNERİLER

Kültürel Gelişme Onyılı'nı dışa tanıtma faaliyeti, ilk ağızda Parti örgütlerimizin "kültür birimleri"nin ve "kültür sorumluları"nın, Kültürel Gelişme Onyılı'nın ana hedeflerini ve doğrultularını, genişletilmiş kültür ve gelişme anlayışlarını özümsemiş olarak, bunları Türkiye somutuna yaratıcılıkla uygulayabilecek güçleri belirlemeleriyle başlayacak bir süreç olacaktır. Daha sonra sıra, bu güçlere nasıl ulaşılacağına ve Onyıl'ın onlara hangi malzemeyle, hangi araçlarla ve nasıl tanıtılacağına ilişkin tasarıların programlaştırılmasına gelecektir.

Kültür sorumlusu yoldaşlarımız doğal olarak çoğu kez yığın ve meslek örgütlerinin aktif üyeleri durumunda bulunduklarından ulaşılabilecek ilk kuruluşlar bu örgütler olacaktır. Halkevleri, halk eğitim merkezleri gibi doğrudan kültür amaçlı örgütler, tanıtma faaliyeti içinde ağırlık verilmesi gereken kurumlardır.

Yoldaşlarımız bulundukları yığın ya da meslek örgütlerinde Kültürel Gelişme Onyılı için bir çalışma grubu oluşturulması ya da muhtemelen varolan kültür biriminin, Kültürel Gelişme Onyılı faaliyetini programlaştırmak üzere gündemine alması için çaba gösterebilirler.

Ülkede ulusal komitenin oluşturulması ya da oluşturulmuşsa güçlendirilmesi, bileşiminin demokratikleştirilmesi ve zenginleştirilmesi tanıtma aşamasında gözetilecek pratik bir hedef. olarak göz önüne alınabilir.

Tanıtma ikinci adım yerel, bölgesel tek tek örgütleri, siyasi partileri, siyasi grupları, toplumsal kesimleri temsil yeteneği olan birer Kültürel Gelişme Onyılı çalışma grubu oluşturma yönünde bilgilendirmek olabilir.

Tanıtma faaliyetlerinin önemli bir biçimi de, kuşkusuz, kültür konularında birikimi ve ilgisi olan yoldaşlarımızın Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin bilgi ve haberleri genel ya da mesleksi basına yansıtmalarının yollarını bulmaktır.

Tanıtma faaliyeti esas olarak bilgilenme, bu bilgileri aktaracak malzeme üretme ve bunları yayma kanallarını kullanabilmeye bağlı olduğundan, Partimizin, sorumlu yoldaşlarımızı sürekli ve sistemli bir şekilde bilgilendirmeyi gündeminde tutması yerinde olacaktır.

Raporumuzun 1. Bölümünde üç ana doğrultuda yer alan genel çerçeveye öneriler de, tanıtma faaliyetleri için yoldaşlarımıza ipucu verebilir.

Bu 2. Bölümde ayrıca, tanıtma faaliyetinin iki özgül alan için geliştirilmiş örneklerini sunuyoruz. Esinlendirici olacağını umduğumuz bu örneklerin benzerleri, bilim, sanat gibi kültürün diğer temel alanları için ve ayrıca çeşitli meslek alanlarında, çeşitli toplumsal kesimler için geliştirilebilir.

1- Basın-Yayın alanında tanıtma faaliyetleri:

Basın-yayın alanında Kültürel Gelişme Onyılı'nı tanıtma faaliyetlerini, basın-yayın çevrelerinde ve kamuoyuna yönelik olmak üzere iki ayrı düzlemde düşünebiliriz.

Basında, TRT'de ve onların meslek örgütlerinde çalışan, ya da bunlarla ilişki kurabilecek yoldaşlar Kültürel Gelişme Onyılı'nı tanıtmak ve benimsetmek için ilk ağızda şunları yapabilirler:

- Basın-yayın kuruluşlarını BMÖ'nün, UNESCO'nun, ulusal ya da uluslararası diğer kuruluşların: konuyla ilgili faaliyetlerine ilişkin haber ve yazılarıyla beslemeye çalışmak;

- Kültürel Gelişme Onyılı'nın bir amblemi, sembolü varsa bunu ülkeye maletmek, yoksa özel bir amblem yapılması için bu kuruluşları teşvik etmek;

- Basın-yayın kuruluşlarının kültür sorumlularıyla doğrudan ilişkiye geçmenin yollarını aramak;

- Basın-yayın kuruluşlarının sorumlularının Kültürel Gelişme Onyılı nedeniyle düzenlenen uluslararası toplantılara katılmalarını sağlamak için çaba göstermek, böylece onların konuya angajmanlarını yükseltmeyi sağlamak;

- Basın-yayın alanında görevli yöneticilerin, personelin konuya ilgisini, duyarlılığını artırmak için meslek içi çeşitli toplantıların düzenlenmesinde girişimci olmak ya da teşvik etmek;

- İletişim alanının uzmanlarını uluslararası ya da ulusal basında yer alan Onyıl'a ilişkin haberlerle, yazılarla beslemek;

- Kültürel Gelişme Onyılı'nın iletişim araçlarında sürekli program, yayın konusu haline gelebilmesi için özel çaba göstermek.

Basın-yayın araçlarının, kuruluşlarının kamuoyuna yönelik olarak yapabileceği tanıtma faaliyetleri için bazı öneriler:

A- Televizyon ve radyo için:

Televizyon, konunun görsel yanını öne çıkaran programları yapabilecek en etkili araç olarak her türlü olanak kullanılarak teşvik edilmeli, kültürel gelişmedeki sorumluluğu konusunda yapıcı biçimler altında uyarılmalıdır. Örneğin, Kültürel Gelişme Onyılı'nın tanıtılması amacıyla:

- Özel bir tanıtma müziği ve özel bir jeneriği olan, Kültürel Gelişme Onyılı adıyla periyodik bir yayın hazırlaması TRT'den talep edilebilir;

- Aynı şekilde, Radyo için de, bir sinyali, akılda kalabilecek bir melodisi olan periyodik bir yayın hazırlanması önerilebilir;

- TV ve Radyo aracılığıyla halkın kültürel ihtiyaçları saptanabilir, halkın ilgisini uyandırmak amacıyla canlı röportajlar yapılabilir, kültürel sorunların dile getirildiği mektup ya da dilek kutuları açılabilir;

- Halkların dostluğu, hümanizma, barış konularında, kültür adamlarının, kültürel sorunların tanıtılması için çeşitli yayınlar, açık oturumlar, önemli yerli ve yabancı kültür adamlarıyla görüşmeler yapılması için TRT yapımcıları teşvik edilebilir.

B- Basın:

Basın organları ve meslek kuruluşları Kültürel Gelişme Onyılı'nı gerek kendi üyelerine ve çalışanlarına, gerekse kamuoyuna en kolay ve en etkili biçimlerle tanıtma ve yaygınlaştırma olanaklarına sahiptir kuşkusuz.

- Basın kuruluşları, FIJ gibi uluslararası basın örgütleriyle ilişki kurarak onların ve benzer örgütlerin faaliyetlerinden esinlenebilirler;

- Kendi örgütleri içinde Kültürel Gelişme Onyılı sorumluları belirleyebilir, birimler oluşturabilirler;

- Ulusal komitenin kurulmasında, bu komitenin demokratik bir bileşime sahip olmasında ve etkili bir faaliyet yürütmesinde aktif olabilirler;

- Hükümetin ve ilgili resmi kuruluşların Kültürel Gelişme Onyılı'na sahip çıkması için kamuoyu oluşturarak etkili olabilirler;

- Basın kuruluşları Kültürel Gelişme Onyılı vesilesiyle çeşitli özel etkinlikler düzenleyebilirler. Örneğin, genç kuşakları, araştırmaya, yeteneklerini geliştirmeye, aktifliklerini yükseltmeye yönelik ulusal ve uluslararası çapta şenlikler düzenleyebilirler;

- Kültürel Gelişme Onyılı ödülleri koyabilirler. (Tanzimatın 150. yıldönümü vesilesiyle çeşitli kültürel temalar üzerine araştırmalar, Balkan ülkeleri ya da Ortadoğu ülkeleri arasındaki kültürel etkileşim, Bizans, Selçuk ve Osmanlı kültürel etkileşimi üzerine araştırmalar... gibi);

- Ayrıca Dergiler, Kültürel Gelişme Onyılı'na düzenli olarak yer verebilir, hatta özel sayılar, özel ekler çıkarabilirler.

Sonuç olarak, basın kuruluşlarının, Kültürel Gelişme Onyıl ana hedeflerinin, doğrultularının ülkemizde yaygınlaşmasında, benimsenmesinde ve yaşama geçirilmesinde payı ve katkısı büyük olacaktır.

C- Haber Ajansları:

Haber ajanslarının, Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin haber alma ve haber akışını sağlama konusunda etkili ve olumlu bir rol oynayabileceği tartışılmaz. Ulusal ve Uluslararası düzeydeki Onyıl faaliyetlerine ilişkin haberlerin çöp sepetlerine atılmaması için, topluca ve dikkat çekici bir bir şekilde abonelere iletilmesi için kimi önlemler alabilir, muhabirlerini (özellikle Kültürel Gelişme Onyılı'na sahip çıkmış ülkelerdekileri) konuya duyarlı kılabilirler.

D- Yayın Evleri:

Yayınevleri, Kültürel Gelişme Onyılı için özel bazı katkılar yapabilirler kuşkusuz. Ancak, ülkemizde yayın alanındaki ekonomik ağır sorunlar göz önüne alındığında, bu katkının kolektif biçimler altında mümkün olabileceği geliyor akla. Örneğin, yayınevleri ortak bir Kültürel Gelişme Onyılı fonu oluşturabilirler.

- Oluşturulacak bu fon çerçevesinde yarışmalar düzenleyebilirler;

- Her yıl bir araştırmaya, bir yapıta ödül koyabilir, onun yayınlanmasını üstlenebilirler;

- Kendi olanaklarını tek tek ya da topluca, kültürün yığın-lara taşınması için seferber edebilir, örneğin bu çerçevede, köy kitaplıklarını, cezaevi kitaplıklarını vb. destekleyebilirler;

- Yine kültürün yığınlara taşınması amacıyla, yazar örgüt-leriyle işbirliği halinde emekçilerin çalışma ve oturma yerle-rinde okuma günleri düzenleyebilirler;

- Kitap fuarlarının açılması, uluslararası kitap fuarla-rına katılımın desteklenmesi için ortak taleplerde bulunabilirler;

- Genç yazarların, amatörlerin desteklenmesi ve yönlendi-rilmesi, onlara kendilerini geliştirme olanaklarının sağlanması için ortak fondan yararlanarak özel programlar hazırlayabilirler.

2- Eğitim alanında tanıtma faaliyetleri:

En genel anlamda eğitimin amacının, bireylere yeni du-rumlar karşısında yeni davranışlar kazandırmak olduğu bilinir. Bu açıdan, çeşitli gerekçelerle eğitimi bir bilgilendirme faa-liyetine indirgeyenlerin tavrı, eğitimin bu hümanist mahiyetiy-le pek bağdaşamamaktadır. Bu yüzden, bireyin ve toplumun birara-da gelişmesini öne alan hümanist yaklaşımda şu sorulara yanıt aramak gündemdedir: bilim ve tekniğin devasa boyutlarda gelişt-iği, sıçrama yaptığı günümüz dünyasında birey bu gelişmeyle uyum içinde kendini nasıl geliştirmeli ve nasıl tavır almalı-dır? Birey kendine, toplumuna, dış dünyaya nasıl bakmalıdır? Bilimsel-teknik devrimin sonuçları karşısında, onlarla uyum içinde olarak, bireyin yetenekleri yeknesaklığa düşülmeden nasıl geliştirilmelidir?

Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesinde eğitim sektö-rü, gelişmenin kilit sektörlerinden biri olarak niteleniyor. UNESCO Genel Müdürünün, BM Genel Kuruluna sunduğu bu Projede, "Birleşmiş Milletler Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin eylem programı her türlü ekonomik ve toplumsal dönüşümde kültür boyu-tunu ve kültürel amaçları ve bunların yanı sıra uygun insan kaynaklarını yetiştirmeyi güvence altına alma gerekliliğini göz önüne alan gelişme politikalarını, stratejilerini ve prog-

ramlarını teşvik etmeyi karar yetkisine sahip kimseleri ve kamu oylarını bu amaçlara duyarlı hale getirmeyi hedeflemektedir," denilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, ülkemizde uzun yıllardan beri Milli Eğitim, gelişme ihtiyacına yanıt vermediği için, eğitim sisteminin bozukluğu, hem iktidarlar, hem de muhalefet tarafından sık sık dile getirilir. Ancak, Köy Enstitüleri deneyi dışında, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel gelişme düzeyine ve ekonomik, sosyal, kültürel gereksinimlerine uygun insan kaynaklarının yetiştirilmesi bugüne kadarki eğitim politikalarında genellikle göz önüne alınmamıştır.

Açıktır ki, insanı ve insan faaliyetini biçimlendirmeye yönelik özgül bir faaliyet alanı olarak eğitimin maddi-teknik temelini ülkemizde çağdaş koşullara ve gereksinimlere uygun olarak geliştirilmesi ve içeriğinin demokratikleştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda karar yetkisine sahip kimseleri ve kamuoyunu duyarlı hale getirmek için Kültürel Gelişme Onyılı uygun bir vesile olarak değerlendirilebilir.

Bu amaçla, Türkiye'deki eğitim sisteminin doğu toplumlarına özgü otoriter, hatta militarist, bireysel gelişimi, özgür düşünmeyi ve yaratıcılığı önleyici özelliğinin geriletilerek kaldırılması, barış, demokrasi, bağımsızlık, hümanizm ruhunda bir eğitim için köklü bir reform gerekmektedir.

Örgün eğitimde reform bir siyasal tercih sorunu olmakla birlikte, Kültürel Gelişme Onyılı, eğitimde reform gerekliliği görüşünün daha geniş bir eğitim ve kültür çevresi tarafından benimsenmesi ve desteklenmesine hizmet edebilir.

Kültürel Gelişme Onyılı'nın, tanıtma faaliyetleriyle değerlendirilecek ilk aşamasında, eğitim ve gelişme sorunlarımızla doğrudan ilgili kişilerin ve kurum temsilcilerinin bir araya gelerek sorunları, çağımız ve ülkemiz gerçekleri ışığında ve Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesi esprisine uygun olarak tartışmaları yararlı olacaktır (Bu bir danışma toplantısı olabileceği gibi, Temmuz 88'de toplanan Milli Eğitim Şurası'nın antidemokratik bileşimine ve olumsuz içeriğine karşı "Alternatif Eğitim Şurası" biçiminde de olabilir).

Hazırlık süreci, toplantının kendisi, ve toplantıda ortaya çıkacak görüşlerin yansıtılması aynı zamanda Kültürel Gelişme Onyılı hedeflerinin tanıtılması ve kamuoyunun eğitim ile gelişme arasındaki bağ konusunda bilinçlendirilmesine de hizmet edecektir.

Kültürel Gelişme Onyılı tanıtma faaliyetleri çerçevesinde basında, radyo ve televizyonda, Türkiye'de Milli Eğitim'in amaçlarının, eğitim sürecinin, yöntemlerinin ve sonuçlarının, gelişme ve eğitim, kültürel gelişme ve eğitim bağlantısı açısından ele alındığı tartışmalar, oturumlar düzenlenebilir. Bu tartışmaları eğitimciler, EĞİT-DER başlatabilir. Tartışmalar, yukarda söz konusu ettiğimiz "Danışma Toplantısı" ya da "Alternatif Eğitim Şurası"nın toplanması talebi üzerinde yoğunlaştırılabilir.

Kültürel Gelişme Onyılı'nın ana hedeflerini desteklemek ve bu hedefler doğrultusunda faaliyet yürütmek üzere, mümkünse EĞİT-DER tarafından geniş bir platform oluşturularak, kültür yaşamının bu alanında da özel bir çalışma grubu kurulabilir. Öyle ki bu çalışma grubu, ulusal komitede kişisel temsil yollarını bularak komitenin faaliyetlerinde etkili de olabilsin.

Kültürel Gelişme Onyılı'nı tanıtma hedefiyle halkın Milli Eğitim hizmetlerinden beklentilerini ve gereksinimlerini ortaya çıkarmaya yardımcı olabilecek kamuoyu yoklamaları yapılabilir ve böylece yığınlar arasında da bir hareketlilik sağlanabilir.

Kültürel ilerlemeyi amaçlayan, demokratik bir kültürün oluşmasını hedefleyen tüm faaliyet alanlarında olduğu gibi bu alanda da yapılacak her tür faaliyette, oluşturulacak her platformda, ülkemizin bölgesel, coğrafi, kültürel, ekonomik farklılıklarını, değişik toplumsal kesimlerin eğitim konusundaki farklı gereksinimlerini dikkate alarak ve bu farklılıklar esasında bir temsil ilkesi gözeterek hareket etmenin yararı kendiliğinden anlaşılır. Örnek olarak, toplanması hedeflenecek danışma toplantısına, bölgesel danışma toplantılarından geçilerek gidilebilir ve katılımın geniş kesimleri içerecek şekilde sağlanması gözetilebilir. Böylesi bir toplantıda, Milli Eğitim yöneticileri, idareciler, planlamacılar, öğretmenler, öğrenciler, öğretmen, öğrenci örgütleri, okul-aile birlikleri, okul koruma dernekleri, sendikalar, meslek kuruluşları, siyasi parti temsilcileri yer alabilirler.

Yaygın eğitim alanında, hakevleri, halk eğitim merkezleri gibi kurumların devlet olanaklarıyla desteklenmesi talebi de Onyıl vesilesiyle öne çıkarılabilir. Halk eğitimini, eski sınırlı anlayışlardan kurtararak, yığınların çağdaş bir yaşam tarzını benimsemeleri hedefiyle ele almak gerekmektedir. Bunun için, bireyin çok yönlü gelişimini sağlayacak, onda yeni yeni ihtiyaçlar yaratacak ve onu aktifleştirecek faaliyetlerin örgüt-

lenmesi, serbest zamanların değerdendirilmesi hizmetleri içinde de düşünölmeli ve örgütlenmelidir. Bunu hedefleyen yeni yeni, değışik amaçlı halk girişimleri kurulması yönünde projeler de geliştirilebilir.

TÜRKİYE SOSYAL TARTAV
TÜSTAV
TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

B ö l ü m : ^{2.}~~1~~

KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI PROJESİ'NİN
ÜLKEMİZDE UYGULANMASINA İLİŞKİN ÇERÇEVE TASARISI

Raporumuzun asıl konusunu oluşturan "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Eylem Programı Projesi'nin ülkemizde tanıtılması amacıyla, çeşitli bölgelerde ve çeşitli toplumsal kesimlerde yer alan partililerimizin varolan somut olanaklardan hareket etmelerini kolaylaştırmak ve kültürel yaşam konusunda yaygın kimi belirsizlikleri gidermek için önce, Onyıl Projesi çerçevesinde girişilebilecek faaliyetleri, birbirini bütünleyen üç ana küme halinde:

- Birinci ana doğrultu: "Ulusal Çapta Kültürel Gelişme Yönünde Kültür Güçlerinin Görevleri",
- İkinci ana doğrultu: "Ulusal ve Evrensel Kültür Birliklerinin Yığınlara Taşınması Görevleri",
- Üçüncü ana doğrultu: "Yığınlarda Bireysel ve Toplu Yaratıcılıkların ve Girişkenliklerin Teşviki Görevleri",

olarak aşağıda sergilemek istiyoruz.

Kendiliğinden anlaşılır ki, böyle bir bütünsel çerçevenin göz önüne alınması, tanıtma faaliyetlerinde etkili biçimlerin bulunmasını kolaylaştırabilir.

Birinci Ana Doğrultu :

ULUSAL ÇAPTA KÜLTÜREL GELİŞME YÖNÜNDE KÜLTÜR GÜÇLERİNİN GÖREVLERİ

Kültürel ilerlemenin amacı, son tahlilde, b i r e y 'in esenliği ve onun yaratıcılığına olanaklar sağlanması yoluyla kişiliğinin çok-yönlü gelişmesi olmakla birlikte, bunun ön koşulu olarak, klasik anlamıyla kültür yaşamının iyileştirilmesi ve çağdaş kazanımlarla zenginleştirilmesi de ayrıca önem taşıyor.

Bu bağlamda, kültür yaşamının geneliyle canlandırılması, bilim-araştırma, eğitim, sanat, iletişim (basın-yayın) alanlarında gelişmenin önündeki engellerin kaldırılması, doğal ve tarihsel çevrenin korunması başlıca alanlar olarak görünüyor.

Önemle belirtmek gerekir ki, yukarıda sayılan alanların her birinde:

- a) politik-idarî,
- b) hukuksal,
- c) malî-ekonomik-teknik,
- d) kadrosal,
- e) uluslararası boyuta ilişkin,

tüm engellerin kaldırılması, yetersizliklerin aşılması ayrı ayrı gözetilmelidir.

Adı geçen alanlarda Kültürel Gelişme Onyılı çerçevesindeki faaliyetlerin planlanmasında ve yürütülmesinde partililerimizin harekete geçirmeye çalışacakları güçler, konuya duyarlı siyasal partilerin grup ve üyelerinin yanı sıra, ilgili alanlardaki kültür güçleridir.

Bu alanlardaki faaliyetler başlıca:

- TBMM'ye verilecek yasa tasarıları ve önergeler,
 - Belediye Meclis ve Encümenlerine ve İl Özel İdarelerine yapılacak öneriler,
 - Üniversitelerde ilgili kurul ve senatolara sunulacak öneriler,
 - Eğitim şûralarına ve öğretmen örgütlerine öneriler,
 - Sanatçı sendika ve derneklerine öneriler,
 - Basın ve TRT dernek ve sendikalarına öneriler,
- biçimlerinde geliştirilebilir.

Ayrıca, bu alanlardaki istemlerin, kamuoyu yaratılması amacıyla her tür platformda tartışmaya açılması ve yükseltilmesi,

istemlerin çeşitli biçimler altında basına yansıtılması da gösterilmelidir.

Bunun yanı sıra, her alanda belirlenmiş istemlerin uygun temsil kanallarıyla Kültürel Gelişme Onyılı Ulusal Komitesi'ne götürülmesi ve orada olumlu sonuca bağlanması için çaba gösterilmelidir.

A) Kültürel Yaşamın Geneliyle Canlandırılması

- Bu alanda yapılabilecek öncelikli girişimler, konuya duyarlı milletvekillerinin ya da grupların TBMM'de Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarının vb. bütçelerinin görüşülmesi sırasında "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Eylem Programı Projesi kapsamında hükümetin taahhüdü vurgulanarak, özellikle sözü geçen bakanlıklar bütçelerinin artırılması yolundaki çabaları olabilir. Bu tür çabalar teşvik edilmelidir.

- Onyıl Projesi'ne duyarlı milletvekillerinin ve diğer yetkililerin, Onyıl Projesi'ne ilişkin UNESCO belgelerine, merkezî ve yerel karar yetkisine sahip kimselerin, müsteşarların, genel müdürlerin ve diğer sorumlu personelin dikkatlerinin çekilmesi yolunda çaba harcamaları için girişimlerde bulunulabilir.

- Belediyelerin kültürel faaliyetlerinin Onyıl hedefleri doğrultusunda geliştirilmesi için kararlar alınması ve ödenek artırılması yolunda girişimler yapılabilir. (Örneğin, doğal ve tarihsel çevrenin korunması, bu amaçla müzeler açılması, yörede tanınmış kültür adamları adına park, alan, okul açılması, ya da varolanlara ad verilmesi için)

- Kültürel Gelişme Onyılı içinde, konuya duyarlı milletvekilleri tarafından, kültür ürünlerinin ülkemiz çapında dağılımını önemli ölçüde genişletebilecek bir yasa tasarısı hazırlanması bile olanaksız görünmüyor.

Biçim olarak, ülkemizde daha önce yaygın olarak denenmiş "Tasarruf Bonusu" uygulamasını andırır bir formülasyonla, ama ondan farklı olarak, emekçilerden ek vergi kesilmesini değil, tam tersine, kesilmiş vergilerin bir bölümünün, kültür ürünleri (ders kitapları da içinde) ediniminde kullanılmak üzere, "Kültür Onyılı Bonusu" adıyla iade edilmesi kültür ürünlerine büyük bir talep yaratacaktır.

Böyle bir uygulama, vergi iadesinin bu özel biçimi, elbette özel bir yasa çıkarılmasını gerektirir. Özal Hükümetinin son zamanlarda tüm emekçi gelirlerinden yüzde iki oranında "Zorunlu Tasarruf" kesintisi getiren yasasına karşı demokratik bir yanıt niteliği taşıyacak böylesi bir çıkış, yalnızca kültürel bakımdan değil, politik bakımdan da emekçi yığınlar için anlamlı ve yararlı olacaktır.

B) Bilim-Araştırma Yaşamının Önündeki Engellerin Geriletilmesi ve Canlandırılması

Bu başlık altında önce, ülkemizde bilim ve araştırma yaşamının geliştirilmesi için uğrunda öteden beri mücadele verilmiş kimi genel sorunlara kısaca işaret etmek, sonra, Kültürel Gelişme Onyılı bağlamında yükseltilebilecek kimi özel istemlere birkaç somut örnek sunmak istiyoruz.

Kendiliğinden anlaşılır ki bu başlık altında daha kapsamlı öneriler, kültürel ilerlemeye duyarlı bilim adamları tarafından hazırlanarak, uygun yollardan Ulusal Komite'ye sunulabilir.

- Bu alanda en önemli engellerden biri, bilindiği gibi, Üniversite özerkliğinin YÖK uygulamalarıyla derin yaralar almış olmasıdır.

- Onyıl'ın "Kültürel yaşama katılımın genişletilmesi" ana hedefiyle bağlantılı olarak, öğrencilerin, asistanların, öğretim görevlilerinin, doçentlerin, değişik disiplinlerden profesörlerin üniversite yönetimine katılmaları istemi, "demokratik üniversite" doğrultusundaki girişimlere yeni bir güç katacaktır.

- Onyıl'ın "Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi" ana hedefiyle bağlantılı olarak öne çıkarılacak istemler, doğa bilimleri, toplum bilimleri ve uygulamalı bilimler alanlarında öteden beri sıkıntısı çekilen genel düzey düşüklüğünün aşılmasına yardımcı olabilecektir. Yapılacak bölgesel sempozyumlar, değişik ülkeler üniversiteleriyle birlikte hazırlanacak ve yürütülecek ortak çalışma programları, ortak araştırmalar, hızlandırılacak öğretim görevlisi mübadeleleri, vb. ülkemizdeki bilim kurumlarının, bilim yaşamının düzeyini yükselteceği gibi, genel olarak bilimin gelişmesine de katkı sağlayabilir.

- Bilim-araştırma yaşamının gelişmesini güçleştiren politik-idarî, hukuksal, malî-teknik, kadrosal, uluslararası ilişkilere ilişkin vb. tüm engellerin saptanması ve bu konularda bir istemler paketi hazırlanması için özel bir çalışma grubu oluşturulması çok yararlı olacaktır.

Çalışma Grubumuz, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Projesi çerçevesinde oluşturulmasını yukarıda önerdiğimiz özel çalışma grubunu esinlendirebilecek şu somut önerileri geliştirmiştir:

- B i l i m Ş û r a s ı :

Bilim-araştırma yaşamı öteden beri toplumsal yaşamın genelinden kopuk tutulmuştur. Bu uygulama ülkemizde gerek teorik bilimlerin, gerekse uygulamalı bilimlerin gelişmesini hissedilir ölçüde kısıtladığı kadar, halkımızın çeşitli kesimlerinin, genellikle bilimsel düşünceden, özeliyle çağdaş bilimin kazanımlarından uzak kalmalarına neden olmuştur.

Bilim ve araştırmanın geliştirilmesine ilişkin sorunların çok yanlı olarak irdelenmesine ve bu alanda kültürel ilerlemeye ve toplumsal ilerlemeye hizmet edecek sağlıklı ve kalıcı bir bilim politikasının saptanması için, üniversitelerdeki çeşitli disiplinlerin yanı sıra, teknik elemanların, çeşitli meslek odalarının, sendikaların, kadın ve gençlik örgütlerinin, tarım ve meslek kooperatiflerinin, tüm siyasal partilerin, yerel yönetimlerin, hatta işadamları örgütlerinin katılımıyla periyodik olarak toplanacak bir "Bilim Şûrası" geleceğinin başlatılması önemli bir girişim olacaktır.

Böyle bir Şûranın benimseyeceği yönelim, tavsiye ve önerilerin, Kültürel Gelişme Onyılı Ulusal Komitesi'nde onay bulması, bunlara, hükümeti de angaje edecek bir kimlik kazandırabilir.

Böylesi bir girişime, Kültürel Gelişme Onyılı'nın ana hedeflerinden biri olan "Gelişme süreçlerinde kültürel boyutun göz önünde tutulması" hedefinin de haklılık kazandıracağı açıktır.

- B i l i m l e r A k a d e m i s i :

Çağımızda, özellikle bilimsel-teknik devrim koşullarında, bilim yaşamının alabildiğine çeşitlendiği bir dönemde ülkemizde bilim yaşamının ve varolan araştırma faaliyetlerinin bütün bu gelişmeleri tam olarak yansıttığı söylenemez.

Çağdaş dünyadaki bilimsel gelişmelerin kapsamlı bir şekilde ve bütün olarak ülkemize yansıtılmasını planlayacak, üniversitelerimizin gelişimine yol gösterici çerçeveler hazırlayacak ö z e r k bir bilimler akademisinin kurulması hedeflenmelidir.

- Türklerin tarihiyle ilgili araştırmalarda uluslararası işbirliğinin önemi

Türklerin tarihi üzerine araştırmalar şimdiye kadar ağırlıklı olarak Türk Tarih Kurumu'nun Ankara'daki çalışmalarından ibaret kalmıştır. Oysa böylesine kapsamlı bir araştırma için Türkiye ölçeğindeki çalışmaların yetersiz olduğu besbellidir.

Bu alandaki çalışmaların gerçekten verimli hale gelebilmesi için, Balkanlardaki ve Ortadoğu'daki tarih enstitüleriyle şimdiye kadar zayıf kalmış bağların güçlendirilmesi zorunludur.

Bundan daha önemli olarak, gerek Türklerin tarihinin, gerekse Türk dili ve uygarlığının, Anadolu dışındaki varlıklarla ortak özelliklerini irdelemek üzere, Azerbeycan, Tacikistan, Özbekistan vb. tarih enstitüleriyle ortak çalışmalar yürütülmesi, çağdaş bulguların birlikte değerlendirilmesi, Kültürel Gelişme Onyılı'nın yalnızca "uluslararası kültürel işbirliği" hedefiyle değil, aynı zamanda "kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi" hedefiyle de bağlantılı bir gerekliliktir.

Yine bu çerçevede, güçlü bilimsel geleneği geçen yüzyılda Radlof'un dev boyutlu çalışmasıyla kurulmuş olan Moskova'daki türkoloji merkeziyle ve dünyadaki diğer önemli türkoloji merkezleriyle bilimsel işbirliğinin geliştirilmesi yaşam-saldır.

Türklerin tarihiyle ilgili araştırmaların teşviki yönünde, özel çalışmaların ödüllendirilmesi olanakları üzerinde de durulmalıdır.

- Kürtlerin tarihiyle ilgili araştırmalar

Türklerin tarihinin açıklığa kavuşturulması çalışmalarının yanı sıra, Kürtlerin tarihine ilişkin çalışmaların da ele alınması doğal ve zorunlu görünüyor.

- Türk dili üzerine araştırmaların uluslararası çapta genişletilmesi

Ural-Altay dil ailesinin bir dalı olan Anadolu Türkçesi üzerinde bugüne kadarki araştırmalar Türk Dil Kurumu tarafından genellikle dar bir ulusal sınır içinde yürütülmüştür. Türkçenin özelliklerinin ve gelişiminin diğer akraba dillerle karşılaştırılmalı olarak çok-yanlı araştırılabilmesi için, Azerbeycan, Türkmenistan, Özbekistan dil akademileri başta olmak üzere, çeşitli türkoloji merkezleriyle sıkı bir işbirliği kurulması ve geliştirilmesi gerekliliği besbellidir.

Türk dili üzerine araştırmaların sağlıklı gelişiminin sözlükçülük alanındaki göstergesi, iki dilde sözlüklerin sayısının artması ve Türkçe bir etimolojik sözlüğün biçimlenmesi olacaktır.

- Kürt dili ve kültürüyle ilgili araştırmaların yasal olarak yürütülmesinin teşviki

Kültürel Gelişme Onyılı bağlamında Kürt ulusunun kültürel kimliğinin ve bunun ana öğelerinden olan Kürt dilinin korunup geliştirilmesi için gerekli araştırma faaliyetlerinin başlatılması olanakları aranmalıdır.

- Bizantinoloji araştırmalarına hız verilmesi

Günümüz Türkiye'si doğal olarak Bizans kültürünün başlıca mirasçısı durumundadır. Buna karşılık, Bizans kültürünün evriminin incelenmesi, bölgemiz halklarının yaşamındaki ve gelişimindeki etkilerinin çok-yanlı olarak ortaya konması, dahası, bu yerleşik kültürün Anadolu'ya göçebelik yaşamının ağır basan gelenekleriyle göçen Türkler üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, şoven yaklaşımların iltifat etmediği, el atılmadan dura duran konulardır. Uluslararası bizantinoloji kongrelerine Türkiye'den katılımın da öteden beri pek cılız olduğu biliniyor. Bu durum bilimden, ilerlemeden yana kimselere gerçekten utanç veriyor.

Bizantinoloji araştırmalarının ülkemizde yaygınlaştırılarak hızlandırılması, yalnızca tarih biliminin gelişmesine değil, aynı zamanda, ülkemiz tarihini Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve Müslümanlaştırılmasıyla sınırlı tutmaya özen gösteren gerici-şoven yaklaşımların geriletilmesine de hizmet edecektir.

- Balkan ve Orta Avrupa Dillerine, Rusçaya ve diğer Avrupa dillerine ilişkin filoloji çalışmalarına önem verilmesi

Söz konusu filoloji çalışmaları, başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere, pek çok üniversitemizde, ilgili ülkelerle gelişmekte olan ilişkilerimizle orantısız olarak, yer almamaktadır. Ülkemizin genel dış ilişkileri içinde ihmal edilemez birer yeri olan bu ülkelerle diplomatik, ekonomik, kültürel, toplumsal, vb. ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için, bilim yaşamımızda bu yetersizliğin giderilmesi bir zorunluktur.

- Üretim teknolojisinin geliştirilmesine yönelik bilimsel araştırmaların hızlandırılması

Ülkemizin ekonomik yaşamında önemli bir potansiyel oluşturan tarım başta olmak üzere, doğal zenginliklerimizin en gelişkin teknolojiyle işletilmesini hedefleyen bilimsel çalışmaların hızlandırılması da yaşamsal bir zorunluk olarak durmaktadır.

C) Eğitim Yaşamının Çağdaş Gereksinimlere Yanıt Verebilmesi

Çalışma Grubumuz, varolan eğitim sistemine ilişkin sayısız sorun etrafında eğitim emekçilerimizin uzun yıllardan beri mücadele vermekte olduklarını göz önünde tutarak, onların bu sorunlara ilişkin istemleri uygun biçimlerde Kültürel Gelişme Onyılı Ulusal Komitesine kadar götüreceklerinden kuşku duymuyor. Bu nedenle, bu konuda ayrıntılara girmeksizin, Kültürel Gelişme Onyılı hedefleri ve Proje'nin esprisi doğrultusunda ilginç görünen ve Ulusal Komite'ye benimsetilmesini dilediğimiz birkaç öneriyi sunmakla yetineceğiz.

- Bugünkü eğitim sistemi içinde ilk ve orta okullarda okutulan ve çocukların toplum yaşamına açılımını amaçlayan bilgiler, "Sosyal Bilgiler" (eski "Yurttaşlık Bilgisi") adı altında verilmektedir. Ne var ki bu dersler daha çok, yurttaşların yükümlülüklerini içeriyor.

Bu durumun böyle sürmesi yerine, yurttaşlık görevlerinin yanı sıra, yurttaşlık haklarının ve daha genel olarak insan haklarının da bu dersler kapsamına alınması gerekir.

Ayrıca, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin giriş bölü-

münde de belirtildiği gibi, bireyler tek tek ülkelerin yurttaşları oldukları kadar, insanlık ailesinin de birer üyesidirler. Bu yüzden, çağımızdaki genel insanlık sorunlarının, özellikle barış ve silahsızlanma sorunlarının ve güvenlik ve işbirliğine ilişkin uluslararası anlaşmaların da, örneğin "Barış Eğitimi" adı altında, ders konusu olarak müfredat programlarına alınması için girişimlerde bulunulması önem taşıyor.

Şu da var ki, zenginleştirilmiş "Yurttaşlık Bilgisi"nin ve "Barış Eğitimi"nin, ilk ve orta eğitimle sınırlı tutulmadan eğitim sisteminin tüm basamak ve dallarında yaygınlaştırılması için de çaba göstermek gerekecektir.

Böylece, yukarıda işaret edilen içerikle yaygınlaştırılacak barış ve yurttaşlık eğitimi, yeni bir demokrasi kültürünün oluşmasına ve kökleşmesine de hizmet edecektir.

- Liselerde kaldırılmış olan felsefe eğitiminin yeniden konulması kapsamlı bir eğitim için gereklidir.

- Onyıl'ın "Kültürel yaşama katılımın genişletilmesi" hedefiyle bağlantılı olarak, eğitimde fırsat eşitliğine vurgu getirilmesi önem taşıyor. Örneğin, ders araç ve gereçlerinin devlet tarafından ü c r e t s i z karşılanması, özellikle hayat pahalılığının akıl almaz boyutlara ulaştığı bu dönemde, Onyıl bağlamında öne çıkarılacak bir istem olabilir. Bunun yanı sıra, orta ve yüksek öğretimde b u r s sayısının yükseltilmesi, yurt dışında eğitim için, yetenekli gençlere daha çok olanak sağlanması istemleri, yine eğitimde fırsat eşitliğinin somut gerekleri olarak daha kolaylıkla kabul görebilir.

- 2. Dünya Savaşı sonrasında beri ülkemizde iktidarların din eğitime aşırı önem verdikleri ve geneliyle örgün eğitimin, tarımın ve sanayinin modernleştirilmesine ve geliştirilmesine yanıt verecek oranların altında bırakıldığı, ihmal edildiği biliniyor.

Kültürel Gelişme Onyılı'nın "Gelişmenin kültürel boyutunu göz önünde bulundurmak" ana hedefiyle bağlantılı olarak, teknik ve meslekî eğitime ağırlık verilmesi isteminin savunulması besbelli ki kolaylaşacaktır.

D) Sanat ve İletişim Yaşamlarının Önündeki Engellerin

Geriletilmesi ve İşlevlerinin Yükseltilmesi

Ülkemiz sanatçıları ve basın-yayıncıları öteden beri, politik-idarî, hukuksal, ekonomik-teknik vb. baskı ve dayatmalara karşı onurlu bir mücadele sürdürmektedirler. Bu mücadele özellikle 80'li yıllarda demokrasi mücadelesiyle iç içe yükselmektedir.

"Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı", ana doğrultularıyla, "Dört Büyük Hedef"iyle, genişletilmiş kültür anlayışına verdiği ağırlıkla tam da, sanat ve iletişim adamlarımızın başlıca istemleriyle ve uğrunda mücadele ettikleri hedeflerle üst üste düşmektedir. Bu bakımdan Çalışma Grubumuz, onların Onyıl'a gerektiği gibi sahip çıkacaklarına, Onyıl'ı kendi meslektaşlarından başlayarak tüm topluma en yaratıcı biçimler altında tanıttacaklarına ve Onyıl hedeflerinden güç alarak etkinliklerini yükselteceklerine güvenmektedir.

Ancak burada, Kültürel Gelişme Onyılı ilân edilmeden önce de sürdürülen bu mücadelenin Onyıl bağlamında ve BMÖ ve UNESCO şemsiyesi altında devam ettirilmesinin sağlayacağı yarara kısaca işaret etmek istiyoruz.

- Kültürel Gelişme Onyılı münasebetiyle, diğer özel yıllarda alışılmış olduğu gibi, tek tek ülkelerde kurulan ulusal komitelerin, uluslararası çapta kutlanan yılların, onyılların hedeflerini ulusal çapta yaşama geçirmede önemli birer araç olduğu bilinmektedir. Ne var ki, ulusal komitelerin faaliyetinin derecesini ve niteliğini bir ölçüde, komitelerin bileşim tarzları belirliyor.

Bu yüzden, sanatçılarımızın, iletişim adamlarımızın hem, ülkemizde henüz kurulmamış olan ulusal komitenin kurulmasında etkili olabilecekleri, hem de, bu komitede tek tek her sanat dalından ve örgütünden, her basın-yayın örgütünden temsilciler katmayı başararak, istemlerini ulusal komiteye doğrudan taşıyabilecekleri ve böylece mücadelelerini başarıya ulaştırmada yeni mevziler kazanabilecekleri görüşündeyiz.

- Ulusal Komite'yi oluşturmak ve harekete geçirmek sanatçılarımız ve basın-yayıncılarımız için, kendi alanlarındaki sorunlar çevresinde, ülkemizde yerel, ulusal, bölgesel, uluslararası toplantılar düzenlenmesine ve diğer ülkelerde düzenlenecek top-

lantılara katılmalarına önemli kolaylıklar, kimi olanaklar sağlayacaktır.

- Ayrıca, sanatçılar ve basın-yayıncılar, Kültürel Gelişme Onyılı ana hedeflerinden biri olan "Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi" hedefiyle bağlantılı olarak, tek tek dallarda kültür adamlarının uluslararası toplantılarının düzenlenmesinde girişimci rol oynayabilir, aktif katılım sağlayabilirler.

- Sanatçılar ve basın-yayıncılar, Onyıl'ın genel çerçevesi içinde barolardan sanat ve kültür yaşamının önündeki hukuksal engelleri inceleyecek özel komisyonlar oluşturmasını isteyebilirler.

- Sanatçılar ve basın-yayıncılar, karşılaştıkları engellerin geriletilmesi ve kaldırılması için siyasal partilerden (Barolar örneğinde olduğu gibi) Kültürel Gelişme Onyılı özel komisyonları oluşturmalarını isteyebilirler.

- Sanatçılar ve basın-yayıncılar, idarenin, mahkeme kararı olmaksızın kültür yaşamına getirdiği yasaklamalara karşı, Onyıl çerçevesinde kamuoyu oluşturmak üzere, üniversite öğretim üyelerinin, avukatların, anlayışlı mülkî idare yetkililerinin de katılacağı sempozyumlar, açık oturumlar vb. düzenleyebilirler.

- Sanat ve basın-yayın yaşamının önündeki engellerin kaldırılmasında etkili çaba göstermiş kişi ve kurumların onurlandırılması ve ödüllendirilmesi olanakları gözetilebilir.

E) Kültürel Zenginliklerin, Doğal ve Tarihsel Çevrenin

Korunması

Kültür güçleri, Kültürel Gelişme Onyılı'nın "Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi" hedefiyle bağlantılı olarak, siyasal partileri, yerel yönetimleri, üniversiteleri, vakıfları, hükümeti ve diğer resmî kuruluşları, halkımızın konuya duyarlı kesimlerini aşağıdaki konularda harekete geçirecek programlar, kampanyalar hazırlayabilir:

- Yerel ve ulusal müzeler kurulmasına, varolanların desteklenmesine yönelik enstitüler, vakıflar, dernekler vb. kurulması ve güçlendirilmesi:

- o İslam-öncesi Anadolu uygarlıkları,
- o Selçuk-Osmanlı uygarlığı,
- o Türkiye'de yenileşme hareketinin kültür değerleri (politika-idare, bilim, çeşitli sanat dalları, teknoloji,

basın, törelerde yenileşme vb.). Şurası da var ki, Osmanlı döneminde başlayan yenileşme hareketi Türkler'in girişimlerinden ibaret görülmemeli, çoğu kez gayri müslimlerin oynadıkları önemli rol de bilince çıkarılmalıdır.

- o Cumhuriyet döneminin büyük hümanist sanatçıları (N.Hikmet, S.Âli, S.Faik, O.Veli vb.) başta olmak üzere seçkin kültür adamlarımızın mirasını değerlendirecek özel enstitüler, vakıflar, dernekler kurulmalı ve geliştirilmelidir.
- o Halk sanatlarının özellikle çok uluslu, yerel, mesleksel vb. özelliklerini derleyip değerlendirecek vakıf ve dernekler oluşturulmalı, güçlendirilmelidir.
- Geçmişteki bireysel ya da grupsal kültür değerlerinin anılması ve yaşatılması doğrultusunda toplantılar, kampanyalar, ödüllendirmeler (1989 yılı Tanzimatın 150.yıldönümüdür. Tanzimatı çeşitli yönleriyle tanıtan çalışmaların öne çıkarılması, başarılı olanların mimarlar, bilim adamları, hukukçular, edebiyatçılar, basın-yayıncılar, görsel sanatçılar vb. tarafından özel ödüllendirilmesi bunun bir örneği olabilir.)
- Ülkemiz topraklarındaki kültürel ya da tarihsel olayları, kültürel ve tarihsel özellikleri yansıtan mekanların ve yapıtların restore edilmesi, turizme açılması ve bunlara ilişkin bilgilendirici yayınların dağıtıma konulması, yerel yönetimler ve turizm kuruluşları tarafından üstlenilmesi görevi Kültürel Gelişme Onyılı münasebetiyle yükseltilebilir.
- Kültürel Gelişme Onyılı'nın "Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi" ana hedefiyle bağlantılı olarak, ulusal ve yerel çaplarda önem taşıyan doğal çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için, hükümetten ve yerel yönetimlerden toplu isteklerin yükseltilmesi için girişimler gözetilmelidir. Bu istemler için ayrıca, kamuoyu oluşturulması yönünde geliştirilecek çabalar, çevre bilincinin ve bu yolla, toplumsal dayanışmanın yükselmesine de katkıda bulunacaktır.

İkinci Ana Doğrultu :

ULUSAL VE EVRENSEL KÜLTÜR BİRİKİMLERİNİN YIĞINLARA
TAŞINMASI GÖREVLERİ

Dünyadaki ve ülkemizdeki kültürel birikimlerin yığınlara taşınması, ülkemizdeki toplumsal yaşamın maddi temellerinin önemli ölçüde değişime uğradığı koşullarda, sağlıklı bir toplumsal yaşam için zaten gerekli bir görevdir. Üstelik, bilimsel -teknik devrimin dünyada artan ölçüde yaygınlık ve derinlik kazanmakta olduğu günümüzde, kültür birikimlerinin yığınlara taşınması bir kat daha önem kazanmıştır.

Bu açı altında, ülkemizde kültür güçlerinin, yığın örgütleri yöneticileriyle diyaloglarını geliştirerek çeşitli kültürel faaliyetleri birlikte programlaştırmaları ve yürütmeleri için sayısız olanaklar vardır. Kültürel Gelişme Onyılı ve onun dört ana hedefi, bu olanakların ülke çapında uyumlulaştırılmasını ve bütünleştirilmesini kolaylaştırıcı bir etken olarak görünüyor. Onyıl'ın ana hedefleri doğrultusunda topluca harekete geçilmesi fiilen ülke çapında demokratik bir kültür seferberliği anlamına gelebilecektir.

Bir yandan, üyesi oldukları örgütleriyle ya da gruplarıyla bilim adamlarımız, eğitimciler, çeşitli dallardan sanatçılar, basın-yayıncılar ve bunlara ek olarak uzman aydınlarımız (doktorlar, avukatlar, mimarlar, çeşitli dallardan mühendisler vb.); öbür yandan sendikalar, kadın ve gençlik örgütleri, yerel yönetimler, çevre örgütleri, barış örgütleri, kooperatifler vb. aşağıdaki türden kültür programları için işbirliği yapabilirler.

Şu noktaya işaret etmek isteriz ki, bu başlık altındaki faaliyetler ağırlıklı olarak yığın örgütlerinin görece gelişkin ve aydınlanma ihtiyacı yükselmiş tabanına yönelik genel bir aydınlatma niteliği taşımakta ve bu ortak özelliğiyle, bundan sonraki başlık altında önereceğimiz, yığınlardaki girişkenliği ve yaratıcılığı teşvik etmeye yönelik üçüncü bir ana doğrultudaki girişimlerden ayrılmakla birlikte, uygulamada yer yer onlarla geçişmeler de gösterebilecektir.

Bu başlık altında söz konusu olan, bilimin, sanatın ve diğer kültür etkinliklerinin toplumsal dağılımını genişletmek ve kişilerin düşünsel, estetiksel, ahlaksal düzeylerini ve bilgilerini hümanizma açısından yükseltmektir.

Bu faaliyetler, konferanslar, seminerler, uluslararası katılımlı çeşitli toplantılar, açık oturumlar gibi klasik biçimler altında örgütlenebilir; ancak, bu toplantıların etkililiğinin, en basitinden en gelişkinine kadar görsel-işitsel araçlar da kullanılarak yükseltilmesi her halde gözetilmelidir. Ayrıca, bu tür aydınlatıcı toplantılara katılanlara, izlediklerini hatırlayacak ve geliştirecek materyeller olanaklı değişik biçimlerde önceden hazırlanarak verilmelidir.

Bunun yanı sıra, bu tür toplantılarda dile getirilen bilgilerin daha geniş bir kesime yaygınlaştırılmasının ve iletişim araçlarına yansıtılmasının yolları da aranmalıdır.

Konuların seçiminde yığın örgütlerinin yöneticileri ağırlıklı rol almalıdır, ama kültür emekçileri onlarla diyaloglarında onları esinlendirici, destekleyici önerilerde bulunmalıdırlar.

Konu seçiminde bilgilenme alanlarının bütünlüğü esas olmalı, konuların ulusal yaşamda ya da örgütsel yaşamda ağırlığını hissettiren sorunlarla bağlantıları da kurulmaya çalışılmalıdır. Programların hazırlanışında konularla ilgili günlemeler özellikle göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu başlık altında yapılabilecek faaliyetlere örnek olmak üzere, bilim ve sanat yaşamlarındaki uluslararası ve ulusal birikimlerin yığınlara taşınmasında aşağıda örneklemeye çalışacağımız olanakların esinlendirici olacağını düşünüyoruz.

Ülkemiz kültür güçlerinin halihazırda sürdürdükleri, ancak kültürel ilerleme açısından kısmî ve yetersiz kalan, çoğu kez süreklilik taşımayan aydınlatma amacına yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılmasında ve Kültürel Gelişme Onyılı bağlamında programlaştırılmasında ve sürekli kılınmasında Partimiz kadrolarının etkili olabileceği görüşündeyiz.

Bu tür kültürel faaliyetlerin, hem günümüzde yaşanan politik, toplumsal bunalıma eşlik eden kültürel bunalımın aşılmasına hizmet ederek kültürel ilerlemenin yolunu açacağı, hem Partimizin stratejik doğrultusunu destekleyeceği ve bu doğrultunun kültür alanında belirginleşmesine ve somutlanmasına hizmet edeceği, hem de geniş kesimlerle bağlaşıklığımızın örülmesine benzersiz olanaklar sağlayacağı kuşkusuzdur.

Şu da ayrıca dikkate değer ki, bu faaliyetlerin örgütlenmesinde ve yükseltilmesinde görev almak, partililerin aktifleşmesini, nitelikçe yükselmesini de beraberinde getirecektir.

A- Bilimsel Birikimin Yığınlara Taşınması

Bilimsel birikimin, aşağıda önereceğimiz içerikle, yığınların bu bilgilenmeye görece açık kesimlerine taşınması, onlarda gitgide, dinsel düşüncenin yerini bilimsel düşüncenin almasını sağlayacak, onları yeni ihtiyaçlarla donatacak, aktifleştirecek, okumaya, daha çok öğrenmeye, araştırmaya, yeni ilişkiler kurmaya yöneltecektir. Böylece, onları daha gelişkin insanlar olarak çağımızdaki hızlı ve çok yönlü gelişmeleri kavramaya, kendilerini, çevrelerini, giderek toplumu dönüşüme uğratma yönünde güçlü bir istekle ve bilinçle donanmaya hazır hale getirecektir.

- Genel bilim tarihi: Önemli bilimsel buluşlar, önemli bilim adamlarının yaşam öyküleri, bilimsel düşüncenin dinsel gericilikle çatışmasına ilişkin olaylar, bilimin üretime uygulanmasının toplumsal gelişmeye getirdiği ivmenin örnekleri vb.

- Çağımızda bilimsel-teknik devrim ve bilgisayar uygulamaları

- Doğa bilimleri alanında:

- o Özellikle uzay araştırmalarının çok yanlı sonuçları,
- o Dünyada ve ülkemizde, bu faaliyetin düzenlendiği tek tek yörelerde yeraltı kaynaklarının potansiye-
li, işletme olanakları, rezervlerin geleceği ko-
nuları (yöredeki jeologların, maden mühendisleri-
nin ve hidrologların (subilimciler) katılımıyla)
- o Dünyadaki, ülkemizdeki, yöredeki bitki örtüsünün özellikleri, olanakları, orman ürünlerinin değeri-
lendirilmesi, erozyonla mücadele, tek tek yörele-

lerin doğal parklarının, hayvan türlerinin ve genellikle doğal çevrenin korunması.

- Toplum bilimleri alanında:

o Tarih:

- / Karşılaştırmalı dünya tarihi (büyük tarihsel olaylar, seçkin kişilerin ilerlemedeki rolü vb.)
- / İlgili yörede tarih-öncesine, ilköğretil ve ortaöğretille ilişkili kazıların ve bulguların tarihsel anlamı (antropologların, arkeologların ve müzecilik uzmanlarının katılımıyla ve ilgili sit alanlarının topluca gezilmesiyle birlikte),
- / Selçuk-Osmanlı tarihi) Siyasal-askersel-diplomatik, ekonomik, toplum-
- / Osmanlı yenileşme dönemi) sal yaşam, hukuk, sanat,
- / Cumhuriyet dönemi) eğitim, vb.

o Diğer toplum bilimleri alanında:

- / Ekonomi ve üretim ilişkileri,
- / Hukuk, insan haklarının evrimi ve genişleyen kapsamı, anayasalar, uluslararası anlaşmalar ve kurumlar, vb.
- / Sosyoloji açısından nüfusa ilişkin sorunlar, iç ve dış göçler vb.

B- Sanatsal Birikimin Yığınlarla Taşınması

Dünyadaki ve ülkemizdeki çeşitli dallarda gelişkin sanat yapıtlarının olabildiğince eksiksiz (yapıtın sanatsal biçimiyle, yaratan sanatçının tutkusu ve yönelimiyle, yapıtın yansıttığı sorunun, ortamın toplumsal-tarihsel özellikleriyle) algılanmasını kolaylaştırmak için çaba gösterilmesi başlıca şu bakımlardan önem taşıyor:

- Her sanat yapıtının genellikle bir bilgi değeri de olduğu, yansıttığı olayların, kahramanların vb. tarihsel, toplumsal, psikolojik özelliklerini "somut ve özel" biçim altında dile getirdiği için (ki sanat yapıtı bu özelliğiyle, gerçeği "soyut ve genel" yanlarıyla yansıtan bilimden ayrılır), bilimsel bilgide olduğu gibi, insan kişiliğinin çok yönlü gelişmesine katkıda bulunur. Şu var ki, sanatın doğayı, doğa-insan ilişkisini, toplumsal yaşamın çeşitli alan ve sorunlarını, çeşitli toplumsal ilişkiler içindeki bireyin somut davranışlarını, psikolojik derinliklerini nasıl yansıttığı, bilgilendirme açısından apayrı bir önem taşımaktadır.

- Ama bundan daha önemli olarak, sanat izleyicisinin sanatsal, hatta geneliyle estetik beğenilerini yükseltir. Bu, kendinden ibaret olmayan öyle bir olgudur ki, bireyde estetik düzeyin yükselişi, estetik değerlerin biçimlenmesi ve güçlenmesi, kaçınılmaz olarak, bireyde diğer değerlerin (iyilik, adalet, hakikate bağlılık vb.) biçimlenmesi ve güçlenmesi için adeta sürükleyici bir rol oynar.

- Sanat yapıtlarının algılanışını kolaylaştırmaya yönelik bu faaliyetin ülkemiz için özel önem taşıyan bir yanına daha işaret etmek istiyoruz. Resim, çok-sesli müzik, tiyatro, sinema gibi bazı sanat dallarının ülkemizde geçmişe uzanan derin gelenekleri yoktur. Dolayısıyla bu dallardaki sanat yapıtlarının tanıtılması sürecinde yapının yanı sıra ilgili sanat türünün tarihine, tekniklerine vb. ilişkin aydınlatma gereği de göz önünde tutulmalıdır.

Bu alanda yapılacak faaliyetleri esinlendirici olmak üzere ve genel olarak sanatın yaşamı nasıl yansıttığını somut olarak ortaya koyacak bazı öneriler:

- Edebiyatçı örgütleri çeşitli temaların (doğa, insan-doğa ilişkisi, analık, çocukluk, göçler, savaşlar, barış özlemi vb.) edebiyat yapıtlarında nasıl işlendiğini, nasıl yansıtıldığını okur yığınlarına tanıtmak amacıyla antolojiler hazırlayabilir, bu konuda yapılacak çalışmalarını teşvik etmek üzere ödüller koyabilir.

Edebiyatçılar, sendika, gençlik, kadın, barış örgütleri, kooperatifler gibi örgütlerin, yerel yönetimlerin düzenleyecekleri toplantılara katılarak, çağrıldıkları örgütlerin genel özelliklerine uygun bir seçmeyle yapıtlar sunabilirler.

Benzer çalışmaların diğer sanat dallarında da yapılabileceği açıktır. Ressamlar dia gösteri paketleriyle, sinemacılar filmleriyle çalışmalarını yığın örgütlerinin tabanına, halka taşıyabilirler

- Sanatçı örgütleri, tanınmış sanatçılarımızın anılarını yaşatmak ve yaygınlaştırmak için, doğdukları, yaşadıkları yerlerde plaketler konulması, adlarının çeşitli yerlere verilmesi, büstlerinin dikilmesi, yaşadıkları ya da çalıştıkları yerlerde adlarına müzeler açılması vb. gerçekleştirmek için yerel yönetimlerle işbirliği

yapabilirler. (Yurt dışında yaşamış, ölmüş olanlar için de oralaradaki belediyeler ve sanatçı örgütleriyle temas kurabilirler.) Bu tür girişimler, ulusal kültür değerlerimizi korumanın ve yaygınlaştırmının anlamlı birer örneği olacaktır.

- Gerek ülkemiz sanatçılarının, gerekse evrensel değerdeki sanatçıların (Goethe, Shakespeare, Tolstoy, Picasso, Şarlo, Beethoven vb.) önemli yıldönümlerinde anılması için çeşitli sanatçı örgütleri bir takvim üzerinde ortak bir faaliyet yürütebilirler ve bu, ülkemiz sanat yaşamının canlanmasında, genç kuşakların sanatsal-kültürel eğitiminde kuşkusuz etkili olur.

- Batı Avrupa ülkelerindeki yaygın örneklerde olduğu gibi, çeşitli sanatçı örgütleri tek tek ya da birlikte kültür projeleri hazırlayarak yerel yönetimlerden bu projelere fon ayırmalarını isteyebilirler ve bu projeleri onlarla işbirliği içinde gerçekleştirmenin yollarını aramak ve bunu kalıcılaştırmak için çaba gösterebilirler. Kültürel Gelişme Onyılı böyle bir başlangıç için uygun bir vesile olabilir. (Önerilen bu tür kültür projeleri, ülkemizde bir süreden beri kimi yerel yönetimlerin düzenledikleri sanat şenlikleriyle özdeş değildir; ancak, böylesi projeler bu şenlikler içine de gömülebilir.)

- Yerel yönetimler, Kültürel Gelişme Onyılı bağlamında kültürel fonlarını artırmaları ve faaliyetlerini yükseltmeleri için teşvik edilirken, sanatçı örgütlerinin de yerel yönetimleri teşvik etmeleri ve desteklemeleri sağlanmalıdır.

- Yerel yönetimlerin kardeş şehir uygulamalarını yaygınlaştırmaları, Onyıl'ın "uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi" hedefiyle bağlı olarak sanatçı örgütleri tarafından özel olarak desteklenmelidir.

- Sanatçı örgütleri bu tür programlarını, yaygın örgütleri yöneticilerinin yanı sıra, ilgili kamu kuruluşlarına da sunarak, faaliyetlerini okullarda, üniversitelerde, öksüzler yurtlarında, yaşlılar ve özürlüler bakımevlerinde, hastahanelerde, cezaevlerinde, kırsalalarda da --izleyicilerle yakın bir diyalog gözeterek-- sürdürebilmenin olanaklarını aramalıdır.

Üçüncü Ana Doğrultu :

YIĞINLARDA BİREYSEL VE TOPLU YARATICILIKLARI VE GİRİŞKENLİKLERİ TEŞVİK GÖREVLERİ

Bedensel çalışma ile zihinsel çalışmanın birbirinden ayrıldığı tarihsel koşullarda, bilim, sanat, iletişim gibi temel alanlarıyla kültür, toplumsal gelişme doğrultusunda, tek tek bireylerin gelişimleri hesaba katılmaksızın topluluğun çıkarları adına egemen sınıfların hizmetinde ve küçük bir azınlığın uğraşı olarak kaldı. Böylece, klasik anlamıyla kültür öteden beri halk yığınlarının dışında bir alan olarak düşünüldü ve toplumsal işlevini böylece yerine getirdi.

Bütün sınıflı toplumlarda egemen sınıfların iktidarları kültürü klasik anlamdaki sınırlılığıyla kendi sınıf çıkarları doğrultusunda desteklerken, gerek kültürün emekçi yığınlara yayılmasını, gerekse emekçi yığınlardaki yaratıcılığı ve --onlarda"yaşam niteliği"nin yükselmesi sonucunu verecek, zihinsel gelişmeyi sağlayacak-- aktifleşmeyi ellerinden geldiği kadar engellemeye çalışmışlardır.

Bütün sınıflı toplumlarda egemen sınıfların halka karşıt kültür politikalarının başlıca araçları neydi? diye sorulacak olursa: ekonomi-dışı sömürünün egemen olduğu köleci ve feodal toplumlarda iktidarların halka karşıt kültür politikaları yasaklamalara dayanıyordu; burjuva devrimlerini izleyen kapitalist iktidarlar döneminde bu yasaklamalar gerilemiş, dağılmış ve yerini, işbölümünün alabildiğine arttığı koşullarda bireysel faaliyet alanlarının gitgide daralması temelinde bütünsellikten kopuk bir uzmanlaşmanın teşvikine yönelinmiştir.

Çağımızda ise, sosyalist ülkelerde klasik anlamıyla kültür halk yığınlarına taşınırken, kültürel yaşama emekçi halkın katılımının ve emekçi yığınlarda yaratıcılığın gelişmesi önündeki tarihsel engellerin de kaldırılmasına çalışılmıştır.

Önceleri sosyalist ülkelerle sınırlı kalan, kültüre bu türlü yaklaşım, bilimsel teknik devrim koşullarında uluslararası

karşılıklı bağımlılığın çok yönlü olarak artması ve barış içinde yan yana yaşamının büsbütün zorunlu hale gelmesiyle, özellikle 80'li yılların başından beri uluslararası topluluk tarafından da kabul görmeye başlamış ve kapsamı genişletilmiş bir kültür anlayışı Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesi'nin kültür anlayışı olarak kabul edilmiştir."

Nitekim, kapsamı genişletilmiş bu kültür anlayışı, UNESCO'nun 1982'de Meksiko'da düzenlediği Kültür Politikaları Üzerine Dünya Konferansı'nda şöyle dile getiriliyordu: "Günümüzde kültüre, bir toplumun ya da toplumsal grubun karakterine damgasını vuran tinsel ve maddî, düşünsel ve kolektif ayırt edici özelliklerin bütünlüğü gözüyle bakılabilir. Kültür, sanat ve edebiyatın yanı sıra, yaşam tarzlarını, insan varlığının temel haklarını, değer sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını da kapsar."

Kültürel Gelişme Onyılı'nın dört büyük hedefinden, "Kültürel yaşama katılımın genişletilmesi" hedefi, yığınlar arasında yaratıcılığın geliştirilmesi ve kültürel aktivitenin yükseltilmesi ana doğrultusuyla bağlı olduğundan, bu doğrultudaki faaliyetlerin de, Raporumuzda yer alan ilk iki doğrultu için öngörülenlerden farklı yöntem, araç ve biçimlerle örgütlenmesi gerekiyor.

Bu hedefe yönelik olarak tutulacak ana halka nedir sorusunun yanıtı, kültür olgusuna nasıl yaklaştığımızla bağlıdır. Konuya girerken, klasik anlamıyla ele alındığında kültürün halk yığınlarının dışında bir uğraş olarak düşünüldüğünü ve günümüzde kapsamı genişletilmiş bir kültür anlayışına ulaşılmış olduğuna işaret edişimiz bu nedenledir.

O halde, geniş yığınların kültürel faaliyetlerinin üzerinde yükseleceği özgül bir zemin de olmalıdır. Biz bu zeminin doğrudan "Günlük Yaşam" olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle önce, "günlük yaşam"dan ne anlıyoruz, daha sonra da tek tek bireyler bu günlük yaşam ortamında somut ihtiyaçları doğrultusunda nasıl aktifleşebilirler, nasıl yeni yeni ihtiyaçlarla donanabilirler ve böylece, giderek yeni faaliyetler içine girebilirler sorusunu yanıtlamaya çalışalım.

"GÜNLÜK YAŞAM : Toplum yaşamının --bizzat insanın yeniden üretimiyle doğrudan bağlantılı-- temel alanla-

rından biri; beslenme, giyim, konut, dinlenme, serbest zamanlar, tedavi gibi ihtiyaçların karşılanmasına olanak veren maddî ve kültürel ortam.

Yaşamın çerçevesini, günlük ihtiyaçların karşılanma biçimlerini ve araçlarını son tahlilde belirleyen üretim tarzıdır.

Günlük yaşam aynı zamanda halkların âdet, töre ve geleneklerinin, sınıf farklarının, kent ile kırsal kesim arasındaki farklılığın, kadınların toplumdaki yerinin, ulusal farklılıkların, toplumun ideoloji ve kültürünün derin damgasını taşır.

Yaşam tarzının öğelerinden biri olan GÜNLÜK YAŞAM, toplumun ekonomik, politik ve kültürel gelişimi üzerinde karşılık etkisini duyurur." (Dictionnaire Philosophique, İ.Frolov başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmış, Editions du Progrès, Moskova 1985)

Yukarıdaki tanımdan da anlaşıldığı gibi, son tahlilde, varolan sosyo-ekonomik kuruluşla koşullu olarak, bireyin maddî ve tinsel ihtiyaçlarının karşılanması doğrultusunda yaşamın yeniden üretilmesi için seferber edilen olanakların: yeteneklerin, ilişkilerin ve ürünlerin kendileri, yani bireysel ve toplumsal yeniden üretimin maddî ve manevî önkoşullarının bütünlüğü demek olan kültür, her seferinde bir üst düzeyde yeniden üretilir.

Bu, yaşamın yeniden üretilmesi faaliyeti bireyler açısından öyle bir evrensel özellik taşır ki, bu faaliyetin sürekliliği içinde --özellikle sınıflı toplumlarda sınıfsal karakterli koşullar ve sosyalistdevrimi izleyen dönemde kullanım değerlerinden bireylerin tarihsel olarak belirlenmiş ihtiyaçlarına yanıt verecek ölçüde pay almalarını engelleyen koşullar olmadığı sürece-- bireylerin ihtiyaçları, yetenekleri, ilişkileri ve girişkenlikleri artar; toplumsal açıdan da kullanım değerleri (zenginlikler) çoğalır ve bunların gelişkinlik düzeyine tekabül eden estetiksel, ahlâksal, bilgisel, hukuksal vb. değerler ve toplumsal işbölümü ve işbirliği gelişir.

Böylece, yaşamın yeniden üretiminin temel alanı olarak "günlük yaşam"daki her türlü iyileşmenin, özellikle yaşam düzeyinin (maddî refah ya da maddî gelişkinlik) ve yaşam niteliğinin (düşünsel gelişkinlik) yükselmesine yol açarak, "yaşam tarzı"nın değişmesinde ilerletici bir rol oynadığı, yani "günlük yaşam"ın

"toplumun ekonomik, politik ve kültürel gelişimi üzerinde karşılık etkisi" olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu teorik genellemelerden hareketle ülkemiz somutuna eğildiğimizde, Osmanlı yenileşme hareketiyle başlamış, Cumhuriyet döneminde hızlanmış ve 2. Dünya Savaşı sonrasında itibaren yeni bir aşamaya yükselmiş ve günümüzde yeni bir evreye girmiş olan toplumsal yapı değişikliklerine halkımızın büyük çoğunluğunun öteden beri, maddeten ve manen ayak uyduramadığı, bu uyumsuzluklar içinde yaratıcılığını, yaşam düzeyini ve daha önemlisi yaşam niteliğini yeterli ölçüde yükseltecek biçimde geliştiremediği açıktır.

Emekçi halkın "günlük yaşam"ına somut biçimde yansıyan uyumsuzluklar, toplumsal ölçekte de sık tekrarlanan bunalımlar halinde ortaya çıkmaktadır.

Günlük yaşamdaki nesnel ve öznel koşulların tek tek ve karşılıklı yetersizliği, politik düzeyde kendi alışılmış yaşam usûplarina, dinsel görüşlerine yanıt veren gerici politikacıların ve onların demagojilerinin desteklenmesine, ekonomik düzeyde, işgücünün özgürce satışı görünümü altında kamufle olan sömürünün farkedilmemesine ve yaşam düzeyinin pek sınırlı genel yükselişinin toplumsal ilerleme sayılmasına, kültürel düzeyde, otoriter-militarist dayatmaların ulusallığın bir gereği sayılmasına ve kitle kültürünün yaygınlaştırılmasının kültürel ilerlememiş gibi, en acımasız biçimleriyle bireyciliğin yaygınlaştırılmasının yaratıcılığını gibi kabul edilmesine yol açmış ve bütün bunlar ülkemizin tüm düzeylerde dış ilişkilerinin adil ve sürekli gelişmesini, dünya ve bölge barışına katkısını da hissedilir biçimde baltalamıştır.

EMEKÇİ halkın büyük çoğunluğu için, feodal tarım toplumundan kapitalist sanayi toplumuna bu tarihsel geçiş süreci, somut olarak, köylülükten kentliliğe geçiş süreci olarak da ifade edilebilir.

Cumhuriyetin kuruluş aşamasında ancak yüzde yirmisi kentlerde yaşayan ülke nüfusunun, 50'li yıllardan sonra kapitalistleşme ve tarımın mekanikleştirilmesi sürecindeki hızlanmayla akışkanlığı (mobilité) artmış ve bugün kentsel nüfus yüzde elli altıya ulaşmıştır.

Ancak, 35 yıl gibi kısa sayılabilecek bir zaman diliminde ve sağlıklı bir kentleşme politikası olmaksızın kentlerin çevresine yığılmış ve kentlerin içine derinlemesine sızmış olan milyonlarca emekçi, bilindiği gibi yaşamını kentsel mekanda sürdürmekle birlikte kentlileşmemiştir ve elverişsiz maddî koşullar içinde kırsal alandakinden çok farklı olmayan bir yaşam tarzını sürdürmektedir.

Yukarıda politik, ekonomik ve kültürel sonuçlarına değindiğimiz bu ikili yaşam, bu uyumsuzluk, politik erkin baskıcı ve tekelci karakterinin öne çıktığı koşullarda bireysel ölçekte ve topluluksal düzeyde davranış bozukluklarına yol açarak ortaya ulusal çapta sağlıklı bir tablo çıkarmaktadır: Kültürel yozlaşma, ahlakî çöküntü, depolitizasyon, pasifleşme vb.

Böylece, ülkemizin, bir parçası haline geldiği iddia edilen Avrupa bilimsel-teknik devrim çağında 21. yüzyıla hazırlanırken, Avrupa işçi sınıfı yapısal değişiklikler içerisine girmişken, bizim emekçi halkımız için hâlâ geniş ölçüde önde duran aşama kentlileşme, kulluktan çıkarak yurttaş olma, bireyselleşme aşamasıdır. Bu aşamaya ulaşmanın koşulu halkımızın kendisinin günlük yaşamını değiştirmek üzere aktifleşmesidir.

Çalışma Grubumuz'un bu ana başlık altında yapacağı öneriler, halkın ilk ağızda, mevcut sınırlı maddî koşullar içinde de olsa, daha iyi yaşanabileceğini kendi faaliyeti içinde ve kendi deneyimleriyle öğrenmesine yardımcı olmayı amaçlayacaktır. Hedef, verili "yaşam düzeyi" çerçevesinde bile "yaşam niteliği"nin, yani maddî, zihinsel ve diğer manevî gelişkinlik düzeyinin yükselmesidir. Bir başka deyişle hedef: çağ-dışı olmaktan kurtulmak, yani "çağ atlamak" değil, çağı yakalayıp, çağdaş yaşamaktır.

TBKP PROGRAMINDA da belirtildiği gibi, çok-yapılılık özelliği ağır basan topluluğumuzda yığınların günlük yaşam içinde aktifleştirilmesi, girişkenliklerinin ve yaratıcılıklarının yükseltilmesi için ~~engellenen~~ faaliyetlerde sınıfsal-ekonomik, bölgesel, etnik vb. farklılıklar öncelikle dikkate alınmalıdır.

Bunun yanı sıra, faaliyetlerin programlanmasında farklı toplumsal kesimlerin özgül sorunlarının, ihtiyaçlarının da ha-

reket noktası olarak dikkate alınması gerektiği açıktır.

Bu alanda sorumluluk alacak olan Partililer için başarının anahtarı, öncelikle kendi yaratıcılıkları olacaktır. Çünkü "günlük yaşam"ın kendisi de alabildiğine çeşitliliği ve canlılığı içinde barındırmaktadır. Bu nedenle ve yukarıda sözü edilen çok-yapılılıkla, toplumsal kesimlerin farklılıklarıyla da ele alındığında hazır eylem reçetelerinin sınırlılığı anlaşılır.

Çevresindeki yığınların günlük yaşamını bilimsel bir nesnellikle, ama onlara yakınlık duygularıyla doğru gözlemleyen Partilinin göz önünde bulunduracağı ikinci önemli nokta, halkımızda --bütün halklarda olduğu gibi-- "günlük yaşam"da zaten varolan yaratıcı yetenekleri tanımaya çalışmaktır.

Öndən sonra yapılacak olan, tek tek bireylerde varolan bu yaratıcılığı ve aktifliği ortak ihtiyaçlar temelinde, bireylerin doğallıkla sahip çıkacağı ortak-somut hedefler doğrultusunda ve yeni ilişkiler içinde, yeni faaliyetlere gönüllü olarak kanallize edebilmektir. Ancak, bunu yaparken önemli bir nokta da halkın kendi ihtiyaçlarından hareket ederken popülizm'e düşmekten özenle sakınmaktır. Burada gözetilecek ilke onlara çağdaş ve gelişkin bir yaşama uygun yeni davranışlar kazandırmak olmalıdır; yani, örgütlenmesi hedeflenen eylemler onlarda yeni yeni ihtiyaçlar uyandıracak türden olmalıdır.

Şu da var ki, yığınların somut ihtiyaçları için aktifleştirilmesini amaçlayan bu faaliyetlerin süreklilik içinde ve ilkeli yürütülmesi gerekir. Parti üyelerimizin 1973'ü izleyen atılım döneminden sayısız deneyimleri bulunan yığın çalışmasının bir uzantısıymış gibi görünebilecek bu tür faaliyetlerin eskisinden farkı, doğrudan politik talepleri öne çıkarmaksızın onları bizzat günlük yaşam içinde aktifleştirmek, ama sonuçta onlarda politik talepler de yaratacak demokratik birikimin oluşmasına, tek tek bireylerin gelişkinlik düzeyinin yükselmesine yardımcı olmaktır.

Programımızdaki ifadesiyle "Emekçilerin Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi" çerçevesinde yer alacak bu faaliyetlerin bütünüyle asıl önemi, nesnel-somut hedefleri bakımından reformcu bir karakter taşıyormuş gibi görünse de, öznel bakımdan tek tek bireylerde uyandırdıkları yeni ihtiyaçlar, bireylerin "bir

kollektif içinde hareket etme" yeteneğini yükseltmesi, vb. itibariyle, Programımızın stratejik doğrultusuyla çakışan aktif-dönüştürücü, demokratik bir birikimi sağlamasında olacaktır.

"Günlük Yaşam"ın Başlıca Alanlarına Göre
Bazı Öneriler

"Günlük Yaşam"ın başlıca alanları, bireyin ihtiyaçları bakımından şöyle belirlenebilir:

- Konut,
- Beslenme,
- Sağlık-temizlik,
- Giyim-kuşam,
- aile, evlilik,
- Çalışma,
- Yerleşim-çevre,
- İletişim,
- Ulaşım,
- Eğitim,
- Devlet hizmetlerinden yararlanma - katılım,
- Serbest zamanlar,
- Sanat-kültür,
- Gezi, turizm,vb.

1) Konut-ev kültürü

İçinde yaşanan konut bir kulübe, bir gecekondur bile olsa, insanların yaşadıkları mekânı genel ihtiyaçlarına en iyi yanıt verebilecek biçimlere dönüştürme özellikleri vardır (Nitekim, tutukevlerinde, hapishanelerde bile bu olgu geçerlidir). Ne var ki bu düzenleme çabası bireylerin maddî ve manevî ihtiyaçlarının gelişkinlik düzeyiyle ve varolan yaşam tarzıyla bağlıdır.

Bizim burada konut kültürünün gelişmesi için düşündüklerimiz, halkımızın çağdaş yaşam standartlarına uyum yetenekle-

rinin yükseltilmesine ve onların aile-ev yaşamlarına uygar insanın belli başlı özelliklerinin, yani gelişkin bir kültürel-estetiksel boyutun katılmasına yönelik olacaktır. Öyle ki, yaşamın yeniden üretilmesinde önemli bir yer tutan ev içi ve ev çevresi, yaşam niteliğinin (manevî gelişkinlik) yükselmesine olanak versin.

Örneğin nasıl kentleşme sürecinde yer sofraları âdeti, ortadaki sahandan bütün aile bireylerinin hep birlikte yeme âdeti gitgide kalkmışsa, tahta sedirlerin yerini koltuklar, kanapeler almışsa, nasıl bu maddî değişimler kuşkusuz bir kültür değişimini ifade ediyorsa, aynı biçimde, eve küçük bir kitaplığın yerleştirilmesi, gazete-kitap girmesi, duvarlara ailenin beğeni düzeyine uygun resimler asılması, vazo, biblo, vb. dekoratif eşyanın konulması da kültürel bir değişikliğin ifadesidir. Ancak, son onyıllarda ülkemizdeki bu tür değişim, tüketim ekonomisinin ve sanatsal kültürde arabeskleşmenin damgasını taşıyor (plastik çiçekler, estetiksel düzeyden yoksun her türlü süs eşyası, vb.).

Konut kültürünün değişiminde folklorik özellikleri olan eski ev dekorasyonunun (kanaviçe yastıklar, örtüler vb.) yerini alan kitle kültürü sanayiine alternatif olarak, folklorik özellikler taşıyan, ama sanatsal yaratıcılığın da eşlik ettiği daha gelişkin el sanatlarının üretimini, çiçek yetiştirmeyi (ev içi ve ev çevresi için) teşvik etmek önde gelmelidir. Bunun yanı sıra evlerde mekânın ve aile gelirinin olanaklarına uygun kitaplık, çalışma masası, aydınlanma kaynağıyla birlikte düşünülmüş okuma köşesi oluşturulmasının teşviki de, aile bireylerinin zihinsel, estetiksel, ahlâksal niteliklerini yükseltecek kültürel ihtiyaçlardır.

Ev içinde yaşamın bütünlüğüne uygun tutarlı, işlevsel (fonksiyonel) bir ev düzenlemesi ihtiyacının uyandırılması da başlı başına önemlidir. Ünü en yaygın olan Hollanda başta olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde geleneksel olarak yapılan, her mahallenin en bakımlı, perdeleriyle, pencere önlerindeki saksılarıyla, önündeki küçük bahçesiyle en güzel ev yarışması, ev kültürü anlayışı açısından anlamlı bir örnektir. Bu, gerçekten Hollanda evlerinin çok sevimli evler olma özelliğine bir katkı yapmış olmalıdır.

Bu doğrultuda birkaç öneri:

- İç dekorasyon ve süsleme amacıyla mevcutların çeşitlendirilip zenginleştirileceği el sanatları kurslarının belediyeler, muhtarlıklar, yerel dernekler, halkevleri, halk eğitim merkezleri, sanat-kültür dernekleri tarafından açılmasına, bu tür kursların duyurulmasına, katılımının sağlanmasına önayak olmak;
- Bu tür çalışmaların teşviki için yarışmalar düzenlenmesi, kursiyerlerin ürünlerinin sergilenmesi, kamuoyunda tanıtılması için çaba göstermek;
- Yerleşim birimleri ölçeğinde, kendi emsalleri arasında, "Bütünüyle en bakımlı ev", "En güzel çiçeklendirilmiş ev", "Balkonları en güzel düzenlenmiş ev", "Dış yüzeyi en güzel boyanmış ev" vb. yarışmaları düzenlenmesini teşvik etmek; (bu tür yarışmalar, belediyeler, boya ve inşaat malzemesi üretimi yapan firmalar tarafından işbirliği içinde düzenlenebilir). Örneğin Federal Almanya'da en güzel balkon yarışmaları yapılıyor, evlerin dış boyalarının güzel renklerle ve sokağın uyumunu bozmadan yapılması için belediyeler tarafından ücretsiz danışma hizmeti veriliyor; daha sonra, bu konuda yapılan yarışmayı kazananlara harcamalarının bir bölümü geri ödeniyor; ayrıca, evin bakımlı oluşu vergi indirimine de olanak sağlıyor.
- Türkiye'de apartman bodrumları genellikle, mekan olarak iyi değerlendirilmez. Oysa, sobalı ısınmadan merkezî ısınmaya geçmiş binalarda böylece serbest kalmış bodrumların, daire sakinlerinin fazla eşyalarını koymalarına, ortak çamaşır yıkama ve kurutma işlerinin düzenlenmesine ayrılması olanaklıdır. Böylesi bir uygulamanın yaygınlaştırılması için belediyelerin imar yönetmeliklerinde belli değişiklikler yapılması gerekir. Bunun için, mimarlar odası da harekete geçirilebilir, toplu istekler yükseltilebilir. Böylesi bir düzenleme gerçekleştiği ölçüde, balkonların dış görünüşünü çirkinleştiren etkenler ortadan kalkabilir ve insanlarda konutu tümüyle güzelleştirme ihtiyacı daha kolaylıkla yükselebilir.

2) Beslenme kültürü

Hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı yaşamsal önemiyle hal-

kımızın girişkenliğinin, yaratıcılığının en kolay seferber edilebileceği alanlardan biridir.

Beslenme alanında bilinçsizlikten ve bilgisizlikten doğan israfın önlenmesi için, sağlıklı beslenmenin öğrenilmesi için, genelinde "ev ekonomisi" bilgileri edinilmesi yolunda neler yapılabileceğine, hangi kurumlarla, hangi kişilerle işbirliği kurulabileceğine yaratıcılıkla kafa yormak gerekiyor.

Yoksul bir halkın kadınları olarak eski kuşak (50-60 yaşın üstündekiler) özellikle israfın nasıl önleneceğini, az masrafla lezzetli, besleyici yemekler hazırlamayı iyi bilirdi. Ne yazık ki topluluğumuz son on yıllarda bir tüketim toplumu olmaya zorlandığından, genç kuşaklarda farklı davranışlar, kötü alışkanlıklar yaygınlaştı. Boyalı gazozlara, içinde ne olduğu belirsiz öteberiye çok para harcanarak sağlıksız beslenme körükleniyor.

mevcudu tükenmeden eski kadınlarımızın bilgi ve deneyimlerinden, onların bu alandaki yaratıcılıklarından yararlanmanın yollarını bulmalıyız. Mutfağın da toplumsal kültürün bir parçası olduğunu unutmadan, geleneksel mutfağımızın günümüz koşullarına uyarlanması için çaba göstermek gerekiyor.

Bu doğrultuda bir öneri:

- Temel besin maddelerinin ve diğer yaygın tüketim maddelerinin ucuz yoldan edinilmesi amacıyla mahallelerde tüketici girişimleri oluşturmak, yığınları aktifleştirebilecek etkili bir eylem biçimidir. Bu tür girişimlerde biraraya gelecek insanlarda, gitgide yeni yeni konularda dayanışma içinde olma ihtiyacı ve iradesi de yükselecektir (çocuklarının okul sorunları, sağlık sorunları, mahallenin diğer ortak sorunları vb. için).

3) Sağlık-Temizlik Kültürü

- Halkımızın hastalıklardan, kazalardan korunma, ilaç kullanma konularındaki ön bilgilerinin azlığı bilinmektedir. Öncelikle ev yaşamında bilgisizlik, tedbirsizlik yüzünden başta çocuklar olmak üzere, ev halkının kazalardan korunması için aydınlatılması yolunda yığınlarda talep yaratarak, onların girişimleriyle, tabipler odalarının ve diğer uzmanların öncülüğünde

- kurslar açılması, yayınlar yapılması için harekete geçmelerine önayak olmak;
- Yerleşim yerlerinde sağlık ocaklarının, dispanserlerin, ana-çocuk merkezlerinin açılmasını ve genişletilmesini hep gündemde tutmak, bunları yığınların talepleri haline getirmek ve bu alanda verilecek mücadelenin önünde bulunmak;
 - Sağlık hizmetlerinin yetersizliğinin ve pahalılığının alabildiğine arttığı ülkemizde koruyucu hekimlik hizmetlerinin önemi büsbütün arttığından, yığınlarda koruyucu hekimlik, sağlık-beslenme ilişkisi, sağlık-temizlik ilişkisi konularında bilgilenme ihtiyacını toplu bir talep olarak yükseltmek;

4) Aile Kültürü

Üçüncü Ana Doğrultu'ya giriş bölümünde aktardığımız alındaki "Günlük Yaşam" tanımında, "Bireysel yaşam çerçevesinin en önemli örgütleniş biçimi ailedir." denilerek, bu toplumsal-tarihsel kurumun evrensel özelliğine ve önemine dikkat çekilmektedir.

Üretim tarzlarının, sınıfsallığın doğrudan belirlemelerinin ötesinde, insanın biyolojik yeniden üretiminde ve yaşamın yeniden üretiminde olduğu kadar, ideolojilerin de yeniden üretilmesinde kilit bir toplumsal kurum olarak işlev gören aile ortamında, çağdaş yaşam koşullarına uygun değişimlerin yaratılması, bu kurum ülkemizde feodal kültürün ve ideolojinin taşıyıcısı olarak hâlâ etkili olduğu için, özel önem taşıyor.

Toplumsal ölçekte demokrasi geleneğinin yerleşmesi için, şiddet davranışlarının dışlanarak barış kültürünün filizlenmesi için önemli ortamlardan biri olabilecek "aile yaşamında demokrasi"-nin biçimlenmesi, bu alanda yapılacak faaliyetlerde gözetilmesi gereken başlıca hedeftir.

Kadınların ve çocukların horlanmaması, ezilmemesi, onların özgür bireyler haline gelebilmesi öncelikle "ailede demokrasi"-nin yerleşmesine bağlıdır.

Bu konuda kadın hareketine önemli görevler düşmektedir. "Dayağa Karşı Kampanya" türü eylemler en yaratıcı biçimler altında ve "ailede demokrasi" hedefiyle bağlanarak sürdürülmelidir.

Mümkün olduğu kadar her yerde kadın grupları oluşturulması, kadınların cins olarak ezilmişliklerinin bilincine vararak onu aşmaya çalışmaları için önem taşıyan girişimlerdir.

Ailede çocuğun yeri, çocuk eğitiminde dayanın, şiddetin dışlanması, ebeveynin çocukların özgür bireyler olarak eğitilmesi için gerekli bilgilerle donatılması vb. konularda da neler yapılabileceğinin yaratıcılıkla düşünülmesi gerekmektedir.

5) Yerleşim-Çevre-Temizlik Kültürü

Ülkemizde doğal çevrenin kirletilmesi, tahribi, bir yandan plansız, sağlıksız kentleşme, plansız, sınırlı yatırımla sanayileşme yoluyla, diğer yandan da doğal çevre bilincine sahip olmaması yüzünden doğrudan halkımız eliyle sürdürülüyor.

Son yıllarda Batı'dan esinlenerek başlayan çevrecilik hareketi ülkemizde de çevre bilincinin edinilmesinde, Batı'da olduğu gibi bir ölçüde etkili olabilir.

Ancak, Batı'da çevre bilinci, politik düzeyde Yeşiller hareketinin ortaya çıkışından çok önce başlamış, yaygınlaşmış ve halka malolmuştur. Batı'da bu hareket ve gelişimi izlendiğinde, eylemlerinin yöntem ve araçlarının, belgilerinin yaratıcılıkla seçildiği görülmektedir. Batı'dan bizim basın-yayınımıza da oldukça geniş olarak yansıyan bu konuyla Partililer yakından ilgilenirlerse ve kendi yaratıcılıklarını da kullanırlarsa, yığınlarda çevre bilincini geliştirmenin bize özgü biçimlerini, yöntem ve araçlarını bulacaklardır. Çevre sorununun global sorunlardan biri olduğunu ve çevre hareketinin demokratik yığın hareketleri içinde önemli bir yer aldığını hatırlamak gerekir.

Yığınları özellikle kendi yerleşim yerlerinde çevre kirliliği yaratan işyerlerine, belediyelerin halk sağlığını ve toplu ihtiyaçlarını dikkate almadan yaptığı gelişigüzel işlere, çöp toplama hizmetlerinin yetersizliğine, vb. karşı duyarlılığını artırmak, harekete geçirmek, doğrudan halkın çevreyi tahribine, kirletmesine karşı toplu girişimler yaratmak, bu yoldan halkın "yaşam koşullarının iyileştirilmesi" amacıyla büyük bir potansiyeli harekete geçirmek mümkündür.

Yalnızca çevreyi koruma çabalarıyla yetinmeyerek, aynı zamanda çevreyi güzelleştirme amacıyla da, yaratıcı yetenekleri topluca harekete geçirme görevine de Partililerin sahip çıkması gerekiyor. (DÜŞÜN Dergisinin Haziran 1988 sayısında yayımlanmış olan ve ekte sunduğumuz, İstanbul'un Kuzguncuk semtindeki bir girişimin öyküsü sanırız çok esinlendirici olacaktır.) EK. 12

Doğal çevrenin korunması kadar önem taşıyan bir konu da, tarihsel çevrenin ve tarihsel zenginliklerin korunmasına halkımızın aktif katılımının sağlanmasıdır. Bu konuda çşine az rastlanır zenginliklere sahip ülkemizde bu zenginliklerin korunması ve tarih bilincinin yığınlarda yükseltilmesi için ve kamu mercilerinin olası ilgisizliklerine karşı özel halk girişimleri oluşturulabilir.

Belediyelerden toplu talepler için bazı öneriler:

- Gelişkin ülkelerde olduğu gibi, yerleşim birimlerinde belirli yerlere, atılacak şişe ve cam eşyanın, kağıtların, kumaşların ve plastik maddelerin bırakılacağı özel büyük çöp bidonlarının yerleştirilmesi;
- Yolların temiz tutulması için duraklara, elektrik direklerine ve benzeri yerlere makul sık aralıklarla küçük çöp kutularının asılması;
- Evlerde kullanılmayan artık ilaçların çevre kirliliğine yol açmaması için, eczanelerde, eskimiş pillerin pil satan mağazalarda, eskimiş motor yağlarının benzin istasyonlarında vb. toplanarak uygun şekilde imhası için belediyelerin harekete geçirilmesi;
- Ev taşıma, bina onarımı vb. durumlarda ortaya çıkan büyük çöplerin alınması için özel başvuruyla gelecek servislerin konulması;
- Çocuk parkları, yeşillendirilmiş alanlar, bu alanlarda dinlenme yerleri yapılması, yolların çiçeklendirilmesi, ağaçlandırılması, temizliği için sürekli gözetim ve talep;
- Kentlilerin doğayla somut ilişkisini yeniden kurmak üzere, belediyelerin kentler çevresindeki ve dolaylarındaki elverişli yeşillik ve ormanlık topraklarının bir bölümünün parselli bahçecikler halinde kentlilere kiralanması; (Avrupa'da hayli yaygın bir uygulama olarak, "Daça" adı verilen bu bahçecikler kişilere 30-40

yıl gibi uzun sürelerle ve ucuz olarak kiralanıyor, bahçeciğin içinde belli standartlara göre yapılmış minik evler yer alıyor, kişiler oralarda zevklerine göre çiçek, sebze ve meyve ağacı yetiştirebiliyorlar, günü birlik dinlenip güneşlenebiliyorlar.)

- Duvar resimleri geleneğinin ülkemizde de, çevreyi güzelleştirme ve resim sanatını yaygınlaştırma amaçlarıyla ele alınması ve bu iş için belediyelerden ve görsel sanatçı derneklerinden kolaylaştırıcı olanaklar aranması.

6) İletişim, ulaşım-trafik

- PTT hizmetlerinin halkın ayağına götürülmesi için mahallelerde daha fazla "Posta Kutusu" (üzerinde postanın kesin götürülme saatleri yazılı ve servisi düzenli); daha sık telefon kulübesi, postahane şubesi açılması için talep yaratmak, halkı bunun için aktifleştirmek olanaklı görünüyor. (Bir mektup postalamak için taşıt parası ödeyip, zaman harcayarak merkezlerdeki postahanelere inme zahmetinden kurtulma isteği uyandırılabilir)
- Toplu taşımacılık hizmetlerinin iyileştirilmesi: daha çok sayıda otobüsün sefere konulması, kapalı durakların artırılması, trafik lambalarının çoğaltılması, yol ve trafik işaretlerinin düzenliliğinin sağlanması, güvenli ve çevre görünümünü çirkinleştirmeyen yaya geçitlerinin çoğaltılması, yerleşim merkezlerinde bozuk yolların iyileştirilmesi, yollardaki arızaların ve zorunlu kazıların çabuklukla ortadan kaldırılması, çocuklar ve yetişkinler için özel trafik kursları açılması (bunlar her mahallede belediyeler, muhtarlıklar, dernekler vb. eliyle düzenlenebilir)

7) Eğitime yaklaşım

Halkın, çocuklarının eğitimi, özellikle çağımızın koşullarına uygun olarak meslekî-teknik eğitimi, bilgisayar ve diğer bilimsel-teknik devrim uygulamalarına yönelik olarak yetiştirilmeleri konusunda bilinçliliğini yükseltmek, girişimciliğini, aktifliğini artırmak, eğitim hizmetlerinin niteliğini yükseltmenin demokratik yollarından biridir.

Bu konuda halktan yana, kültürel ilerlemeden yana öğretmen-

lerin öncülüğünü, daha çok sayıda velinin okul bünyesinde okul-aile birliklerinde, mahallelerde "veli girişimleri" olarak aktifleşmesini sağlamak ciddi bir görev olarak görünüyor.

Talepler her yörenin durumuna (okula gidiş-geliş sorunundan, okul binasının durumuna, öğretmen ihtiyacından sınıf mevcutlarına kadar çeşitli olabilir) göre belirlenebilir ve aileler bunun için aktifleştirilebilirler.

Eğitim Bakanlığına bağlı çocuk yuvalarının, okul-öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, ilk ve orta okullarda ders sonrası ev ödevlerinin öğretmen gözetiminde yapılacağı, çocuğun oyun-spor ihtiyaçlarının karşılanacağı programların (uzatmalı okullar) genel ortak talepler olarak, okul-aile birliklerinin, "veli girişimleri"nin gündemlerinde tutulmasını sağlama çabaları da kuşkusuz kültürel ilerlemeye ve toplumun demokratikleşmesine hizmet edecektir.

8) Devlet hizmetlerinden, özgür yurttaşlar olarak yararlanma

Devlet hizmetlerinin yurttaş, adeta eziyet çektirilerek verilmesinde, kötü muamelenin devam etmesinde, rüşvetin gitgide yaygınlaşmasında tarihsel, ekonomik, politik, ideolojik nedenlerin rolü olduğu açıktır. Ne var ki halkımızın devletle ilişkisi Osmanlıdan bu yana genel olarak yurttaşlık ilişkisi gibi değil, değişik biçimlerde "kulluk" ilişkisi olarak sürdüğünden, yurttaş, haklarının bilincinde olmadığından da bu durum bir kısır döngü halindedir.

Ülkemizde demokrasi kültürünü geliştirmeyi stratejik yöneliminin bir gereği sayan Partimizin bu politikayı yaşama geçirebilmesine katkısı olacak biçimde halkın bu konudaki duyarlılığını artırmak, hakları konusunda onu bilinçlendirerek aktifleştirmek önde gelen görevlerimiz arasındadır.

Bunun için devlet hizmetlerinin halkın ayağına getirilmesi, sadeleştirilmesi, kötü muameleye, rüşvete karşı çıkılması için uygun vesilelerle ve uygun biçimler altında, örneğin topluca dilekçe vermek, heyet olarak valiliklere, kaymakamlıklara başvurmak gibi klasik yollar da dahil, yığınları bu konuda da harekete geçirmenin çareleri aranmalıdır.

9) Serbest zamanlar (sanat, kültür, spor, toplumsal dayanışma)

Kültür , sanat , spor ve toplumsal dayanışma faaliyetlerinin doğrudan yer alabileceği "Serbest Zamanlar"ın, yerleşim yerlerinde toplu faaliyetler olarak örgütlenmesi, bu konularda yeni yeni ihtiyaçlar yaratılması ve yeni ilişkiler kurulması, amacı yığınların aktifliğini, girişkenliğini, yaratıcılığını yükseltmek olan üçüncü ana doğrultumuzun en doğrudan ilgi merkezinde bulunmakta ve bu görev öncelikle, toplumsal gelişmenin öncülüğünü üstlenen komünistlere düşmektedir.

Bu alanda yapabileceklerimiz bir yandan, bilinen, halen yapılmakta olan kültürel, sanatsal, sportif vb. faaliyet türlerinin geliştirilerek yaygınlaştırılmasına, bunlara gitgide daha çok sayıda bireyin katılmasına yardımcı olmak, diğer yandan da, henüz ülkemizde geleneği olmayan, gelişkin toplumların yapmakta oldukları yeni türden faaliyet biçimlerinin ülkemiz koşullarına uyarlanarak başlatılması yolunda olabilir.

A- Yaygınlaştırılacak faaliyet türleri

- El sanatları kursları, sergileri, yarışmaları;
- Halk dansları kursları, yarışmaları;
- Fotoğraf, müzik kulüpleri, kursları, sergiler, yarışmalar, vb.;
- Sokak tiyatroları, geleneksel seyirlik oyunlar, amatör tiyatro toplulukları, gösteriler, şenlikler, yarışmalar vb;
- Okuma odalarıyla birlikte semt kitaplıkları, buluşma merkezleri (yalnızca oyun oynanan, çay kahve içilen, sohbet edilen kahveler yerine, bu tür işlevleri de bulunan, ama asıl kitap dergi, gazete okunabilecek, zaman zaman edebiyat ve şiir matinelere, dia gösterileri vb. yapılabileceği, işlevi eski adına ("kırathane") uygun, ancak, çağdaş kültürel ihtiyaçlara cevap verebilecek buluşma merkezleri oluşturmak kolaylıkla başarılacak girişimler olarak görünüyor.)
- Satranç, tavla turnuvaları (mahalle, sokak vb. çapında) düzenlemek, "meraklı"ların kulüpleri, dernekler oluşturmada önayak olmak; özel merakların (hobby'lerin) örgütlenmesi;
- Kapalı yüzme havuzları, jimnastik salonları (belediyelerden, diğer ilgili kuruluşlardan talep edilebilir);

- Kitle sporu, toplu jimnastik, masa tenisi;
- Bisiklet yarışları;
- Yerel şenliklere mahalle adına toplu gösterilerle katılım;
- Toplumsal dayanışma amaçlı örgütlenmeler (uluslararası dayanışma boyutları da göz ardı edilmeden).

B- Yeni Türden Geleneklerin Başlatılması

Burada, gelişmiş toplumlarda yığınların sosyal-kültürel aktivitelerini yükselten, onları sanayi toplumunun, kent yaşamının bireyleri birbirinden koparan koşullarında yalnızlıklarından geçici süre de olsa kurtaran, sosyal ilişkilerini geliştiren bazı geleneklerden ve gelişkin organize toplumlar olarak, toplumsal dayanışmayı nasıl çağdaş biçimlerle kurumlaştırmış olduklarından söz etmek istiyoruz.

Sokak Şenlikleri

Federal Almanya'da yapılagelmekte olan ve diğer Avrupa ülkelerinde de uygulandığını bildiğimiz sokak şenlikleri, semtlerde, mahalleler, mahalle alt-birimleri ölçeğinde genellikle yılda bir kez düzenleniyor. Bu şenlikler mahalle esnafının her türlü malını standlarda sergileyerek satış yaptığı, aynı zamanda sanatsal, sportif eğlencelerin de yer aldığı "Çarşı Şenlikleri" olabildiği gibi, mahallenin trafiğe kapalı sokaklarında ya da meydanlarında (trafiğin akışı o gün değiştiriliyor) da ticarî amaç önde olmaksızın mahalle halkının katıldığı şenlikler olabiliyor.

Sokak Şenliklerinde yerel gruplar müzik, dans, tiyatro gibi gösteriler sunuyorlar, o güne rastlatılan yerel koşular, diğer sportif eğlenceler düzenlenirken, yiyecek içecek gereksinimini de dernekler, girişimler üstleniyor ve böylece örgütleri için gelir de sağlamış oluyorlar.

Bu tür şenliklerin örgütlenmesini genellikle yerel yönetimler, dernekler, sosyal yardım kurumları, spor kulüpleri ya da o mahallede güçlü olan siyasî partinin mahallî birimi üstleniyor ve böylece mahalle halkının sempatisini doğrudan siyasî propaganda yapmaksızın kazanıyorlar.

Mahalle halkının biraraya geldiği böylesi şenlikler, insanların daha sonra sorunları etrafında ortak hareket etme-

leri için birbirlerine yakınlaşmalarına yardımcı oluyor. Kaldı ki bizler için böyle biraraya gelişler yığınlarla yakınlaşma, onlar arasında olma için değerli olanaklardır.

Toplumsal Dayanışmanın Kurumlaştırılması

Toplumsal dayanışma biçimleri iki dünya savaşı yaşamış, yıkım görmüş Avrupa'da oldukça eski bir geleneğe dayanıyor. Daha çok kiliselerin, yerel yönetimlerin faaliyet alanı içinde olmakla birlikte, özel girişimler de bu işi özgün biçimlerle sürdürüyorlar. Bu uygulamaların en ilginç yanlarından biri, söz konusu kurumların bu tür hizmetlere katılanları ücretle istihdam ederek, işsizliği de bir ölçüde hafifletmeyi gözetmeleridir. Bu işler bir ya da iki yıl gibi geçici sözleşmelerle yapılıyor ve her seferinde belli bir süre işsiz kalmış yeni insanlar öncelikle işe alınıyorlar.

Yalnız Yaşayan Yaşlılara Yardım

Sosyal yardım kuruluşları, belediyeler, kiliseler öğrenci gençleri ve işsizleri özel bir kurs düzenledikten sonra, haftanın belirli günlerinde birkaç saat için, yalnız yaşayan yaşlı kimselerle sohbete ve yardıma gönderiyor. Bu hizmete katılanlara varlıklı yaşlılar ya da sosyal yardım kurumu tarafından saat ücreti de ödeniyor. Diğer birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi görece kısa bir süreden beri Federal Almanya'da da yürürlüğe girmiş olan Sivil Vatanî Hizmet yasasına göre, gençler için bu hizmet, askerlik hizmeti yerine geçebiliyor. Bu yardımlaşma biçimi altında yaşlılar yalnızlıklarından kurtulur, başedemedikleri işler için destek bulurken, gençler de yaşlı kuşağın durumunu, deneyimlerini, yaşlılık sorunlarını tanıma fırsatı buluyorlar.

Kullanılmış ev eşyalarının ve giysilerin toplanıp onarılması, satışı, dağıtımı

Tüketim toplumları, bilindiği gibi, eşyalarının sık değiştiriyor. Kullanılmış eşya toplama ve sosyal yardım amaçlı değerlendirme hizmeti, satın alma gücü sınırlı olanlar ve yoksullar için, varolan sistem içinde yararlı bir girişim olmak özelliği taşıyor. Kimi zaman da bu yoldan toplanan eşyalar, uluslararası dayanışma amacıyla başka ülkelere gönderiliyor. Şu nokta dikkate

değer ki bu tür girişimler, ülkemizde olduğu gibi Federal Almanya'da da oldukça yaygın şekilde yürütülen eski eşya alım-satımını, geniş ilgi gören bitpazarlarının varlığını dışlamıyor.

Dayanışma amaçlı kullanılmış eşya toplama faaliyeti yaklaşık olarak şöyle yürütülüyor: Haftanın belirli günleri, önceden el ilanları dağıtılarak, duvarlara duyurular yapıştırılarak yurttaşların kullanmadıkları giysi ve eşyaları torbalar içinde akşamdan kapı önlerine bırakmaları sağlanıyor. Herkes uykudayken servis arabaları bu eşyaları topluyor, sonra bu iş için kullanılan merkezlerde onarımları, temizlenmeleri ve dağıtımları yapılıyor.

Bu merkezler kimi zaman kimsesiz, işsiz insanların barındığı, çalıştığı yerler olduğu gibi, gönüllü kimselerin de hizmet verdikleri yerler oluyor.

Yine haftanın belirli günlerinde, artık kullanılmak istenmeyen her türlü ev eşyası da geceden evlerin önüne yığılıyor, ertesi sabah kamyonlarla toplanmak üzere. Eşyalar sokakta kaldığı sürece isteyenler bunlar arasından işine yarayacak olanları alıp serbestçe evine götürebiliyor. Eşyalar onarıp görüp sosyal yardım alan insanlara ücretsiz veriliyor, ya da satış yerlerinde ucuz fiyatla satılıyor. İşe yaramayacak kadar eski olanlar ise, hammaddesinden yararlanılmak üzere ilgili yerlere sevkediliyor.

Çocukları Koruma Birlikleri

Ülkemizde kimsesiz çocukları koruma amacıyla kurulmuş kurumların olanaklarının ne kadar yetersiz ve ne kadar az sayıda olduğu açıktır. Ancak, bizim burada sözünü etmek istediğimiz birlikler, yalnızca kimsesiz çocuklar için değil, genel olarak çocukların pedagojik anlamda korunmaları, sosyalleştirilmeleri için oluşturulmuş örgütlerdir. Bu kurumlar ailelere pedagojik danışma hizmeti verebildiği gibi, ailesi tarafından kötü muamele edilen çocukların bakımını üstleniyor, çeşitli toplantılar süresince anne-babaların toplantıyı rahatlıkla izleyebilmeleri için çocuklarına pedagoğlar gözetiminde bakım sağlıyor, ayrıca çocuklar için uluslararası dayanışma faaliyetlerine de katılıyor.

Ülkemizde de, bu tür kuruluşların oluşturulması için belediyelerden, siyasî partilerden, varlıklı hayırseverlerden, derneklerden destek sağlanabileceği görüşündeyiz. Kuşkusuz eğitimcilerin bu tür girişimlere katkıları önemlidir.

Gezi-turizm kültürü

Burada amaçlanması gereken, dinlenmenin eğlenmenin yanı sıra yığınlarda toplu kültürel geziler yapma ihtiyacının uyan-
dırılmasıdır.

Gerçekten, yığınların yörelerindeki tarihsel çevreyi, tarihsel olayları tanımalarına, eski uygarlık kalıntılarına birer harabe, taş yığını gibi bakmaktan çıkmasına, son tahlilde, bir tarih bilinci edinerek gününbirlik yaşamaktan kurtulmasına yardımcı olmak üzere çaba göstermek gerekiyor. Bu amaçla yöredeki sit alanları başta olmak üzere, müzeleri, tarihsel anıtları, gerekli tarihsel ya da sanatsal bilgiler önceden edinilerek, toplu geziler düzenlenmesi hedeflenebilir.

Bunun yanı sıra, doğal çevreyi de tanımak için toplu geziler, piknikler düzenlenmesi kuşkusuz yararlıdır.

TÜRKİYE SOSYAL
TÜSTAV
TARİH ARAŞTIRMALARI

G i r i ŝ

(Olay nedir ; Onyıl'ın önemi ; Onyıl Projesi için elverişli koşullar ; yaklaşımımız)

A) BMÖ'NÜN KÜLTÜR ONYILI İLAN ETME KARARI

1. BMÖ'nün Karar Sureti

- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 41. oturum döneminde 8.12.1986 günü kabul ettiği 41/187 sayılı karar suretiyle:

/ 1988-1997 dönemini "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" olarak ilan etmiş,

/ Onyıl'ın şu dört ana hedefini onaylamış:

- Gelişmede kültürel boyutun göz önünde bulundurulması,
- Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi,
- Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi,
- Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi;

/ "Tüm devletleri, hükümetlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütleri ve özel kişileri Onyıl'ın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde aktif bir pay almaya" çağırmıştır.

- BMÖ'nün söz konusu karar suretinin Grubumuzca sağlanabilmiş Fransızca tam metni ile Türkçe çevirisi ilişkide sunulmuştur (Ek 1/A, 1/B).

- Karar suretinin BM Genel Kurulunda oylanması sırasında Türkiye, AT ülkelerinin pek çoğunun, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerin, tüm komşularımız da içinde, gelişmekte olan ülkelerin en geniş çoğunluğunun yanı sıra olumlu oy kullanmış (146 olumlu oy), Büyük Britanya ile İsrail çekimser kalmış (2 çekimser oy), ABD ise karşı çıkmıştır (1 karşı oy).

2. BMÖ Kararından Önceki Hazırlıklar

- UNESCO tarafından 1982 Ağustosunda Meksiko kentinde toplantıya çağırılan ve 150 ülkenin katılımıyla toplanan Kültür Politikalarına ilişkin Dünya Konferansı, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" ilanı için 27 sayılı tavsiye kararı almıştır.

(Bu tavsiye kararının aslı henüz elimizde değildir, edinildiğinde ayrıca sunulacaktır. Ancak, aynı Konferansın, tüm kültür adamlarına çağrı biçiminde kalemle alınmış olan Sonuç Bildirgesinin bir örneği, Konferansa egemen olan anlayış hakkında somut bilgi edinilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle, ilişkide sunulmuştur. Ek 2)

- BM Genel Kurulunca, karar sureti için dayanak olarak benimsenmiş olan:

UNESCO Genel Konferansının 22. ve 23. oturum dönemlerinde alınmış 11.20 ve 11.10 sayılı karar suretleri ile,

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin 23.7.1986 günlü, 1986/69 sayılı karar sureti

de elimize geçtiğinde ayrıca sunulacaktır.

- UNESCO Genel Müdürü tarafından Onyıl'a ilişkin bir Eylem Programı Projesi hazırlanarak BM Genel Kuruluna sunulmuştur. (BM tarafından kabul görmüş bu Proje'nin, Dünya Barış Konseyinin yayın organına alınmış olan bölümlerinin Türkçe çevirisi ilişiktir. Ek 3) Bu metinde, Kültür Onyılı konusunda uluslararası kabul görmüş anlayış, oldukça ayrıntılı olarak dile getirilmektedir.

3. BMÖ Kararından sonraki Uluslararası Gelişmeler

- Dünya Barış Konseyi konuya hemen sahip çıkmış, UNESCO Genel Müdürünün Eylem Projesini dergisinde yayımlamış (PERSPECTIVES NOUVELLES, 6/1987, EK-3) ve bu metni tanıtan ön-notunda belirtildiği gibi: "Ulusal barış hareketlerini, ilgili kimselerle birer ön toplantı yaparak, UNESCO tarafından bu Onyıl için hazırlanmış olan Eylem Programı Projesini tartışmaya" çağırmıştır.

- UNESCO'nun yeni Genel Müdürü F.Major 21.1.1988 günü düzenlediği basın toplantısıyla, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nı başlatmıştır. (Bu konuda UNESCO Haber Bülteninin 25.1.1988 günlü 222. sayısında çıkan yazının Türkçe çevirisi ile Fransızca ve İngilizce orijinalleri ilişiktir. EK 4/A-B-C)

- BM Genel Sekreteri'nin de Kültür Onyılı'nın başlamasıyla ilişkili olarak bir açıklama yaptığı anlaşılmaktadır. Bu açıklamadan kısa bir bölüm EK.4/A'da yer almaktadır.

- Sovyetler Birliği, söz konusu Onyıl açısından dünyada ilk ülkelerden biri olarak, 1987 Mayıs'ında bir ulusal komite oluşturmuş ve bu konudaki çalışmalara, Kültür Onyılı'nın fiilen başlamasından önce girişmiştir.

- Haftalık Sovyet dergisi "TEMPS NOUVEAUX/NEUE ZEIT/NEW TIMES", Mart 1988 tarihli 9. sayısında Kültür Onyılı'nın başladığı haberini "Yeni Bir Rönesans Olanaklı mı ?" başlıklı bir yazıda ele almış, Sovyet ulusal komitesinin çalışmalarına değinerek, Onyıl'a verdiği önemi dile getirmiştir.

- Aynı derginin 10. sayısında (Mart 1988) ise, SSCB Kültür Bakanı Vasili Zaharov'la, Kültür Onyılı'nın Sovyetler Birliğinde uygulanış programı üzerine yapılmış bir mülakat yayımlanmıştır.

Bu mülakatında Bakanın, geneliyle kültüre, özeliyle Onyıl'a duyarlıklarının bir kanıtı olarak SBKP MK'nın Şubat 1988 Plenumunu göstermiş olması dikkate değer.

(Gerek bu mülakatın Türkçe çevirisi, gerekse derginin aynı sayısında çıkan ve SBKP MK'nın son plenumunu kültür açısından ele alan "Aydınlanmış Halkın Tam İktidarı" başlıklı yazının birer çevirisi ilişiktir. (EK.5 ve 6)

- Aylık Sovyet dergisi "LA VIE INTERNATIONALE/INTERNATIONAL AFFAIRS" in Şubat 1988 sayısında da Kültür Onyılı'yla ilişkili olarak, "UNESCO'da SSCB: İşbirliği İçin Yeni Ufuklar" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır.

- BMÖ tarafından 1986'da toplantıya çağırılan, sonunda Ağustos-Eylül 1987'de New York'ta 150 ülkenin katılımıyla toplanabilen ve yalnızca ABD tarafından boykot edilen "Silahsızlanma ile Gelişme arasındaki bağıntıya ilişkin ulus-

lararası Konferans", gelişmenin kültürel boyutuyla birlikte önem taşıdığı üzerinde ısrarla duran Onyıl bakımından anlam taşıyor ve kültür ile barış arasında, uluslararası ölçekte kabul görmüş bir anlayış temelinde bağ kurulmasına olanak veriyor.

Bu Konferans'ın Çağrı'sının, Konferans'ta BM Genel Sekreteri P. de Cuellar'ın yaptığı esinlendirici konuşmanın geniş bir özetinin ve bu Konferans'ın önemine ilişkin, DBK Başkanı Romesh Chandra'nın yazısının birer çevirisi ilişiktir. (EK. 7/A-B-C)

- Ülkemizde, bilebildiğimiz kadarıyla, Kültür Onyılı konusunda henüz bir gelişim olmamış, yayın yapılmamıştır. A.Nesin'in UNESCO Moskova toplantısından dönüşte MİLLİYET gazetesindeki izlenim yazı dizisi ilişiktir. (EK.8)

- Çalışma Grubumuz, UNESCO Genel Müdürünün Onyıl Eylem Projesi'ni (EK.3), İstanbul'da Nazım Hikmet konulu önemli bir açık oturumu başarıyla yönetmiş olan ve Şubat ortalarında F.Almanya'yı ziyareti beklenen yazar İlhan Selçuk'a 1988 Ocak ayında ulaştırarak konu hakkında bilgi sunmuş (İ.Selçuk, o ana kadar Kültür Onyılı konusunda haberli olmadığını belirtmişti) ve elbette ülkemizde de oluşması gereken Kültür Onyılı ulusal komitesinin oluşumuyla ilgilenmesi ve hazırlıkları etkilemesi dileğimizi duyurmuştur.

(Söz konusu yazının ayrıca yayımlanması yoluna gidilmemiş, bunu uygun göreceği şekilde kullanması İ.Selçuk'un takdir ve tasarrufuna bırakılmıştır. Kendisiyle, Nisan ayının ikinci yarısında F.Almanya'ya geliş sırasında doğrudan görüşme olanağı aranacaktır.)

- Çalışma grubumuzdan bir yoldaşımız, Kültür Onyılı'nın genel çerçevesini, ana hedeflerini, yaklaşımlarını, bunların yeni düşünce tarzıyla çakışan yanlarına işaret ederek açıklayan kapsamlı bir tanıtma yazısı hazırlamıştır. Bu yazının mümkün olan en geniş okur kitlesine ulaşacak şekilde yayımlatılması olanaklarını arıyoruz.

- BM Konferansına ilişkin belgeler (EK. 7 /A-B-C), yayımlanarak kamuoyuna mal edilmek üzere, Şubat ayında BİLİM VE SANAT dergisine gönderilmiştir.

- Kültür Onyılı'yla doğrudan ya da dolaylı bağıntılı diğer yazı ve belgelerin sürekli olarak Türkçeye çevrile-

rek, bir yandan Parti yönetimine duyurulması, bir yandan da özellikle ülkemiz basınında yayımlatılması gözetilmektedir.

- Onyıl'ın tanıtılması amacıyla Çalışma Grubumuz'dan bir yoldaşın kaleme aldığı "Üçüncü Binyıl'ın Şafağında Kültürün, Gelişme'nin Odağında Yer alabilmesi için: DÜNYADA KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI" başlıklı ve Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanmak üzere ülkeye gönderilen yazı ilişiktir. (EK: 9)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA MERKEZİ
TÜSTAV

B) G i r i ŝ (Devam) :

KÜLTÜRE GÜNÜMUZDE YENİ YAKLAŖIM İHTİYACI

VE

DÜNYADA KÜLTÜREL GELİŖME ONYILLI PROJESİ'NİN

İÇERİĞİNİN VE HEDEFLERİNİN,

--BARİŖ VE DEMOKRATİK YENİLENME STRATEJİSİ'NİN

KÜLTÜR POLİTİKASI BAKIMINDAN--

DİKKATE DEĞER ÖZELLİKLERİ

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ
TÜRKİYE İNCELEME VE ARAŖTIRMA VAKFI

Hümanizma Açısından

KÜLTÜRE GÜNÜMÜZDE YENİ BİR YAKLAŞIM İHTİYACI

Bilindiği gibi, 18. yüzyılda özellikle Fransız Devrimi arifesinde, hümanizma fikirleri benzersiz bir yükseliş gösterdi. Aydınlanma Çağı, tüm insanlık tarihi boyunca insanların büyük çoğunluğunun üzerinde kafa yormuş olduğu birey-toplum ilişkisi bakımından, daha doğrusu, bireyin gelişimi ile toplumsal gelişim arasındaki karşılıklı bağıntıda somutlanan kültürel ilerleme bakımından ele alındığında, bu yükseliş, bireyin özgürleşmesi doğrultusunda somut olanakları temsil ediyordu. Gerçekten, meta üretiminin yaratıcı faaliyetleri teşvik temelinde yaygınlaştığı, ampirik bilgi karşısında teorik bilginin kendine genişleyen bir alan bulabildiği o tarihsel koşullarda, kulluktan manen de kurtulmuş özgür üreticilerin, temel haklarını "Toplumsal Sözleşme"yle düzenleyecek "Sivil Toplum", gerçekleşmesi olanaklı, "akla uygun ve âdil" bir ideal olarak görünüyordu. O ideal'in bugün de anlamlı özelliği, toplumun/devletin dayatmasından bir kez kurtulmuş bireyin --düşünsel ve pratik uğrakları birarada içeren-- yaratıcı-dönüştürücü faaliyet'inin, teorik ve bütünsel bir bilgilenme (aydınlanma) eşliğinde, bireyi de toplumu da ilerletecek ve gitgide özgürleştirecek gücü taşıdığını ortaya koymuş olmasıdır.

Ne var ki burjuva devrimlerinin ardından, sanayi devrimiyle büsbütün hız kazanan kapitalist gelişme, toplumsal gelişmenin yasallıklarını ve ekonomik temelini 18. yüzyılda elbette henüz tam tanımamış olan aydınlanma düşünürlerinin hümanist öngörülerine dayanak olabilecek ekonomik, toplumsal, kültürel, politik zemini allak bullak etti.

Gerçekten de, sanayi devriminden itibaren, sınıf savaşlarının alabildiğine keskinleşmesine, emperyalist yayılmayla sömürge ülkelerde de derin değişikliklere ve dünya savaşlarına yol açan, günümüze kadar uzanan bu gelişme, toplumsal yaşamda kültürel bakımdan şu önemli sonuçları doğurmuştur:

- Üretim güçlerinin gitgide gelişmesi ve üretimin top-

lumsallaşması sürecinde mülksüzleşme, "sivil toplum"un temel ögesi olması beklenen özgür üreticiyi büyük ölçüde ortadan kaldırdı. Böylece, özgür üreticilerin mülklerinden yoksun kalarak ücretli emekçiler haline gelmesi, çalışma faaliyeti'nin düşünsel-tasarımsal işlevi patrona geçerek üretici için kaybolmuş olduğundan, ücretli çalışma, ücret köleliği robotlaşmış, gayri insanî bir çalışmanın hukuksal temelini oluşturdu.

- Üretimin toplumsallaşması süreci ekonomik düzlemde, işbölümünü alabildiğine artırırken, tek tek işyerlerinin ve tek tek üreticilerin faaliyetleri konu olarak daraldı. Böylece, bütünselliği gitgide zor farkedilen çalışma faaliyeti, getirdiği aşırı bölünmüşlük, monotonlukla, standardlaşmayla, yaratıcı yeteneklerin yoksullaşmasına nesnel olarak ortam hazırladı. Bu olgu yalnızca bedensel çalışmayı değil, zihinsel çalışmayı da kapsadı. Ayrıca, üretimin toplumsallaşmasının sonucu olarak iş yoğunluğunun gitgide artması, emekçilerin enerjilerini, iş yaşamı dışında da yaratıcılıklarını geliştirmelerine, insanca bir yaşamın gereklerini yerine getirmelerine engel olacak ölçüde azaltıyordu. (Burada, aile yaşamına, mesleki ve diğer ilgisine, sanatsal-kültürel faaliyetlerine, yerel ve ulusal yaşama aktif katılıma vb. olanak bırakmayan bir bitkinleşmedir söz konusu olan.)

- Üretimin boş toplumsallaşmasının neden olduğu mülksüzleşmeyle ortaya çıkan iç ve dış göçler, maddî yaşam koşullarındaki hızlı değişimlere ayak uydurma zorluğu, geniş emekçi yığınların uzun süre istikrarsızlık dönemleri içinde kalmalarına yol açtı (Burada kapitalizmin çevrimsel bunalımlarını, yığınsal işsizliği, her türlü güvencesizliği de hesaba katmak gerekir.) Emekçiler için böylesi bir güvencesizlik ortamında girişkenlik ise, bir azınlık tarafından en acımasız biçimleriyle ve genel ahlaksal yozlaşmanın boyutlarını büyülterek sürdürülebildi.

- Düşünsel üretim alanının da, azamî kâr eğilimiyle hareket eden ve gitgide büyüyen sermayenin güdümüne ve egemenliğine girmesiyle, kültür yaratıcılarının düşüncelerini, yapıtlarını özgürce üretebilme ve yayabilme olanakları da sınırlandı. Bunun yanı sıra, klasik anlamıyla kültürel alan da uzmanlaşmış olduğundan halk yığınlarının dışında bir uğraş alanı haline geldi.

- Söz konusu tarihsel sürecin yarattığı toplumsal ve ulusal sonuçlar, içerde amansız sınıf savaşlarını kamçılarken,

dışarıda da gerginlik ve çatışmaları, giderek savaşları kışkırttı. (Gelişmenin yalnızca bu boyutunun bile, bireyin gelişmesi bakımından ne ölçüde engelleyici olduğu açıktır.)

- Bütün bu hukukî, ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yaşam koşullarındaki derin değişimler bireylerin bilincine elbette değişik biçimler altında yansımıştır. Bununla birlikte, bu yansımanın kimi genel ve ortak özelliklerini, bireylerde yaratıcı yeteneklerin gelişmesini zorlaştıran etkenler olarak şöyle sıralıyabiliriz:

- o Adına kısaca fetişleşme denilen (Bkz. "KAPİTAL", cilt I, 1. Kesim, IV Bölüm: "Metanın Fetiş Karakteri ve Onun Sırrı") ve, asıl olan "insanların toplumsal varoluşlarını üretmeleri" için zorunlu ve gerçek ilişkilerin --meta üretiminin en geniş ölçüde yaygınlaştığı, hatta işgücünün bile meta haline geldiği kapitalizm koşullarında-- metalar arasındaki ilişkilermiş gibi görünmesi olgusu, nesnel dünyada mübadele değerinin dışındaki diğer değerlerin (bilgisel, estetiksel-sanatsal, ahlâksal, hukuksal, politik-ulusal ve, insan onuru gibi, diğer değerlerin ve duyguların) silikleşmesine yol açar.
- o Kapitalist toplumda egemen olan güvencesizlik, adaletsiz paylaşım, rekabet, temposu gitgide hızlanan yaşam faaliyetleri içinde bireylerde dayanışmadan çok bencilliği, bireyselleşmeden çok bireyciliği körükler. (Bu bencillik ortamında, kişisel çıkarlarını tek-yanlı olarak öne alan tek tek bireyler, diğer bireylerin haklarını önemsemediklerinden, böylece tehlikeye düşen insan hakları kendi konumunu savunmak isteyen birey için bile geçerli olmaktan çıkabilir.)
- o İşbölümünün gitgide artması temelinde yaşamın karmaşıklaşması --hele kültür ürünlerinin de meta haline gelmiş olduğu ve bunların tüketiminin sınırlı kaldığı koşullarda-- gnozeolojik bakımdan, bütünsel teorik bilgiye yaklaşımı zorlaştırırken, yarara yönelik, kısmî, ampirik bilgiyi öne çıkarır.
- o Yaşam temposunun gitgide hızlanması, insanların günlük yaşamında yenilik ihtiyacını artırır. Bu doğal, insanî ihtiyaç kapitalizmin azamî kâr elde etme yöneliminin nesnesi haline geldiğinde, moda-tüketime ve yaşamın

gerçekliğindışındaki yapıntılara (fiction) ilginin yükseleceği ortam oluşur. Böylece, insandaki yenilik ihtiyacı, bireyin gelişimini sağlamak, onun yaratıcı yeteneklerini,aktifliğini yükseltmek yerine, edilgen alıcı , tüketici haline getirilmesinde ve bu yolla yapay olarak doygunlaştırılmasında bir araç olarak kullanılabilir.

- o Bireyler toplumsal yaşama tek tek değil, kolektiflerin, (partiler de içinde) toplumsal grupların, sınıfların, ulusların üyeleri olarak, onlar aracılığıyla katılırlar. Sınıf savaşlarının gitgide keskinleştiği koşullarda toplumsal grupların çıkarları ağır basar, birey anonimleşir, bireyin toplumun bütünüyle bağları zayıflar.

Meta üretiminin kapitalist gelişme düzleminde yol açtığı keskin sınıf mücadeleleri, dünya çapında savaş, emperyalizmin zayıf halkasında sosyalist devrim, büyük Oktobr Devrimi gerçekleştiği zaman, insanlık tarihinde yeni bir evreye geçilmekle birlikte, bireyin evrensel gelişimi açısından durum henüz değişmiş olmadı. Yeterince sanayileşememiş bir ülkede gerçekleşen sosyalist devrim, bireyin gelişmesi için gerekli ekonomik-toplumsal, politik, kültürel önkoşulları geliştirmekle birlikte, toplumsal ilerlemenin koşullarını bireyin çok-yanlı gelişimiyle bütünleştirmede henüz yeterli olamadı. Nitekim, gelişmiş sosyalizm koşullarında toplanan SBKP 27. Kongresinden itibaren, varolan kolektifler,sosyal gruplar, ulusal ve uluslararası ilişkiler ortamında bireyin, bireysel yaratıcılığın ve girişkenliğin gelişmesinin ve buna tekabül eden maddî ürün ve ilişkilerin genel göstergesi olarak kültürün büsbütün öne çıkması hiç de rastlantısal görünmemektedir.

Dünya çapında,gelişmiş sosyalizmin oluşumuyla zamandaş olarak ortaya çıkan bilimsel-teknik devrim ve geneliyle onun yol açtığı genel insanlık sorunları, bireyin yaratıcı faaliyetlerinin bu kez toplumsal mülkiyet temelinde geliştirilebilmesi için, grupsal, sınıfsal, ulusal ölçekleri aşan, tüm insanlık ölçeğinde yaklaşımları gündeme getirmektedir. Bu açı altında söz konusu olan, aydınlanma düşünürlerinin bireysel mülkiyet temelinde birey için öngörmüş olduğu, insan varlığının, insan aklının, insan yaratıcılığının gelişmesi ide, "sivil toplum"un gelişmesi arasındaki uyumu, bugünden itibaren, bireyin bilimsel-

-teknik devrim koşullarında yeni bir anlam kazanmış ve uluslar arasında karşılıklı bağımlılık düzeyine ulaşmış bir işbölümü içinde yitip gitmiyeceği, kendini çok-yanlı olarak geliştirebileceği koşulları toplumsal ilerlemeyle bütünleştirebilmektir. Söz konusu olan, Engels'in deyişiyle, "insanların zorunluklar dünyasından, özgürlükler dünyasına sıçrama" yapabileceği koşullara yaklaşımdır.

Kültüre bireyin yaratıcılıklarının geliştirilmesinin maddî ve manevî önkoşullarının yetkinleştirilmesine, grupsal, sınıfsal, ulusal çıkarların ötesinde, tüm insanlık çapında bu yaklaşım, çağımızın yepyeni özelliklerine uygun düştüğü kadar, Partimizin stratejik doğrultusuna da uygun düşmektedir. Aslında, bütün bunlar kültürel ilerlemeyi temsil eden yaklaşımlar olarak toplumsal ilerlemeye hizmet edecektir.

İnsanlığın bu genel yönelimine uygun olarak, Birleşmiş Milletlerin "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Projesinin ana hedeflerinde ve doğrultularında olumlanan "genişletilmiş kültür anlayışı"nın kimi önemli yanlarını aşağıda kendi ifadeleriyle sergilemeye çalışacağız.

1. Her şey insan için !

İnsan, toplumsal varoluşunun vazgeçilmez bir gereği olarak, işbölümü içinde çalışma faaliyetiyle kullanım değerleri yaratır. Bütün toplumsal formasyonlarda insan faaliyetinin temel anlamı budur. Ne var ki, insanlık tarihinde meta üretimi koşullarında her üretim ve daha genel olarak her faaliyet, bireyler arasındaki toplumsal ilişkilerin eşyalar arasındaki ilişkilere dönüşmesine yol açar. Bu genel koşullar altındaki her faaliyet insanın kişilik yitirmesine yol açarken, eşyalara özne özellikleri kazandırır. Adına felsefede *e ş y a l a ş m a* denen bu süreç içinde insan faaliyeti, bir yandan kullanım değerleri yaratmaya devam ededururken, öbür yandan insanın içinde hareket ettiği koşullara bağımlı durumlara girer, yani insan faaliyeti yaratıcı olmayan işlevlere indirgenerek, insanı o koşulların bir parçası durumuna getirir. Böylece insan kendisine düşen rolün basit bir yürütücüsü, nesneler üretiminin işlevsel bir aracı haline gelir. (+)

(+) Bkz. "Dictionnaire Philosophique", İ.Frolov Başkanlığında

Bireylerin toplumsal varoluşunun maddî ve manevî üretimi- ne yönelik faaliyetlerin son tahlilde katı kurallarla sınırlandırıldığı, yasaklandığı siyasal rejime artık bir son vermeyi hedefleyen burjuva devrimlerinden sonra da bu eşyalaşma süreci, yeni, "özgür" biçimler altında, hem de eskisine göre daha yaygınlaşarak, daha yoğunlaşarak devam etmiştir. Nitekim Marks da bu olguyu, "Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı"nın Önsöz'ünde, meta üretimine dayalı sosyo-ekonomik kuruluşların tümünde bireyin toplumsal varoluş koşulları'nın sürekli olarak bir çelişkiye kaynaklık ettiğini belirterek dile getirmiş, bu çelişkinin ancak burjuva toplumunun ve böylece, insan toplumunun "tarih-öncesi"-nin aşılmasıyla sona ereceğine işaret etmiştir. (Bu metnin son bir çevirisi kolaylık olmak üzere ilişkide sunulmuştur. EK.11)

Bireyin çok-yanlı gelişimi doğrultusunda yepyeni politik, ekonomik-toplumsal, kültürel koşulları başlatan Ekim Devrimi'nin açtığı çağda, "Her Şey İnsan İçin !" anlayışının somutluk ve fiilî bir güç kazandığı, kendi alanı dışında, sömürgeci baskı başta olmak üzere her türlü kaba baskının ezikliğini yaşayan halklardan başlayarak tüm insanlığı etkilediği besbellidir.

Ne var ki, son tahlilde "meta üretimi" koşullarında içselleşmiş olan "bireyler arasındaki toplumsal ilişkilerin, eşyalar arasındaki ilişkiler haline dönüşmesi" süreci ve bu süreç içinde "insanın, kendisine düşen rolün basit bir yürütücüsü, nesneler üretiminin işlevsel bir aracı haline gelmesi" sosyalist devrimle son bulmamışsa da, gelişmiş sosyalizmin yönelimleri, özellikle bilimsel-teknik devrim koşullarında ve barış içinde yan yana yaşamayı büsbütün zorunlu hale getiren karşılıklı bağımlılıkların alabildiğine somutlandığı global sorunlar bağlamında, günümüzde bireyin yaratıcı yeteneklerini geliştirmek ihtiyacı dünya çapında bir yaygınlık kazanmıştır. Bu anlayışın Birleşmiş Milletler'in ve UNESCO'nun kültürel gelişme konusunda benimsedikleri karar suretlerine damgasını vurması da bunu doğrulamaktadır.

İşte, insanlık tarihinin bu yepyeni gelişme evresinde, siyasal devrimlerin gündeme girip girmemesinden bağımsız olarak,

heyet tarafından, Moskova 1985, Editions du Progrès, syf.75 "Chosification". Sözlük'ten bu maddenin tam çevirisi ilişiktir. (EK.10)

yeryüzü ölçeğinde mevcut koşullarda bireylerin maddî ve manevî yeteneklerinin geliştirilmesi, böylece toplumsal yaşam içindeki aktifliklerinin artırılması, çağımızda bireyin sağlıklı varoluşunun ön koşulu olduğu gibi, insanlığın "tarih-öncesi"nin aşılması için de yaşamsal bir gerekliliktir.

Bu açı altında, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Projesinde insana ve insansal değerlere Birleşmiş Milletler'in ve UNESCO'nun verdiği önemin şöyle dile getirildiğini görüyoruz:

- BMÖ Genel Kurulunca göz önüne alınmış olan, UNESCO'nun 1982 Meksiko Dünya Konferansının 27 sayılı tavsiye kararında: "Gelişmenin son amacının İNSAN" olduğu belirtilmiştir. (EK.3 -UNESCO Gn.Md.nün metni- s.2)

- Onyıl Eylem Programı: "Teknolojik ve ekonomik gelişmede kültürel ve insansal değerleri baş köşeye oturtmaya çalışmak"tadır. (EK.3, s.5)

(Bu yaklaşım, militarist, faşist, despotik vb. yönetimlerin, topluluğun çıkarları adına bireyin feda edilebileceği yolundaki önyargılarını, gerekçelerini reddediyor. Böylece, uluslararası kabul görmüş haliyle, kökleri 2.Dünya Savaşında anti-Hitler koalisyonunun oluşmasına ve giderek Birleşmiş Milletlerin kurulmasına uzanan bu yaklaşım, Kültür Onyılı Projesine yönelik çabalar ile insan hakları ve demokrasi için savaşım arasında bir bağlantı kurulmasına olanak veriyor.

Nitekim, UNESCO'nun Meksiko Konferansı metninde dile getirilmiş olan kültür anlayışı, "İnsan varlığının temel haklarını da kültürün bir ögesi" kabul etmektedir -Bkz.EK.4, s.1-).

- "Onların (toplumların) varlığının mayasını oluşturan insansal ve toplumsal değerler..."(EK:3, s.3)

2. Gelişmenin kültürel, insansal boyutu ihmal edilemez

- BMÖ karar suretinde onaylanan dört ana hedefin birincisi: "Gelişmede kültürel boyutun göz önüne alınması" olarak belirtilmiştir. (EK: 1, s.2)

- UNESCO'nun Meksiko Konferansı tavsiye kararında, kültürün "her bireyin, her topluluğun yaşamının temel bir ögesi" olduğu belirtilmiş, onun gelişmede "vazgeçilmez"liği vurgulanmıştır. (EK.3, s.2)

- "Kültürel gelişme, ekonomik ve toplumsal gelişmenin nitelikçe düzelticisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda ilerleme'nin asıl amacıdır." (EK.3, s.4)

(Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, hükümetlerin bilim-araştırma, eğitim, sanat, iletişim-yayın, doğal ve tarihsel zenginliklerin korunması alanlarında da, engelleri kaldırma ve gelişme sağlama yükümlülükleri bu başlık altında somutlaşmaktadır.)

- "Kültürün, bilimin, teknolojinin ve gelişmenin, in sana... serpilme olanağı... sağlayarak, yeniden bir bütünlüğe kavuşacakları bir gelecek arayışı..." (EK.3, s.4)

- "Demek oluyor ki, günümüzdeki kabulleriyle kültür ve gelişme birbirine tamamen kenetlidir: Bu artık geniş ölçüde bilinmekte ve kabul edilmektedir. Bununla birlikte... gelişme projelerinde, stratejilerinde ve girişimlerinde bu kenetliliğin pratik olarak ifadesini bulması için daha yapılacak çok iş var"dır. (EK.4, s.2-3)

- Birleşmiş Milletler'in, uluslararası topluluğu "yalnızca ekonomik büyüme hedefleriyle sınırlı kalmayıp, --bedensel ve zihinsel, bireysel ve toplumsal bütünselliği içinde-- insanı, geçmişten gelen kazanımlarıyla ve özlemleriyle birlikte hesaba katan gelişme biçimleri icat etme"ye davet etmiş olması. (P. de Cuellar'ın, Kültür Onyılı'nın başlaması dolayısıyla yaptığı açıklamadaki hatırlatması) (Ek.4, s.1)

3. Avrupa-merkezci kültür ve gelişme anlayışlarına, ----- politikalarına karşı -----

- "Başlangıçta ekonomik büyümenin istatistik terimlerle ölçülebilen düz bir süreci olarak kavranan gelişme, önceleri, felsefesi itibariyle ve mekanizmalarıyla, sanayileşmede yol almış ülkeler örneğinden kopya edilmişti... Şimdi ise... gelişme, öncelikle, halk yığınlarının kendi kültürleri içinde biçimlenen özlemlerini karşılamayı hedef

tutmalıdır." "...yüzyıllar boyunca yerel ölçekte birikmiş genel ve teknik bilginin varlığı göz ardı edilmemeli"- dir. (EK.4, s.2)

- "Pek çok gelişme projesinin başarısızlığa uğramasının nedenlerinden birinin, o projelerin gerek doğal ve kültürel ortamın koşullarına, gerekse ilgili halkların durumuna, ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygunsuzluğundan ileri geldiği..." (EK.3, s.4)

- "Gerçekten teknik bakımdan iyi hazırlanmış olmakla birlikte, ortamın öze ilişkin verilerini göz ardı ettikleri için, ya da ortamın bağrında varolabilen harekete geçirici değerleri hesaba katmadıkları için, ilgili halklar tarafından dışlanmış...projeler..." (EK.3, s.4)

- "Değişik kültürlerin eşit saygınlığının kabulü temelinde..." (EK.3, s.5)

- "Her halkın artık kendi kültürüyle çelişmeye düşmeyecek bir gelişme içinde serpilmesi..." (EK.3, s.6)

4. Emperyalizmin "Kitle Kültürü"ne Karşı

Çağımızda "Kitle Kültürü"nün, geniş yığınların haber alma, dinlenme-eğlenme, kültürlenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelen, gelişkin bir teknolojiye dayalı, dünyada geniş ve etkili bir dağıtım şebekesine sahip bir sanayi faaliyetinin ürünleri olduğu biliniyor; ne var ki, "kitle kültürü"nün bu yalın görünüm altında, kitle kültürü sanayii ürünleri aracılığıyla, gelişmiş emperyalizmin ideolojisini taşıma işlevi gördüğü, tüketim toplumlarına özgü tüketici yığınlar yarattığı, çeşitlilik yerine tekdüzeliği egemen kıldığı, bireylerde düşünmeyi, yaratıcılığı öldürdüğü de bir o kadar biliniyor.

Kitle kültürünün gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisi, emperyalizmin ekonomik, politik, toplumsal diğer etkileri gibi, bu ülkeleri çift katlı etkileyerek, ulusal kültürlerin yozlaşmasına, kültürel kimliklerin silikleşmesine yol açmaktadır.

Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesinde, aşağıdaki ifadelerle, kitle kültürünün gelişmiş kapitalist toplumda, özellikle, gelişmekte olan ülkelerde yol açtığı kimi sonuçlara dikkat çekiliyor:

- "Standardlaştırma, insan duyarlılığı ve yaratıcılığı için zararlı olabilecek bir yeknesaklaşmaya yol açmaktadır." (EK.3, syf.3)

- "Yaratıcı çeşitliliğin öldürücü yeknesaklığa ağır basması için..." (EK.4 s.1)
- "Kültür varlığının korunması..." (EK.3, s.5)
- "Ulusal kültür varlığının korunması ve değerlendirilmesi..." (EK.3,s.2)

5. DEMOKRATİK BİR KÜLTÜR İÇİN:

a) Ulusal demokratik kültürel değerlerin korunması

- "Ulusal kültür varlığının korunması ve değeri-
rilmesi, değişik toplumların yaşamının dayandığı düşünsel-ma-
nevî, toplumsal ve insansal temel değerlere sahip çıkılması,
kimliklerin ifadesi olarak kültürel faaliyetlerin teşvik e-
dilmesi" (Ek.3, s.2)

b) Seçkin, dar anlamda bir kültür anlayışının dışlanması

- "Klasik kabulüyle kültür, edebiyat ve müzikle, resim
ve heykel gibi güzel sanatlarla, bir süreden beridir de gör-
sel-işitsel ifade tarzlarıyla sınırlıdır. (Ek.4, s.1)

- "Kültür, yaşam tarzlarının ve düşünme tarzlarının
tablosu denebilecek son derece geniş bir alanı içerir. Ulus-
lararası topluluğun birkaç yıldan beri benimsediği anlayış
da budur işte." (Ek.4, s.1)

- "Kültür kavramı kapsamının bu genişlemesi" (Ek.4, s.2)

- "...kültürel gelişme, genişletilmiş bir kültür an-
layışına dayanıyor, öyle ki, bu genişletilmiş kültür anla-
yışı, insanın genel davranışını, insanın kendine, toplumuna
ve dış dünyaya bakış tarzını da içeriyor. Bu açı altında
kültürün, düşünsel ve sanatsal alanların ötesinde, aynı za-
manda --ve kuşkusuz her şeyden önce-- bir varolma, algıla-
ma, kendini algılamatarzı, bir hissetme, kendini dile getir-
me ve yaratma yolu da olduğu..." gitgide daha çok kabul görü-
yor." (Ek.3, s.4)

- "Mutluluk dışarıdan taşınamaz. O ancak, sağlanacak

kazanımlar konusunda uyanmış ve onları tüm olarak özümleme
yi kabul etmiş halklar tarafından istenen, benimsenen bilinç-
li bir eylemin sonucu olabilir." (Ek.3, s.4)

- "Sonuca ulaşmayan geliştirme politikaları "uygulama
ortamının 'ayırt edici özellikler'ini ya karşılarına almış
lardı, ya da onların taşıdığı olanakları görmezlikten gele
rek, söz konusu 'ayırt edici özellikler'i önemsemiyorlardı.
O politikalar için güçle dayatma yoluna başvurulduğunda i-
se, köklü politik dönüşümler ortaya çıkmamıştır." (Ek.4 s.2)

(Bu başlık altındaki alıntılar, özellikle son ikisi,
Kemalist kültür politikasının bazı yanlarının eleş-
tirisi bakımından dikkate değer görünmektedir.)

c) Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi

- Onyıl'ın ana hedeflerinden biri de: "Kültür yaşamı
na katılımın genişletilmesi"dir. (Ek.1, s.2)

- "Halkların kendi ilerlemelerine kendilerinin bil-
fiil katılmaları" (Ek.3, s.3)

- "Kültür yaşamına herkesin yaklaşabilmesinin ve ka-
tılmasının iyileştirilmesi" (Ek.3, s.2)

d) Kültürel ilerlemenin önündeki hukuksal, idarî, e-

konomik, vb. engellerin kaldırılması

- "Bu hedefler (Onyıl'ın ana hedefleri), fikirlerin,
insanların ve kültür ürünlerinin dolaşımının karşısına çı-
kan engellerin gerek ülke içinde, gerekse ülkeler arasında
aşılmış olmasını gerek"tirir. (Ek.3, s.6)

e) Yaratıcı yeteneklerin geliştirilmesi

- "Yaratma yeteneğinin ve, insan dehasının bir dışavur-
umu olan yaratma faaliyetinin önemini gözden hiç kaçırmayan
kültürel gelişme..." (Ek.3, s.4)

- "...sanatsal yaratma faaliyetinin desteklenmesi...
gibi geleneksel olan, ama bütünleştirilmiş bir gelişme
perspektifi içinde yeni bir anlam kazanacak olan alanlarda,
üye devletlerin zaten yürütmekte oldukları faaliyeti güçlen-
dirme..." (Ek.3, s.5)

- "Kültürün, düşünsel ve sanatsal alanların ötesin-
de, aynı zamanda ...kendini dile getirme ve yaratma yolu
da olduğu..." (Ek.3, s.4)

6. Barışçı bir kültür için :

Uluslararası kültürel ilişkilerin ve işbirliğinin ge-

liştirilmesi

- Onyıl'ın ana hedeflerinden biri de: "Uluslararası
kültürel işbirliğinin yükseltilmesi" dir. (Ek.1, s.2)

- "Uluslararası ölçekte, artık iyiden iyiye tanınan
karşılıklı bağımlılıklar çoğu kez, onların gerektirdiği
dayanışma biçimlerini henüz yaratmış değildir... Ancak,
çeşitliliğe saygı temelinde, değişik kültürlerin eşit say-
gınlığının kabulü temelinde ve çeşitli kültürlerin birbi-
rini tanıması temelinde uluslararası bir işbirliği, kendi-
ni de başkaları gibi biri olarak daha isabetli değeren-
dirme..." "...kendini böyle değerlendirme, karşılıklı
anlayışın ve barışın aslı temellerinden biridir." (Ek.3 s.5)

- "Onyıl'ın Eylem Programı Projesi'nin genişliği, in-
sanlığın karşısına dökülen gailelerin uluslararası boyutuna,
dünya sahnesinde çaba harcamakta olan düşünölebilecek tüm
değişik güçleri birbiriyle dayanışma durumuna getirecek
bir iradeyle... yanıt verilmesini gerektiriyor. Bu açıdan,
Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı, bireylerin ve toplumların
yaratıcılığını isteyen tüm köklü dönüşümleri, gerçekten ye-
nilikçi projelerle birbirine bağlayabilecek geniş bir kol-
lektif girişim olarak anlaşılmalıdır." (Ek.3, s.6)

- "Birlikte hareket etmek: her halkın artık kendi kül-
türüyle gelişmeye düşmeyecek bir gelişme içinde serpilmesi

nin ilk koşulu gerçekten budur. Tüm uluslara arasında karşılıklı anlayışın, karşılıklı zenginleşmenin, özü bakımından da kültürel olan temeli budur; barışın savunulması insanların zihninde işte ancak bu temel üzerinde yükselir." (Ek.3, s.7)

- "...fikirlerin, insanların ve kültür ürünlerinin dolaşımının karşısına çıkan engellerin... ülkeler arasında aşılması" (Ek.3, s.6)

- "Çeşitli halkların birbirini zenginleştirmesinin ve çeşitli halklar arasında karşılıklı anlayışın yükselmesinin bir etkeni olarak, uluslararası kültürel işbirliğinin rolü..." (Ek.3, s.3)

- "Kültürel mübadelelerin ve işbirliğinin güçlendirilmesi" (Ek.3, s.2)

- "Her türlü özgüllüğün dile getirilmesi yoluyla evrensel-olan'ın anlamının" belirginleşmesi"(EK.4, s.4)

- Onyıl Eylem Projesi, "...ve başka kültürlerle daha geniş ölçüde bir açılım sağlamayı hedef tutan eylemlerin bir bütünlüğü olarak" anlaşılmalıdır. (Ek.3, s.3)

7. Yeni bir zihniyet için

- "Öngörülen eylemler bir ana eksen izleyecek ve üçüncü bin yılın şafağında kültürün, gelişmenin odağında yer alması için, gerek sanayileşmiş ülkelerdeki, gerekse 3. Dünyadaki, özellikle karar yetkisine sahip kimselerde (devlet yöneticileri, politik yöneticiler, planlamacılar, vb.) yeni bir zihniyet yaratmaya yönelik olacaktır. Onyılın Eylem Programı'nın dört ana hedefi işte bu gereksinimle bağlıdır." (Ek.4, s.3)

- "Onyıl'ın Eylem Programı, yaşama geçtiği oranda, zihniyetlerde bir evrime... yol açabilecektir."(Ek.3 s.6)

8 . Kültür Onyılı'nı yaşama geçirecek güçler

- "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu... tüm devletleri,

hükümetlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütleri ve özel kişileri Onyıl'ın hedeflerinin gerçekleştirilmesin de aktif bir pay üstlenmeye "bunun için, gerekli düşünsel, insansal ve parasal kaynakları gönüllülük temelinde ve kendi durumlarına, önceliklerine ve olanaklarına uygun olarak seferber etmeye davet eder." (Ek.1, s.2)

- "Onyıl Eylem Programı'nın gerçekleştirilmesinde gençlerin, kadınların ve yaratıcıların yerine ve rolüne özel dikkat gösterilmesi" (Ek.3, s.6)

- "Onyıl, gelişmenin değişik sektörlerindeki sorumlu örgüt ve kuruluşların tümünü harekete geçirmeli, kültürün serpilip yükselmesinde katkısı olan herkesi ilgilendirmelidir." (Ek.3, s.8)

- "karar yetkisine sahip kimselerde (devlet yöneticileri, politik yöneticiler, planlamacılar vb.) yeni bir zihniyet yaratmaya yönelik" eylemler... (Ek.4, s.3)

- Ulusal komitelerin Onyıl'a katkısı: "...yaratıcıların ve halk yığınlarının aktif katılımını içeren anlamlı faaliyetler ve projeler biçiminde olabilir." (Ek.4, s.3)

C) TARİHSEL KOŞULLARIN ONYIL PROJESİ İÇİN ELVERİŞLİLİĞİ

"Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Eylem Programı projesi dünyada, ülkemizde ve Partimizde, barış ve demokratik yenilenme stratejimizin kültür alanında da yaşama geçirilebilmesi için, eskiye oranla daha elverişli koşulların ortaya çıktığı bir dönemde gündeme girmiştir. Bunların en önemlilerine işaret etmek istiyoruz:

1. Dünyada elverişli koşullar

- SSCB ile ABD arasında 8 Aralık 87 günü Washington'da imzalanan, orta menzilli nükleer başlıklı füzelerin sökülmesi Antlaşması (INF), dünyada yeni bir yumuşama dönemi için bir dönemeç oluşturmıştır.

- SSCB ile ABD arasında, stratejik füzelerin azaltılmasına ve diğer silâsızlanma konularına ilişkin ikinci bir anlaşmanın önümüzdeki Haziran başlarında bu kez Moskova'da imzalanması, yumuşamanın istikrarı ve diyalog politikasının güçlenmesi için bir kilometre taşı olacaktır.

- Mayıs sonunda yapılacak, BM Genel Kurulunun Silahsızlanmaya ayrılmış Olağanüstü 3. toplantısı, dünya halklarının barış iradesinin yükselmesine, barış içinde yan yana yaşama koşullarının güçlenmesine ve böylece, barış içinde yarışma ortamında ideolojik savaşımın yepyeni bir üslûpla ağırlık kazanmasına yeni olanaklar yaratacaktır.

- Afganistan sorununun görüşmeler yoluyla çözülmesi için varılan anlaşma da zaten bu yönde olumlu bir gösterge olmuştur.

- SBKP Merkez Komitesinin Şubat 1988'de toplanan Plenumu, perestroyka'nın ikinci dönemini başlatma kararı almış, yeni düşünce tarzının yaşama geçirilmesinde kültürün rolü müstesna bir önem ve güncellik kazanmıştır.

2. Ülkemizde elverişli koşullar

- Balkan devletleri 2. Dünya Savaşından beri ilk kez bölgesel bir toplantı yapmışlardır. Türkiye'nin de katıldığı bu toplantıda, bölgede yumuşama sorunları arasında kültürel işbirliğinin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.

- Türkiye ile Yunanistan arasında bir yıl önceki gerginlik (1987 Martında yurt dışından dönen Başbakan Özal'ın askeri giysilerle katıldığı Ege manevralarında hakiki mermiler kullanılmıştı) yerini Davos zirvesinden itibaren işbirliği görüşmelerine bırakmıştır. Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan Dostluk Derneği tüzüğüne geciktirilen onayı Ankara da tamamlandıktan sonra iki ülke halkları arasında barış, dostluk ve kültürel temas girişimleri hükümetler-dışı alanda da hızla genişlemektedir.

- TKP ve TİP Genel Sekreterlerinin ülkeye dönüşlerinden itibaren, TBKP'nin yasal kuruluşu konusunda ve rejimin baskıcı karakterinin yol açtığı diğer sorunlarda, plüralist eğilimler güç kazanmış, demokratik taleplerin kabulü yönünde ortam ve kamuoyu oluşmaya başlamıştır.

- Anayasanın, çalışma hukukuna ilişkin hükümleri başta olmak üzere, gerici maddelerinin değiştirilmesi için eğilim güç kazanmaktadır; iki büyük muhalefet partisi, SHP ile DYP bu konuda ilk kez eylem birliği kararı almışlardır. Gerici rejimin temel yasal dayanağına el sürülmemesi için vaktiyle tehditler yağdıranların, ona kefil olduğunu söyleyenlerin sesleri çıkmamaktadır.

- Aydınlar kesiminde, rejimin gerici karakterine ve uygulamalarına karşı hareketlilik artmaktadır:

- Politik içeriği bakımından "Aydınlar Dilekçesi"ni, "Ek-mek ve Hak Bildirgesi"ni aşan yeni bir imza kampanyası, tutuklu iki Genel Sekreterin desteklenmesini de içerir biçimde yürütülmüştür.

- Son kitap toplatma ve yakma uygulamaları, öncekilerden çok daha kapsamlı tepkilerle karşılanmıştır.

- Sinemada sansür uygulamaları, sanatçıları yasal biçimleri aşan gösterilere sürüklemiş; "İstanbul Sinema Günleri" sırasında uluslararası bir dayanışmayla güçlenen protestolar, hükümeti, baskıcı uygulamaları savunamaz bir duruma getirmiştir.

- Nisan ayında kâğıt fiyatlarına hükümetin getirdi

gi zamlara karşı basından ve aydınlardan yükselen protestolar, hoşnutsuz halk yığınları arasında aydınlardan saygınlığını yükseltmiştir.

- Özellikle 12 Eylül rejimi boyunca kültürel ilerlemenin karşısına çıkarılan engeller, emperyalist kökenli "kitle kültürü"nin dayatmaları, gerici i deolojik yaklaşımların teşviki günümüzde artık, ulusal kültür değerlerinin aşınmasını, halk yığınlarında moral çöküntüyü gözle görünür düzeye çıkarmış; sonuçta, kültürel ilerleme için savaşı mı, barış ve demokrasi için savaşımın, önemi ve etkisi gitgide artan bir bileşeni durumuna getirmiştir.

3. Partimizde elverişli koşullar

- Partimizin, taslaklarını Partimiz geçmişinde eş görülmemiş bir yaygınlıkta tartıştığı ve 1986 Ulusal Konferansı'nda kabul ettiği "Barış ve Ulusal Demokrasi Alternatif Programı", öncülleri 5. Kongreye, hatta Barış ve Ulusal Demokrasi Eylem Programı'nın kabul edildiği 1983 Nisan Plenumuna kadar uzanan yeni bir yaklaşım arayışının somut bir göstergesidir.

-1987 yazında, yeni bir yaklaşım arayışının olgun bir ifadesi olarak hazırlanmış TBKP Program Taslağının geniş bir tartışmaya açılması, partililerin yeni yaklaşımı tanımalarına, barış ve demokratik yenilenme stratejik doğrultu sunu kavramalarına kuşkusuz yardımcı olmuştur.

- Partimizin henüz illegalite koşullarında bulunuşu, partililerin yeni politik stratejimizi somut eylemlerle yaşama geçirmeleri için önemli bir güçlük yaratmaktadır. Öyle ki, Parti yönetimince saptanmış olan kimi "durgunluk belirtileri" kısmen bununla bağlı olabilir.

- Bu nedenle, genel yönelimi Partimizin stratejik doğrultusuyla paralellik gösteren "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı"nın öngördüğü hedeflerin gerçekleşmesi doğrultusundaki faaliyetlerin yasal biçimler altında planlanması ve yürütülmesi, yeni politik stratejimizin daha iyi kav-

ranması ve kavratılması ve kültür alanlarında yaşama geçirilmesi için önemli bir fırsat olarak görünüyor.

- Fazla ayrıntıya girmeden de olsa, Parti yaşamımızda kültür sorunlarına, aydınlarla diyalog konusuna ilginin eskiye oranla yükselmekte olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

- o 1977 TKP Ulusal Konferansı'nın onayladığı 3. Program'a, 1983 Kasımında 5. Kongre'nin kabul ettiği yeni Program'a, 1986 Parti Ulusal Konferansı'nın kabul ettiği "Barış ve Ulusal Demokrasi Alternatif Programı"na oranla TBKP Program Tasarısının kültür politikasına ilişkin içeriği gitgide zenginleşmiştir. (Elimizde yeterli belgeler bulunmadığından, TİP'in programatik metinlerinde kültür politikasının nasıl formülleştirildiğine ve nasıl geliştirildiğine değinemiyoruz.)
- o 1983 Nisanında "Barış ve Demokrasi için Eylem Programı"ndan itibaren TKP MK toplantılarının, Plenumlarının, Konferanslarının ve Kongrelerinin duyurularında, raporlarında ve kararlarında da kültür sorunlarına verilen önem ve yer gitgide genişlemiştir.
- o TKP Genel Sekreteri H.Kutlu yoldaşın, özellikle 65. yıl anma toplantısından itibaren yayımlanan konuşma ve yazılarında kültürel sorunlara, aydınların rolüne, aydınlarla bağlaşıklığa ilişkin değinmelerin kapsamı gitgide zenginleşmiştir. H.Kutlu yoldaşın, "Bilim ve Sanat" Dergisinin 1987 Aralık sayısında yayımlanan söyleşisi (Aydın'ın bağımsızca, sonuna kadar, korkmadan, eleştirerek düşünebilmesinin, yaratıcılığın bir önkoşulu olduğu... Böylesi aydınlara Türkiye'nin "ekmek ve su kadar ihtiyacı" bulunduğu...), bu gelişmeyi somutlukla ortaya koymaktadır.
- o Kültürel konular ve sorunlar, yazı, değerlendirme ve tartışmalar biçiminde Parti yazınına da yansıtılmıştır. Örneğin, "Yol ve Amaç"ın 14. sayısında (Ekim 1986) S.Vardar'ın "Kültür ve Tezler Üzerine", "Yeni Yol"un 15.12.1987 ve 1.4.1988 sayılarında İlhan Derin'in "Kültür ve Aydınlar" ve "Savaşsız Bir Dünyada Devrimler" başlıklı yazıları, kültür alanında "Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejisi" doğrultusunda yaklaşımlar için dikkate değer ipuçları sunmaktadır.

- o Bunların yanı sıra, G.Doğan Görsev'in TKP İstanbul ve özellikle Barış Derneği davalarında yaptığı ilk savunmaların (Kasım 1982, Ocak 1983) ağırlıklı bölümlerinde, toplumsal gelişmenin çeşitli evreleri boyunca aydınların ve kültürün artan işlevi konusunda dile getirdiği tarihsel maddeci yaklaşım da, "kültürel ilerleme"ye uyanan kapsamlı ilginin belirtilerinden biri olarak hatırlanmaktadır.

- Yukarıda tüm sıralananların ışığında, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" Projesinin Partimize sunduğu olanakları şöyle özetleyebiliriz:

- o Kültür Onyılı hedeflerine yönelik faaliyetlerimiz ülkemiz toplumsal ve politik yaşamında ağırlığı ve etkisi gitgide daha çok hissedilen aydınlar'la diyalog ve işbirliği için önemli bir olanaktır.

[Nitekim Partimiz, yeni politik stratejisinin gerçekleşmesi için öngördüğü politik güçler oranının değişmesi'nde, aydınlara ve kültür güçlerine tarihsel önemi olan bir rol ve yer tanımaktadır. (Bkz: "Neden Yeni Politik Strateji III", A.Turan, YENİ YOL / TBKP Program Tasarısı Tartışmaları No.7, 1 Şubat 1988, s.3)]

- o Kültür Onyılı'nın hedefleri, yeni bir politik kültür ihtiyacının gündeme girmesiyle yeni boyutlar kazanan bağlaşıklık politikamız ve onun yanı sıra diyalog ve işbirliği için zengin olanaklar sunmaktadır.
- o Kültür Onyılı faaliyetleri içinde aktif yer alacak partililer, gerek teorik, gerekse pratik olarak değerli birikim ve deneyler edinecekler ve gitgide yetkinleşeceklerdir.
- o Kültürel sorun ve konuların geniş çevrelerce yoğun olarak tartışılabileceği ve araştırılabileceği Kültür Onyılı boyunca Partimizin kültür politikası da o çalışmaların ışığında olgunlaşacaktır.
- o Kültür Onyılı çerçevesinde düzenlenecek uluslararası temas ve toplantılara aktif katılımımız ölçüsünde, gerek Partimizin uluslararası ilişkileri, gerekse o etkinliklere katılan yoldaşlarımızın deneyimleri ve bilgi düzeyleri yükselecektir

- o Kültürel yaşamda sağlanacak canlanma , toplumsal yaşamın her alanında demokratikleşme ve insancıllaşma eğilimlerini güçlendirecek ve böylelikle, Partimizin barış ve demokratik yenilenme doğrultusuna hizmet de edecektir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAşTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

Karar Sureti No. 41/187 (8.12.1986) :

"DÜNYADA KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI" İlanı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

- UNESCO tarafından Meksiko kentinde 1982 yılında toplan-
tıya çağrılmış olan Kültür Politikalarına ilişkin Dünya
Konferansı tarafından kabul edilen --ve UNESCO Genel
Konferansı'nın, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nın i-
lanı için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na öneri gö-
türmesi tavsiyesini içeren-- 27 sayılı tavsiye kararını
göz önüne alarak;
- UNESCO Genel Konferansı'nın yirmi ikinci ve yirmi üçün-
cü oturumlarında kabul edilmiş olan, sırasıyla, 11.20 ve
11.10 sayılı karar suretlerini de göz önünde bulundura-
rak;
- Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, Birleşmiş Milletler Genel
Kurulunun kırk birinci döneminde Dünyada Kültürel Geliş-
me Onyılı ilanı sorununda bir karar almasını tavsiye e-
den 23.7.1986 günlü, 1986/69 sayılı karar suretini ha-
tırlayarak;
- Bu Proje'nin uluslararası toplulukta, özellikle Birleş-
miş Milletler kuruluşları arasında uyandırdığı ilgiyi
göz önünde tutarak;
- İlgi duyan özel kişilerin ve hükümet dışı ve hükümete
bağlı örgütlerin ulusal düzeyde gönüllü katılımının,
Onyıl'ın hedeflerinin öne çıkarılması bakımından önem-
li bir öge olduğunun bilincinde olarak;
- UNESCO Genel Müdürünün Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı
için önermiş olduğu Eylem Programı Projesi'nden bilgi
edinmiş olarak;

1. 1988-1997 dönemini, Birleşmiş Milletler Örgütünün ve
UNESCO'nun himayesinde yürütülecek Dünyada Kültürel Ge-
lişme Onyılı ilan eder;

2. Onyıl'ın şu dört büyük hedefini onaylar: Gelişmede kül-

türel boyutun göz önünde bulundurulması, Kültürel kimliklerin dile getirilmesi ve zenginleştirilmesi, Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi ve Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi;

3. Tüm devletleri, hükümetlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütleri ve özel kişileri Onyıl'ın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde aktif bir pay almaya ve, bunun için, gerekli düşünsel, insansal ve parasal kaynakları gönüllülük temelinde ve kendi durumlarına, önceliklerine ve olanaklarına uygun olarak seferber etmeye davet eder;
4. Onyıl'ın hedeflerinin gerçekleştirilmesine katılan Birleşmiş Milletler kuruluşlarını, organlarını ve örgütlerini, bu katılımı, programlarda saptanmış olan önceliklerle bağdaşır bir şekilde ve gönüllü katkılarla finanse edilmeyen programlar için ek parasal yüklere yol açmayacak bir şekilde yapmaya teşvik eder;
5. Genel Sekreterden, Birleşmiş Milletler kuruluşları tarafından bu Onyıl'ı desteklemek üzere girişilmiş faaliyetleri, tedahüllere ve örtüşmelere yer bırakmayacak şekilde, İdarî Eşgüdüm Komitesi aracılığıyla eşgüdümlendirmesini rica eder;
6. Genel Sekreterden ve UNESCO Genel Müdüründen, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'ndaki ilerlemeler hakkında, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in ikinci olağan toplantısı aracılığıyla, her iki yılda bir kendisine rapor vermelerini rica eder.

O y l a m a :

-
- 146 Evet (Türkiye, AT ülkelerinin büyük çoğunluğu, sosyalist ülkeler de içinde)
- 2 Çekimser (İsrail ve Büyük Britanya)
- 1 Karşı (ABD)
- 8 Oylamada hazır bulunmayan (Belize, Kıbrıs, Dominik, Gambia, Malawi, Zaire, Zimbabwe, vb.)

kahve plantasyonlarında:
Biz ki, aç her zaman,
her zaman susuz,
biz ki aydınlıktan
voksun;
kör, cahil,
ve bildiğimiz tek okul
efendilerimizin buyruğu...
Korkardık
yürümekten toprağın üstünde
altında ataklarımızın yattığı;
severdik seni
hırsızlama
bir başkasının malını çalar gibi;
seni biz, ana diye
çağırmaya korkardık...

Anacığım, yurdum!
Şimdi değiştik artık.
Kendimiz kurtardık
boyunumuzu boyunduruktan
Ve dönüşü yok artık bu yolun.²

Ne var ki, kendi topraklarında
değil özgürce yaşaması, yaşaması
bile çok güçtür Asya-Afrikalı insan
için, hele bu topraklar Filistin to-
praklarıysa. Ozan, yurduyla, halkıyla
belki de ancak ölümlerde birleşebi-
lir, böyle diyor 1969 Lotus Ödülü
sahibi Filistinli Mahmud Derviş:

"Vücudumdan sonbahar geçiyordu
bir portakal cenazesi gibi,
parçalanmış bir bakır ay gibi,
uçan taşlar gibi,
uçan kumlar gibi.
Ve insanların yürekleri üstüne,
ve benim inleyen yüreğimin üstüne
çocuklar düşüyordu
yağmur gibi.
Korkunç baskılar yaralar açıyordu
gözlerimde,
söylenemez, anlatılamaz baskılar.
Ve ta oralarda, parçalanmış kollar
bana
dökülen kanların arasından
sesleniyordular:
Gel!... Gel!... Gel!...³

Yurdunun ve halkının özgürlüğü-
ne kendini adanmanın, tüm zorlukla-
ra karşı mücadele etmeyi elden bırakma-
manın, karşı koymanın, direnmenin
şiridir Asya-Afrika şiri; özellikle
de günümüzde bunun örneklerine
yine Filistinli ozanlarda rastlarız,
örneğin, 1979 Lotus Ödülü sahibi
Abu Salma'da:

Kanım aktı tükendi, öyleyse diller
susmalı.
n iyi şiridir çünkü, yürekte sessiz
duran.
e kadar da anlamlıdır sessizlik,

yırtılan yüreğimle
halkımın durumunu düşündükçe.
Vatanımın kokulan tütüyor şiirimde
Çünkü vatanızsız, herşey değersiz.
Şiirim, halkımın üstünde bulunduğu
bir köprü
tzi şeyleri ve onları tartışmak
için.

Kahverengi toprağım ve sevgimden
oluşmayan şiir
yabancı bana.
Meşalemizden aydınlanmayan tek
harf bile,
kahredici.
Mızraklar gibi öne fırlıyoruz bir anda
Bükülmüyoruz, teslim olmuyoruz.

UNESCO ikinci Uluslararası Konferansının tüm kültür adamlarına çağırısı

UNESCO'nun, Ağustos ayında 150 ülkeden temsilcilerin ve delege-
lerin katılımıyla Mexico Kenti'nde toplanan II. Uluslararası Konferan-
sı'nda, aşağıdaki sonuç bildirisi oybirliğiyle kabul edilmiş bulunmaktadır:

"- İnsanlığın üstüne karabasan gibi çökmüş olan nükleer felaket
tehlikesinin bilinciyle; dünya uygarlığının, insanlığın yarattığı tüm eser-
lerin, hatta dünya üstündeki yaşamın düpedüz kendisinin, kökten yok
olma tehdidi altında bulunduğunu görerek,

- UNESCO temel metninin girişinde saptandığı gibi, 'barış müca-
delesinin kurumlaşması gereğinin insanların beyninde çakılı bulundu-
ğu'ndan hiç kuşku duymaksızın

- Bu koşullarda kültür ve sanat adamlarının oynadığı olağanüstü
rolü, yani aklın, iyinin ve gerçeğin yüce ideallerine hizmet eden, dünya
kültürünün büyük hümanist geleneklerini koruyan ve insanların zihin-
sel-duygusal yaşamının dile geldiği eserlerin mirasını el üstünde tuta-
rak sürekli büyütüp geliştiren kişilerin işlevini değerlendiren Konferan-
sımız bildirir ki:

- Son savaşın dehşeti henüz belleklerden silinmemiştir; oysa bu
savaş, bir nükleer felaketin dünyamıza getirebileceklerinin yanında hiç
kalmaktadır. Bugün, bir afom çatışmasının yerel ve sınırlı kalamayaca-
ğı, artık gün gibi açıktır. Çünkü ilk patlama, ardından milyonlarca in-
sanın yok edilmesini ve dünya kültürünün silinmesini getirecektir. Daha
şimdiden yığılmış nükleer silahlar stokunun yalnızca birazının kulla-
nılması bile gezegenimizi yerle bir etmeye yeterlidir.

- Uluslararası durum karmaşık ve çelişkindir, fakat tüm sorunların
görüşme masasında çözülebileceğine kesinlikle inanıyoruz. Barış, in-
sanların ortak bir mülküdür ve varlıklarının temel koşuludur.

- Dünya yüzündeki yaşamı savunmak için bugün kararlı adımlar
atılmazsa, yarın çok geç kalınmış olabilir. Zaman, insanlığın, onun pa-
ha biçilmez kültürünün ve geleceğimizin kurtarılması adına, tüm güçle-
rin birleşmesini kaçınılmaz bir gereklilik haline getirmiştir.

- Kültür ve sanat adamları, çağdaş toplumun en güçlü öğelerinden
biri konumundadırlar. Duygular ve düşüncüler üzerinde, manevi ve kül-
türel gelişim üzerinde ve kamuoyu üzerinde büyük etkileri vardır. Bu
nedenle kültür ve sanat adamları, barışın ve kardeşliğin elçileri olmalı-
dırlar ve savaşın, ölümün, yıkımın güçlerine karşı seslerini yükseltmek
zorundadırlar.

- Konferansımız, koordine eylemlerin gerçekleştirilmesi için gere-
ken yolların bulunması ve tüm eserlerin, yaratıcılıkların ve yetenekle-
rin, barışın hizmetine koşulması için, UNESCO Genel Direktörünü,
tüm dünyadaki aydınların ve sanatçıların oluşturacağı bir konferans
düzenlemekle görevlendirir."

("Theater der Zeit" Dergisinden alınmıştır. Berlin, 10/1982, s. 73)

Öldürülmek, yü-
umorumuzda
Vatanım -ne za-

Gerçekten
kalı yazarın ya-
somut baskılar
yukarda da değ-
sevgisini, umud-
hşır, ne pahası-
1975 Lotus Ö-
ozan Faiz Ahr-
görüyoruz.

"Kağıdı kalemi

Yüreğimin kan

Mühürlemişler

Zincirlerimin t

Bu çarpıcı
Lotus Ödülü
Kim Chi Ha'd-
gını görüyoruz
sindirilmiş öz-
geleyen Kim
luk dolu dizele

"Biliyorsun, il-
Yine de izleyi-
so
Can verirken g

Kanlar kusarsa
Ölmek güzel
çünkü insan t

Karşıtların
çelişkisi evre-
kalı yazarları
ri için de ge-
barış ve insa-
her ne denli
doluysa da,
destek olan
benliğine sah-
o insanca mü-
gün sanlırsa
genişletirse se-
ne denli özün-
yimlerini o ö-
karşı koyma-
yeniden ya-
Ödülü sahibi
bunları söyli-

"...
İnsan saatler
Denize saatli

Yaşamak ye

Kopmaz köle

DÜNYADA KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI (1988-1997)

Birleşmiş Milletler ve UNESCO 1 Ocak 1988'den 31 Aralık 1997'ye kadar sürecek Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nın göz önüne alınması yönünde bir çağrı yayımlamışlardır.

Önümüzdeki onyılın Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı olarak ilan edildiği, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 41. birleşiminde 8.12.1986 günü alınan kararda belirtilmişti. Bu kararda, gerek Birleşmiş Milletlerin, gerekse onun eğitim, bilim ve kültür örgütü olan UNESCO'nun himayesinde sürdürülecek onyılın dört büyük hedefi onaylanmıştır.

Bu hedefler: gelişmenin kültürel boyutunu vurgulamak, kültürel kimlikleri vurgulamak ve zenginleştirmek, kültüre katılımı genişletmek ve uluslararası kültürel işbirliğini yükseltmektir.

Birleşmiş Milletler kararı tüm devletleri uluslararası, hükümetlere bağlı ve hükümetler dışı tüm örgütleri ve ilgili tüm kişileri bu hedeflerin gerçekleşmesine katılmaya ve bunu yapmak için gerekli düşünsel, insansal ve parasal kaynakları, gönüllülük temelinde ve kendi özel durumlarını, önceliklerini ve araçlarını da göz önünde tutarak, bu davaya ayırmaya davet ediyor.

Onyıl'ın hedeflerini destekleyen Dünya Barış Konseyi, ulusal barış hareketlerini ilgili kimselerle birer ön toplantı yaparak, UNESCO tarafından bu Onyıl için hazırlanmış olan eylem planı tasarısını tartışmaya çağırmıştır. Ulusal barış hareketleri, bu Onyıl'ın hedeflerini desteklemek üzere kendi ülkelerinde bu Onyıl boyunca görev yapacak birer ulusal komite ya da hazırlık grubu oluşturmaya yönelik bazı girişimlerde de bulunabileceklerdir.

UNESCO Genel Müdürünün Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunduğu eylem planı tasarı-
sından alınan bazı bölümler aşağıdadır.

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı Projesi, bir yandan gelişme sürecinde kültürel boyutun göz önüne alınmasını güçlendirme kaygısı, öbür yandan yaratıcı yetenekleri ve bütünüyle kültür yaşamını teşvik etmek kaygısı gibi, değişik yanlarıyla birbirini tamamlayan ikili bir kaygıyla önerilmiştir.

Bu Onyıl'a ilişkin 27 sayılı tavsiye kararında Meksiko Konferansı, gerçekten "Kültür her bireyin, her topluluğun yaşamının temel bir ögesidir ve son amacı insan olan gelişmenin, demek oluyor ki, vazgeçilmez bir kültürel boyutu vardır." biçiminde bir vurgulama yapmıştır. Onyıl'a ilişkin eylem programı, kaygılardan birincisine yanıt getirmek üzere, her türlü toplumsal ve ekonomik dönüşümde kültür boyutunu ve kültürel amaçları ve bunların yanı sıra uygun insan kaynaklarını yetiştirmeyi güvence altına alma gerekliliğini göz önüne alan gelişme politikalarını, stratejilerini ve programlarını teşvik etmeyi, karar yetkisine sahip kimseleri ve kamuoylarını bu amaçlara duyarlı hale getirmeyi hedeflemektedir.

İkinci kaygı ise asıl anlamıyla kültür alanıyla ilgilidir. Birleşmiş Milletlere üye devletler tarafından kültür politikalarının belirginleştirilmesi ya da güçlendirilmesi ve bu politikaların yaşama geçirilmesi için gerekli araçların seferber edilmesi söz konusudur. Bu çerçevede, ulusal kültür varlığının korunması ve değerlendirilmesi, değişik toplumların yaşamının dayandığı düşünsel-manevi, toplumsal ve insansal temel değerlere sahip çıkılması, kimliklerin ifadesi olarak kültürel faaliyetlerin teşvik edilmesi, kültür yaşamına herkesin yaklaşabilmesinin ve katılmasının iyileştirilmesi, yaratma faaliyetinin ve yaratıcılığın yükselmesinin kolaylaştırılması, kültürel mübadelelerin ve işbirliğinin güçlendirilmesi doğrultusundaki çabaların yükseltilmesi söz konusudur.

Dört Büyük Hedef

Bu değişik alanlarda yürütülecek eylemlerle ilgili öneriler, bu eylem programı projesinde, Onyı1'ın şu dört büyük hedefi altında gruplandırılmıştır:

- Kültürel boyutun gelişmede göz önüne alınması,
- Kültürel kimliklerin vurgulanması ve zenginleştirilmesi,
- Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi,
- Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi.

Bu öneriler, 21. yüzyılın eşiğinde dünyada hâlâ boy gösteren büyük gailelere birer yanıt getirmeyi hedefliyor. Bu öneriler aynı zamanda, gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeydeki ekonomik, toplumsal, kültürel gelişmede rolü olan herkesi halkların yaşamında ve ulusların ilerlemesinde kültürün önemi konusunda olduğu kadar, çeşitli halkların birbirini zenginleştirmesinin ve çeşitli halklar arasında karşılıklı anlayışın yükselmesinin bir etkeni olarak uluslararası kültürel işbirliğinin rolü konusunda da duyarlı hale getirmeyi gözetiyor.

Bu dört hedefe, Dünyada Kültürel Gelişme Onyı1ı projesinin esprisine uygun olarak, ortak bir doğrultu çizilmiştir: Bu, gelişmenin yalnızca teknik ilerleme ve ekonomik büyüme olarak değil, aynı zamanda toplumların refahını, kültürlerinin serpilmesini, onların varlığının mayasını oluşturan insansal ve toplumsal değerlerin anlamının güçlenmesini, halkların kendi ilerlemelerine kendilerinin bilfiil katılmalarını ve başka kültürlere daha geniş ölçüde bir açılım sağlamayı hedef tutan eylemlerin bir bütünlüğü olarak da anlaşılması gerektiği fikridir.

Bu büyük sorunların bilince çıkması, bilim ve teknikteki, özellikle iletişim-ulaşım, enformasyon ve biyoteknoloji alanlarındaki ilerlemelerin insanı toplumlarına olduğu kadar, gelişmekte olan ülkelere de dayattığı hızlı ve derin köklü-değişikliklerden kaynaklanıyor. İnsanların kendilerini birbirlerine daha yakın, birbirlerine karşılıklı daha bağımlı hissettikleri bir sırada standartlaştırma, insan duyarlığı ve yaratıcılığı için zararlı olabilecek bir yeknesaklaşmaya yol açmaktadır. Bu yöndeki gelişmenin geniş-

liği ve temposu insanın günlük yaşam içindeki yerini ve bireyler, gruplar ve halklar arasındaki ilişkilerin karakterini hissedilir ölçüde değişikliğe uğrattıyor. Bu bağlamda, eğitim, iletişim ve dahası kültür, --kültürün, bilimin, teknolojinin ve gelişmenin, insana bu türlü serpilme olanağı, toplumlara uyum içinde ilerleme yeteneği sağlayarak, yeniden bir bütünlüğe kavuşacakları bir gelecek arayışı içinde-- yeni bir anlam ve önem kazanıyor.

Çünkü, pek çok gelişme projesinin başarısızlığa uğramasının nedenlerinden birinin, o projelerin gerek doğal ve kültürel ortamın koşullarına, gerekse ilgili halkların durumuna, ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygunsuzluğundan ileri geldiği gitgide daha açıklıkla belli olmaktadır. Gerçekten, teknik bakımdan iyi hazırlanmış olmakla birlikte, ortamın öze ilişkin verilerini gözardı ettikleri için ya da ortamın bağrında varolabilen harekete-geçirici değerleri hesaba katmadıkları için ilgili halklar tarafından dışlanmış ya da ilgisizlikle karşılanmış proje örneklerinin sayısı hiç de az değildir. Mutluluk dışardan taşınamaz. O ancak, sağlanacak kazanımlar konusunda uyanmış ve onları tüm olarak özümlemeyi kabul etmiş halklar tarafından istenen, benimsenen bilinçli bir eylemin sonucu olabilir.

Kültür ve Gelişme

Gelişme için ilk iki uluslararası onyıllın bilançosu, yalnızca niceliksel ve maddi büyümeye dayalı gelişme anlayışının sürüklediği çıkmazları ortaya koymuştur. Bu bilanço şu ilkeyi güçlendirmektedir: Yenileşmeyi gözetken her tür girişim için, kültürel etkenleri göz önüne almak temeldir; kültürel gelişme, ekonomik ve toplumsal gelişmenin nitelikçe düzelticisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda, ilerlemenin asıl amacıdır.

Yaratma yeteneğinin ve, insan dehasının bir dışavurumu olan yaratma faaliyetinin önemini hiç gözden kaçırmayan kültürel gelişme, genişletilmiş bir kültür anlayışına dayanıyor; öyle ki, bu genişletilmiş kültür anlayışı, insanın genel davranışını, insanın kendine, toplumuna ve dış dünyaya bakış tarzını da içeriyor. Bu açı altında kültürün, düşünsel ve sanatsal alanların ötesinde, aynı zamanda --ve kuşkusuz her şeyden önce-- bir varolma, algılama, kendini algılama tarzı, bir hissetme, kendini dile getirme ve yaratma yolu da olduğu --ki toplumların son derece özgün yanlarını ortaya koyan özelliklerdir bunlar-- gitgide daha çok kabul

görüyor. Bu yüzden toplumların yüzyüze geldiği büyük sorunlar ancak, onların kimliğini oluşturan kültürel ve insansal etkenler bütünüyle göz önüne alınırsa tam olarak kavranabilir ve uyumlu bir şekilde çözümlenebilir.

Uluslararası ölçekte ise, artık iyiden iyiye tanınan karşılıklı bağımlılıklar çoğu kez, onların gerektirdiği dayanışma biçimlerini henüz yaratmış değildir. Kuşkusuz kimilerinin kendilerine ve başkalarına ilişkin algıları, hâlâ çağı geçmiş görüşlerin, kalıpların, hatta önyargıların damgasını taşıyor da ondan. Ancak, çeşitliliğe saygı temelinde, değişik kültürlerin eşit saygınlığının kabulü temelinde ve çeşitli kültürlerin birbirini tanıması temelinde uluslararası bir işbirliği, kendini de başkaları gibi biri olarak daha isabetli değerlendirme yönünde zihniyetlerin geliştirilmesinin yükseltilmesine olanak verebilir; kendini böyle değerlendirme, karşılıklı anlaşın ve barışın aslî temellerinden biridir.

Büyük Doğrultular

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin eylem programı tasarısı, 1990'lı yılların sonlarında anlamlı sonuçların elde edilmesine yol açabilecek sürekli etkinlikler esinlendirmeye yönelik doğrultular öneriyor. Bu tasarı, gelişmenin kültürel boyutu ve katılım konusunda düşüncenin son kazanımlarının giderek artan ölçüde uygulanmasını destekleyebilecek deneyimleri vurguluyor. Eylem Programı, teknolojik ve ekonomik gelişmede kültürel ve insansal değerleri baş köşeye oturtmaya çalışmakla, toplumların 2000 yılının eşiğinde karşılaştıkları --özellikle, gelişmenin amacına, kültürün bir ögesi olarak bilimin oynadığı role, toplulukların yaşamında kültürün yerine, yaşamın niteliğine ilişkin-- sorulara uygun cevaplar bulunmasına katkıda bulunabilir. Eylem Programı aynı zamanda, kültür varlığının (~~Patrimoine~~) korunması, sanatsal yaratma faaliyetinin desteklenmesi ya da kültürel mübadeleler gibi geleneksel olan, ama bütünleştirilmiş bir gelişme perspektifi içinde yeni bir anlam kazanacak olan alanlarda üye devletlerin zaten yürütmekte oldukları faaliyeti güçlendirmeyi de hedef tutuyor.

Eylem Programı tasarısı böylece, başlatılmış olan girişimler ile, gözettiği hedeflerin her biri içinde yer alan yeni öneriler arasında birer bağ kurulmasını da hedefliyor.

Böylelikle bu tasarı, elde edilmiş sonuçların daha iyi bilinmesine ve kullanılmasına ve girilmiş eylemler arasında daha iyi eşgüdüm sağlanmasına olanak verecektir. Böylesi bir yaklaşım, Onyıl'ın Eylem Programının, Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan örgütlerin programlarıyla ve Birleşmiş Milletler'in gelişmeye ilişkin uluslararası stratejisiyle bağlantılanması anlamına gelmektedir. Onyıl'ın Eylem Programı UNESCO açısından ise, orta vadeli üçüncü Plan'ın(1990-1995) hazırlıkları için merkezi bir eksen oluşturabilecektir.

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Programı, yaşama geçtiği oranda, zihniyetlerde bir evrime, kültür yaşamının zenginleşmesine, gelişme hedeflerinin ve süreçlerinin yeniden örgütlenmesine ve özellikle --hatta uluslararası işbirliği zihniyetini bile baştan başa yenileştirecek olan-- yaratıcılığın su götürmez kaynaklarını dünya çapında yükseltecek şekilde hayalgücüne artık cesaretle başvurulmasına da yol açabilecektir. Ne var ki bu hedefler, fikirlerin, insanların ve kültür ürünlerinin dolaşımının karşısına çıkan engellerin gerek ülke içinde, gerekse ülkeler arasında aşılmış olmasını gerektirdiği kadar, Onyıl Eylem Programının gerçekleşmesinde gençlerin, kadınların ve yaratıcıların yerine ve rolüne özel bir dikkat gösterilmesini de gerektirmektedir.

Onyıl Eylem Programı tasarısının genişliği, besbelli ki, insanlığın karşısına dikilen gailelerin uluslararası boyutuna, dünya sahnesinde çaba harcamakta olan düşünülebilecek tüm değişik güçleri birbiriyle dayanışma durumuna getirecek bir iradeyle, sürekli bir çabayla, eşi görülmedik yaratıcı bir atılımla yanıt verilmesini gerektiriyor. Bu açıdan, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı, bireylerin ve toplumların yaratıcılığını isteyen tüm köklü dönüşümleri, gerçekten yenilikçi projelerde birbirine bağlayabilecek geniş bir kollektif girişim olarak anlaşılmalıdır.

Bu bakımdan, bu Onyıl'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilânı bir sembol değeri taşıyacak ve tüm üye devletlerin, dünyadaki tüm ilgili kuruluşların hayal gücüne ve ortak eylemine sarsıcı bir çağrı olacaktır. Birlikte hareket etmek: her halkın artık kendi kültürüyle gelişmeye düşmeyecek bir gelişme içinde serpilmesinin ilk koşulu gerçekten budur. Tüm uluslar arasında karşılıklı anlayışın, karşılıklı zenginleşmenin, özü bakımından da

kültürel olan temeli budur; barışın savunulması insanların zihninde işte bu temel üzerinde yükselir.

Eylem Programının Mahiyeti ve Belirleyici Özellikleri

Eylem Programındaki ana fikirler ve başlıca doğrultular, Onyıl'ın büyük hedeflerinin de tanıklık ettiği gibi, uzun vadede bir perspektif içinde yer alıyor.

Şurası var ki Onyıl'ın yaşama geçirilmesi, hükümetlere olduğu kadar ilgili tüm ulusal örgüt ve kuruluşlara ve onların yanı sıra, UNESCO da içinde Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan örgütlere ve resmi ya da resmi olmayan uluslararası örgütlere düşmektedir. Bu eylem programı çerçevesinde rol alacakların sayısı ve çeşitliliği, etkinlik alanlarının çeşitliliği ve bu programın süresi, içinde bulunduğumuz aşamada, parasal bakımdan bir tahmin öne sürmeye olanak vermiyor.

Eylem Programı Projesinin diğer bir önemli özelliği onun esnekliğidir; bu da onun, durumların çeşitliliğine, gerçeklerin seyrine ayak uydurmasına ya da yeni yeni girişimlerin bu program içinde yer almasına olanak verecektir.

Bundan ötürü Proje sürükleyici öyle eylemler önermektedir ki, her girişimci ya da girişimciler grubu bundan kendi durumuna ve kendi tercihi, kendi yetki alanlarına ve kendi olanaklarına en uygun göreceğinin yaşama geçmesine uğraşacaktır.

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı için benimsenen genel yaklaşım, kültür ile gelişmenin kilit sektörleri (eğitim, iletişim, bilim, teknoloji ve bunların yanı sıra sağlık, endüstri, tarım, ulaşım ve haberleşme, konut, çalışma, yerleşim, çevre...) arasında ve daha genel olarak kültür ile ekonomik ve sosyal gelişme arasında varolan etkileşimlerin kabulünü ilke olarak getiriyor. İşte bu yüzden, Kültürel Gelişme Onyılı'ndan beklenen sonuçlar sanayileşmiş ülkeler bakımından olduğu kadar gelişmekte olan ülkeler bakımından da uygunluk içinde olacaktır.

Bu etkileşimlerin açıklığa kavuşturulması, pek çok bilgi alanını içeren ve geleceğe yönelik bir girişim tarzını gerektiriyor. UNESCO'nun ve Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan diğer kuruluşların ortak ya da eşgüdümli eylem önerileri işte bu perspektif içinde anlam kazanıyor.

Aynı şekilde, ulusal düzeyde Kültürel Gelişme Onyılı'nın yalnızca kültür işleriyle resmen görevlendirilmiş idare ve kurumları ilgilendirebileceği açıktır; ama Kültürel Gelişme Onyılı, gelişmenin değişik sektörlerindeki sorumlu örgüt ve kuruluşların tümünü harekete geçirmeli, kültürün serpilip yükselmesinde katkısı olan herkesi ilgilendirmelidir.

Eylem Biçimleri

Eylem Programı Projesinin hedeflerine ulaşması için öngörülen eylem biçimleri pek çoktur. Bunları, operasyonel karakterli somut projeleri, yetiştirme, bilgilendirme, araştırma faaliyetlerini ve gerektiğinde normatif bir çalışmayı kapsamaktadır. Bu çerçevede, uluslararası düzeyde güçlendirilmiş bir düşünsel(entellektüel) işbirliğini de içermektedir. Şu da var ki bu eylem biçimleri birbirinden kopuk olarak ele alınamaz; bu cümleden olarak, araştırma ve insan kaynakları yetiştirme çabaları, proje çalışmalarının önüne geçebilir, onlara eşlik edebilir ya da onlardan sonra da sürdürülebilir.

Bu gözlemleri hesaba kattıktan sonra, aşağıdaki eylem biçimlerini belirlemek olanaklıdır:

- Deneyssel Faaliyetler ve Pilot Projeler

Bunlar, çoğaltıcı sonuçları ortaya koydukları ölçüde birer alıştırma değeri taşır. Bunlar aynı zamanda teorik varsayımların geçerliğini test etmeye ve çalışma yöntemlerini incelemeye de olanak verirler.

- Yetiştirme-Eğitim Faaliyetleri

Kültürel gelişme personelinin yetiştirilmesinin yanı sıra, ekonomik ve toplumsal yaşamda, kamu ve özel kesimler sorumlularını, işlevlerinin kültürel boyutuna duyarlı hale getirme çabaları.

- Bilgilendirme-Tanıtma

Uzmanların ve karar sorumluluğu taşıyanların bilgilendirilmesi ve bunun yanı sıra kamuoyu kesimlerinin, özellikle büyük uluslararası kültürel toplantılar biçimi altında, Dünya Kültürel Gelişme Onyılı'nın gözettiği kazanımların anlamına ve önemine duyarlı kılınması.

- Araştırma

Operasyonel faaliyetlerin, yetiştirme-eğitim, bilgilendirme-tanıtma ya da düzenleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin araştırma çalışmaları ve bunun yanı sıra, bilginin ilerlenmesi ve düşüncenin derinleşmesi için gerekli temel araştırma çalışmaları.

- Normlaştırma-Standardlaştırma

Özellikle, gerek UNESCO tarafından, gerekse Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan diğer örgütler tarafından benimsenmiş uluslararası araçların BM'ye üye ülkelerde daha iyi uygulanmasını teşvik için çalışmalar.

- Uluslararası Kültürel İşbirliği

Gerek inceleme ve araştırma alanlarında, gerekse ortak operasyonel projeler konusunda, komşu ülkeler arasında, bölgesel ya da bölgeler-arası düzeylerde uluslararası kültürel işbirliği çalışmaları.

Résolutions proposées par la deuxième Commission

261

Consciente des efforts que font les pays africains, les organisations nationales et internationales et la communauté internationale des donateurs pour appuyer la lutte contre les criquets et les sauterelles, et en particulier le Système mondial d'information et d'alerte rapide sur l'alimentation et l'agriculture de l'Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture et le rôle qu'il joue dans l'identification de cette catastrophe potentielle,

1. Sait gré aux pays donateurs, aux organismes des Nations Unies et aux autres institutions compétentes des efforts qu'ils font pour contenir l'infestation;
2. Prie instamment l'Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture de renforcer ses mécanismes de coordination ainsi que l'appui technique et opérationnel qu'elle fournit sur le terrain dans le cadre de la lutte antiacridienne;
3. Approuve et encourage la participation continue des organisations locales, régionales et mondiales ainsi que des donateurs à la campagne menée pour contenir la menace que les criquets et les sauterelles font peser sur l'agriculture, notamment par l'échange et la diffusion de renseignements sur les parasites et les insectes;
4. Encourage la communauté des donateurs à continuer de mobiliser ses ressources en faveur des pays touchés, afin de venir à bout des acridiens;
5. Encourage aussi les pays touchés à continuer de faire en sorte que des ressources suffisantes soient consacrées à la lutte contre ces crises périodiques, en particulier en renforçant leurs services phytosanitaires;
6. Prie instamment toutes les parties intéressées de créer ou renforcer des systèmes d'alerte rapide pour les pays touchés et de coordonner leurs efforts à cet égard;
7. Prie le Secrétaire général de prendre, en consultation avec le Directeur général de l'Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture, les mesures voulues pour que la communauté mondiale ait davantage conscience de cette situation potentiellement désastreuse;
8. Invite le Directeur général de l'Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture à présenter au Conseil économique et social, lors de sa seconde session ordinaire de 1987, un rapport à jour sur l'infestation acridienne en Afrique.

1/ A/41/654, annexe I.

41/ 186 Inscription de Kiribati, de la Mauritanie et de Tuvalu sur la liste des pays les moins avancés

Date : 8 décembre 1986
Adoptée sans vote

Séance plénière : 100ème
Rapport : A/41/930/Add.2

L'Assemblée générale,

Prenant acte de la décision 1986/153 du Conseil économique et social, en date du 11 juillet 1986, dans laquelle le Conseil a fait siennes la conclusion et la recommandation du Comité de la planification du développement concernant l'inscription de Kiribati, de la Mauritanie et de Tuvalu sur la liste des pays les moins avancés,

Décide d'inscrire Kiribati, la Mauritanie et Tuvalu sur la liste des pays les moins avancés.

41/ 187 Proclamation de la Décennie mondiale du développement culturel

Date : 8 décembre 1986
Vote : 146-1-2 (enregistré)

Séance plénière : 100ème
Rapport : A/41/930/Add.2

L'Assemblée générale.

Considérant la recommandation No 27, adoptée par la Conférence mondiale sur les politiques culturelles convoquée par l'Unesco à Mexico en 1982, aux termes de laquelle il était recommandé que la Conférence générale de l'Unesco propose à l'Assemblée générale des Nations Unies de proclamer une décennie mondiale du développement culturel,

Considérant également les résolutions 11.20 et 11.10 adoptées respectivement par la Conférence générale de l'Unesco à ses vingt-deuxième et vingt-troisième sessions,

Rappelant la résolution 1986/69 du Conseil économique et social, en date du 23 juillet 1986, dans laquelle celui-ci lui recommandait de prendre à sa quarante et unième session une décision sur la question de proclamer une décennie mondiale du développement culturel,

Tenant compte de l'intérêt que ce projet a suscité dans la communauté internationale, notamment parmi les organismes des Nations Unies,

Consciente que la contribution volontaire, au niveau national, de particuliers intéressés et d'organisations non gouvernementales et gouvernementales est un élément important pour promouvoir les objectifs de la décennie,

Prenant note du projet de programme d'action que le Directeur général de l'Unesco a proposé pour la Décennie mondiale du développement culturel 5/.

1. Proclame la période 1988-1997 Décennie mondiale du développement culturel, placée sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies et de l'Unesco;
2. Approuve les quatre grands objectifs de la Décennie : prise en considération de la dimension culturelle dans le développement, affirmation et enrichissement des identités culturelles, élargissement de la participation à la vie culturelle et promotion de la coopération culturelle internationale;
3. Invite tous les Etats, les organisations internationales intergouvernementales et non gouvernementales et les particuliers intéressés à prendre une part active à la réalisation des objectifs de la Décennie et, pour ce faire, à mobiliser, à titre volontaire et selon leur situation, leurs priorités et leurs moyens propres, les ressources intellectuelles, humaines et financières nécessaires;
4. Encourage les organisations, organes et organismes des Nations Unies participant à la réalisation des objectifs de la Décennie à le faire d'une manière qui soit compatible avec les priorités établies des programmes et qui n'entraîne pas d'incidences financières additionnelles pour leurs programmes qui ne sont pas financés par des contributions volontaires;
5. Prie le Secrétaire général de veiller, par l'intermédiaire du Comité administratif de coordination, à coordonner les activités entreprises par les organismes des Nations Unies à l'appui de la Décennie, de manière à éviter les doubles emplois et chevauchements;
6. Prie le Secrétaire général, ainsi que le Directeur général de l'Unesco, de lui faire rapport tous les deux ans, par l'intermédiaire du Conseil économique et social à sa seconde session ordinaire, sur les progrès de la Décennie mondiale du développement culturel.

Vote pour la résolution 41/187

In favour: Afghanistan, Albania, Algeria, Angola, Antigua and Barbuda, Argentina, Australia, Austria, Bahamas, Bahrain, Bangladesh, Barbados, Belgium, Benin, Bhutan, Bolivia, Botswana, Brazil, Brunei Darussalam, Bulgaria, Burkina Faso, Burma, Burundi, Byelorussia, Cameroon, Canada, Cape Verde, Central African Republic, Chad, Chile, China, Colombia, Comoros, Congo, Costa Rica, Cote d'Ivoire, Cuba, Czechoslovakia, Democratic Kampuchea, Democratic Yemen, Denmark, Djibouti, Dominican Republic, Ecuador, Egypt, El Salvador, Equatorial Guinea, Ethiopia, Fiji, Finland, France, Gabon, German Democratic Republic, Federal Republic of Germany, Ghana, Greece, Grenada, Guatemala, Guinea, Guinea-Bissau, Guyana, Haiti, Honduras, Hungary, Iceland, India, Indonesia, Iran, Iraq, Ireland, Italy, Jamaica, Japan, Jordan, Kenya, Kuwait, Lao People's Democratic Republic, Lebanon, Lesotho, Liberia, Libya, Luxembourg, Madagascar, Malaysia, Maldives, Mali, Malta, Mauritania, Mauritius, Mexico, Mongolia, Morocco, Mozambique, Nepal, Netherlands, New Zealand, Nicaragua, Niger, Nigeria, Norway, Oman, Pakistan, Panama, Papua New Guinea, Paraguay, Peru, Philippines, Poland, Portugal, Qatar, Romania, Rwanda, Saint Lucia, Saint Vincent, Samoa, Sao Tome and Principe, Saudi Arabia, Senegal, Sierra Leone, Singapore,

Solomon Islands, Somalia, Spain, Sri Lanka, Sudan, Suriname, Swaziland, Sweden, Syria, Thailand, Togo, Trinidad and Tobago, Tunisia, Turkey, Uganda, Ukraine, USSR, United Arab Emirates, United Republic of Tanzania, Uruguay, Vanuatu, Venezuela, Viet Nam, Yemen, Yugoslavia, Zambia.

Against: United States.

Abstaining: Israel, United Kingdom.

Absent: Belize, Cyprus, Dominica, Gambia, Malawi, Seychelles, St. Christopher and Nevis, Zaire, Zimbabwe.

41/ 188 Sessions du Conseil économique et social et du Conseil d'administration du Programme des Nations Unies pour le développement en 1987

Date : 8 décembre 1986
Adoptée sans vote

Séance plénière : 100ème
Rapport : A/41/930/Add.2

L'Assemblée générale.

Avant décidé de convoquer la septième session de la Conférence des Nations Unies sur le commerce et le développement à Genève du 9 au 31 juillet 1987.

Consciente de la nécessité de modifier en conséquence les dates et les programmes de travail des réunions d'autres organes principaux et/ou subsidiaires de l'Organisation des Nations Unies,

1. Prie le Conseil économique et social, à sa session d'organisation pour 1987, de suspendre à titre exceptionnel l'application de l'article 2 de son règlement intérieur de façon que sa seconde session ordinaire de 1987 puisse se tenir à Genève du 23 juin au 9 juillet et que la reprise de cette session, d'une durée n'excédant pas trois jours, ait lieu à New York en septembre;

2. Prie en outre le Conseil d'administration du Programme des Nations Unies pour le développement, à sa session d'organisation, de changer les dates de sa session annuelle de 1987 de façon qu'elle se tienne à New York du 26 mai au 19 juin, ainsi que les dates de la Réunion de haut niveau pour l'examen de la coopération technique entre pays en développement de façon qu'elle ait lieu entre le 18 et le 22 mai 1987.

41/ 189 Dixième session de la Commission des établissements humains

Date : 8 décembre 1986
Adoptée sans vote

Séance plénière : 100ème
Rapport : A/41/930/Add.2

L'Assemblée générale.

Rappelant sa résolution 32/162 du 19 décembre 1977, dans laquelle elle a arrêté des arrangements institutionnels pour la coopération internationale dans le domaine des établissements humains, notamment en créant la Commission des établissements humains et le Centre des Nations Unies pour les établissements humains (Habitat), afin de fournir un point de convergence institutionnel pour les activités des organismes des Nations Unies dans ce domaine, conformément à la recommandation formulée par Habitat : Conférence des Nations Unies sur les établissements humains, tenue à Vancouver (Canada) du 31 mai au 11 juin 1976 1/.

Notant avec la plus grande préoccupation qu'en dépit des progrès accomplis dans ce domaine au cours des dix dernières années, les conditions de vie de la majorité de la population des taudis et des colonies de squatters des zones urbaines et rurales, en particulier dans les pays en développement, continuent néanmoins de se dégrader tant en termes relatifs que dans l'absolu,

Rappelant l'initiative importante que les Etats Membres ont prise pour renverser cette tendance négative en adoptant la résolution 37/221 du 20 décembre 1982, où l'Assemblée proclamait l'année 1987 Année internationale du logement des sans-abri afin d'obtenir de la communauté internationale qu'elle réaffirme sa volonté politique de s'attacher à améliorer les logements et les quartiers où vivent les pauvres et les personnes défavorisées,

"DÜNYADA KÜLTÜREL GELİŞME ONYILI" başlatıldı (+)

UNESCO Genel Müdürü Federico Major 21.1.1988 günü düzenlediği basın toplantısıyla "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı"nı resmen başlattı. Major şunları vurguladı: "Yaratıcı çeşitliliğin öldürücü yeknesaklığa ağır basması için, insan soyunun temel özlemlerinin, grupların ve ulusların çıkara dayalı rekabetlerine ağır basması için ve bütün insanların dayanışmasının, her bir insanın özgürce doğrulanması yoluyla ağır basması için, önümüzdeki yıllarda hepimizin elimizden gelen her şeyi yapmamız söz konusudur."

Öte yandan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nın başlatılması münasebetiyle yaptığı açıklamada, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun, uluslararası topluluğu "yalnızca ekonomik büyüme hedefiyle sınırlı kalmayıp bedensel ve zihinsel, bireysel ve toplumsal bütünselliği içinde insanı, geçmişten gelen kazanımlarıyla ve özlemleriyle birlikte hesaba katan gelişme biçimleri icat etme"ye davet etmiş olduğuna işaret etmiştir.

Klasik kabulüyle kültür, edebiyat ve müzikle, resim ve heykel gibi güzel sanatlarla, bir süreden beridir de görsel-işitsel ifade tarzlarıyla sınırlıdır. Ama antropologların bakış açısından kültür, uzun zamandan beri son derece geniş bir alanı kapsamaktadır. Çünkü o zaman kültür, yaşam tarzlarının ve düşünme tarzlarının tablosu denebilecek son derece geniş bir alanı içerir. Uluslararası topluluğun birkaç yıldan beri benimsediği anlayış da budur işte.

"Günümüzde kültüre, bir toplumun ya da toplumsal bir grubun karakterine damgasını vur^{ran} tinsel ve maddi, düşünsel ve kolektif ayırt edici özelliklerinin bütünlüğü gözyle bakılabilir. Kültür, sanat ve edebiyatın yanı sıra, yaşam tarzlarını, insan varlığının temel haklarını, değer sistemlerini, gelenekleri ve inançları da kapsar. (Kültür Politikalarına ilişkin Dünya Konferansı, Meksiko, 1982) Bu tanımlama, belli bir grubun kültürünün karakterini ortaya koymak için, o kültürün "ayırt edici özellikler"ini öne çıkardığından, böylelikle kültürel kimlik kavramına da netlik getirmiş olmaktadır.

Kültür kavramı kapsamının bu genişlemesi, pek çok sayıda ülkenin bağımsızlığa ve, dolayısıyla, egemenliğini çok daha önce kazanmış uluslarla hukuksal eşitliğe kavuştuğu uluslararası sahnede meydana gelen gelişmelerle zorunlu olarak at başı gidecekti. Gerçekten, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerde kültür, dinsel ve toplumsal, ekonomik ve politik yaşamın kilit bir ögesi olduğu halde, gelişmiş ülkelerde kültür ile dinsel, toplumsal, ekonomik ve politik yaşam yüzyıllardan beri birbirinden farklılaşmak eğilimi göstermiştir. Dar anlamıyla ele alındığında kültür kavramı, 3. Dünya ülkelerinin pek çoğu için, hatta sanayileşmiş ülkelerdeki bazı özel gruplar için geçerli değildir.

Buna paralel olarak "gelişme", kapsamı gitgide genişleyen bir anlam kazanıyor. Başlangıçta ekonomik büyümenin istatistik terimlerle ölçülebilen düz bir süreci olarak kavranan gelişme, önceleri, felsefesi itibariyle ve mekanizmalarıyla, sanayileşmede yol almış ülkeler örneğinden kopya edilmişti. Şimdi ise gelişmenin son amacı; artık, göstergelerin iyileştirilmesiyle sınırlı olmayıp, öncelikle bireysel ve kollektif refahla, toplumsal ve tinsel boyutları içinde anlaşılan "ilerleme"yle, ya da daha basit olarak, hem gelişmiş ülkelerde, hem de gelişmekte olan ülkelerde bir değer olarak önem taşıyan "yaşam niteliği"yle ilgilidir. Demek oluyor ki gelişme, öncelikle, halk yığınlarının kendi kültürleri içinde biçimlenen özlemlerini karşılamayı hedef tutmalıdır. Buna aykırı olarak, halk yığınlarının özlemlerinin gelişme projelerinde gözardı edilmesi --ki bu, yüzyıllar boyunca yerel ölçekte birikmiş genel ve teknik bilginin varlığının yadsınması anlamına gelir-- çoğu kez, hatta niteliksel bakımdan da başarısızlığa yol açmıştır. Bunun, özellikle tarım ve idare alanlarında çok örnekleri vardır. Bu alanlarda, uygulanan geliştirme politikaları sonuca ulaşmamıştır; çünkü o politakalar, uygulama ortamının "ayırt edici özellikler"ini ya karşılarına almışlardı, ya da onların taşıdığı olanakları görmezlikten gelerek söz konusu "ayırt edici özellikler"i önemsemiyorlardı. O politikalar için güçle dayatma yoluna başvurulduğunda ise, köklü politik dönüşümler ortaya çıkmamıştır.

Demek oluyor ki, günümüzdeki kabulleriyle kültür ve gelişme, birbirine tamamen kenetlidir: Bu, artık geniş ölçüde bilinmekte ve kabul edilmektedir. Bununla birlikte, eğer BM Genel Kurulu 1988-1997 dönemini BM örgütünün ve UNESCO'nun himayesindeki Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı olarak ilan et-

meye karar vermişse, gelişme politikalarında, stratejilerinde ve girişimlerinde bu kenetliliğin pratik olarak ifadesini bulması için daha yapılacak çok iş var demektir.

Öngörülen eylemler bir ana eksen izleyecek ve üçüncü binyılın şafağında kültürün, gelişmenin odağında yer alması için, gerek sanayileşmiş ülkelerdeki, gerekse 3. Dünyadaki, özellikle karar yetkisine sahip kimselerde (devlet yöneticileri, politik yöneticiler, planlamacılar vb.) yeni bir zihniyet yaratmaya yönelik olacaktır. Onyıl'ın "Eylem Programı"-nın şu dört ana hedefi işte bu gereksinimle bağlıdır: Gelişmenin kültürel boyutunun göz önünde bulundurulması, Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi, Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi, Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi.

Proje'nin baş mimarı UNESCO olmakla birlikte, bu Projenin çeşitli uzmanlık alanlarını birarada içinde barındırması ve onun yeryüzü ölçeğindeki boyutları, Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan tüm örgütlerin değişik derecelerde ve yetki alanlarına göre devreye girmelerini gerektirmekte ve tüm devletlerin, hükümetlerarası ve hükümetler dışı tüm uluslararası örgütlerin ve hatta ilgi duyan özel kişilerin bu Projeye aktif katılımı için bir davet oluşturmaktadır.

Bu evrenselci ve ademi merkezizetçi yaklaşım, ilgili tüm taraflar arasında olanaklı olan en etkili eşgüdümü sağlayabilecek bir yapıyı oluşturmak için esin vermektedir. 36 üye devletin --Genel Konferans tarafından seçilen ve her birleşim döneminde yarısı dönerli olarak yenilenen-- temsilcilerinden oluşan hükümetlerarası bir komite, "Onyıl'ın Eylem Programına uyarım getirir, onu izler ve onun yaşama geçmesini değerlendirir" ve bu Eylem Programının düzenli yürümesini sağlayacak "tüm önlemleri tavsiye eder".

Ulusal komiteler, içinde yer aldıkları devletlerin Onyıl'a katkısını yükseltmekle görevlidirler; bu katkı "değişik uzmanlık alanlarını içeren bir yaklaşımla hazırlanmış, yenileştirici karakterde, kalıcı ve çoğaltıcı etkiye sahip, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmenin öncelikli sorunlarına yanıt getiren ve, yaratıcıların ve halk yığınlarının aktif katılımını içeren anlamlı faaliyetler ve projeler" biçiminde olabilir.

Daha somut olarak, üye devletler kendi ülkelerinde, komşu ülkelerle ya da aynı bölgedeki diğer ülkelerle birlikte, ya da Güney-Güney ve Kuzey-Güney ilişkileri çerçevesinde yaşama geçirecekleri faaliyet programları hazırlayacaklardır.

Birleşmiş Milletler sistemi içinde yer alan örgütlerden WHO (Dünya Sağlık Örgütü), FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) ve UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Gelişme Örgütü) daha şimdiden, UNESCO'yla birlikte gıda, beslenme, geleneksel tıp ve eczacılık alanlarında ortak projeler üzerinde çalışmaya ilgi duyduklarını belirtmişlerdir.

Kendi yönünden UNESCO, 1988-1989 iki yıllık dönemi için Onyıl Projesine 3 700 000 Dolarlık özgül bir katkıda bulunmayı öngörmektedir. Bununla birlikte, Büyük Program XI (Kültür ve Gelecek)'le ilgili faaliyetlerin tümü dolaysız olarak Onyıl çerçevesine girdiğinden, UNESCO günümüzdeki bütçesinden Onyıl'a toplam olarak 14,5 milyon Dolar da ayırmış olmaktadır. Son olarak, gerek ulusal düzeyde, gerekse iki taraflı ya da bölgesel işbirliği çerçevesinde başlanmış projelerle şimdi ya da ileride ortaya çıkabilecek bir örtüşmeye yer bırakmamak kaygısı, UNESCO tarafından girişilecek faaliyetlerin seçiminde ilk kriterlerden biri olarak göz önünde tutulacaktır. Genel Müdür F.Major, basın toplantısı sırasında şunu belirtmiştir: "Ne var ki UNESCO'nun çabaları, hükümetlerin ya da aydın topluluklarının ya da tek tek yaratıcıların yerini almak için değildir. UNESCO'nun çabaları, onları biraraya getirecek girişimleri esinlendirmek, karşılıklı enerjilerin birbirini tamamlayacağı girişimleri başlatmak, her türlü özgüllüğün dile getirilmesi yoluyla evrensel-olanın anlamının vurgulanacağı büyük kilit-fikirlerin billurlaşmasına olanak sağlamak amacına, işte tam bu amaca yöneliktir. Bu Onyıl, hatıra gelebilecek doğrultuların çokluğu içinde tüm çabaların mükemmelleştirilmesi için açık bir davettir, fikirlerin ve olanaklı girişimlerin tek yataкта birikmesidir, henüz mayalanma halinde bulunan çok-biçimli bir projedir."

- (4) UNESCO'nun yayın organı "LES NOUVELLES DE L'UNESCO - UNESCO NEWS"un 25 Ocak 1988 günlü 222. sayısından çevrilmiştir.

Les in

ISON DE L'UNESCO

esco

No 222 - 25 janvier 1988

Lancement de la Décennie mondiale du développement culturel

C'est lors d'une conférence de presse donnée le 21 janvier que M. Federico Mayor, Directeur général de l'Unesco, a publiquement lancé la Décennie mondiale du développement culturel. "Il s'agit, a-t-il souligné, que, tous ensemble, nous mettions tout en oeuvre, au cours des années qui viennent, pour faire prévaloir la diversité créatrice sur l'uniformisation mortelle, les aspirations essentielles de l'espèce sur les rivalités d'intérêts, de groupes et de nations, la solidarité de tous les hommes à travers la libre affirmation de chacun d'entre eux".

Pour sa part, dans une déclaration faite à l'occasion de ce lancement, M. Javier Perez de Cuellar, Secrétaire général de l'ONU, a indiqué que l'Assemblée générale avait invité la communauté internationale "à inventer des formes de développement dont l'objectif ne se limiterait pas à la seule croissance économique, mais qui prendrait en compte l'homme, avec son héritage et ses aspirations, l'homme dans sa totalité, physique et spirituelle, individuelle et sociale".

Dans son acception classique, la culture se limite aux lettres et à la musique, aux beaux-arts comme la peinture et la sculpture et, depuis peu, aux modes d'expression audio-visuels. Mais, du point de vue des anthropologues, elle couvre depuis longtemps un domaine extrêmement large, puisque la culture inclut alors ce que l'on pourrait appeler la table des manières de vivre et de penser. C'est d'ailleurs la conception que la commu-

nauté internationale a fait sienne depuis quelques années. "La culture peut aujourd'hui être considérée comme l'ensemble des traits distinctifs, spirituels et matériels, intellectuels et collectifs, qui caractérisent une société ou un groupe social. Elle englobe, outre les arts et les lettres, les modes de vie, les droits fondamentaux de l'être humain, les systèmes de valeur, les traditions et les croyances" (la Conférence mondiale sur les politiques culturelles, Mexico, 1982). Cette définition précise du même coup le concept d'identité culturelle, puisque, pour caractériser la culture d'un groupe donné, elle met en avant les "traits distinctifs" de celle-ci.

Cet élargissement conceptuel allait nécessairement de pair avec les évolutions intervenues sur la scène internationale, où un grand nombre de pays ont accédé à l'indépendance et par conséquent à l'égalité juridique avec des nations plus anciennement souveraines. En effet, dans les premiers, la culture est un élément clé de la vie religieuse et sociale, économique et politique, alors que, dans les secondes, l'une et l'autre tendent à se distinguer depuis des siècles. Prise dans son sens étroit, la notion de culture n'était donc pas opératoire pour de nombreux pays du Tiers Monde, et même pour des groupes particuliers dans les pays industrialisés.

Parallèlement, le "développement" prenait un sens de plus en plus étendu. Initialement conçu comme un processus linéaire de croissance économique mesuré en termes statistiques, il est au départ

largement calqué, par sa philosophie et dans ses mécanismes, sur le cours qu'avaient emprunté les pays déjà industrialisés. Désormais, sa finalité ultime ne se limite plus à l'amélioration des indices, mais concerne au tout premier chef le bien-être individuel et collectif, le "progrès" entendu dans ses dimensions sociale et spirituelle, ou plus simplement la "qualité de la vie", une valeur tout aussi prisée dans les pays développés qu'en développement. Ce dernier doit donc viser à satisfaire d'abord les aspirations des populations, elles-mêmes modulées par leurs cultures. Inversement, ignorer celles-ci dans les projets de développement - ce qui revient à nier l'existence même d'un savoir et savoir-faire locaux, accumulés au fil des siècles - a trop souvent conduit à l'échec, y compris en terme qualitatifs. Les exemples abondent, notamment dans l'agriculture et l'administration, où des politiques de développement n'ont pas abouti parce qu'elles faisaient fi des "traits distinctifs" du milieu d'accueil, qu'il s'agisse d'aller à l'encontre de ceux-ci ou d'ignorer leurs potentialités, quand, imposées de force, elles n'ont pas engendré des révolutions politiques radicales.

Culture et développement, dans leur acception présente, se sont donc totalement imbriqués : ce fait est désormais banal et bien connu. Si, malgré tout, l'Assemblée générale des Nations Unies a décidé de proclamer la période 1988-1997 Décennie mondiale du développement culturel, placée sous les auspices de l'ONU et de l'Unesco, c'est qu'il reste beaucoup à faire pour que cette imbrication se traduise pratiquement dans les politiques, les stratégies et les entreprises de développement.

Les actions envisagées emprunteront un axe majeur : créer un nouvel état d'esprit notamment chez les décideurs (dirigeants étatiques et politiques, planificateurs, etc.) tant des pays industrialisés que du Tiers Monde, pour que, à l'aube du troisième millénaire, la culture soit placée au cœur du développement. D'où les quatre principaux objectifs du "Programme d'action" de la Décennie : prise en considération de la dimension culturelle du développement, affirmation et enrichissement des identités culturelles, élargissement de la participation à la vie culturelle, promotion de la coopération culturelle internationale.

Si l'Unesco en est le maître d'œuvre, l'interdisciplinarité de la Décennie et sa dimension mondiale font que toutes les organisations du système des Nations Unies y sont impliquées, à des degrés divers et suivant leurs domaines de compétence, et que tous les Etats, toutes les organisations internationales intergouvernementales et non gouvernementales et même les particuliers intéressés sont invités à y prendre une part active.

Cette approche universaliste et décentralisée inspire le mécanisme créé pour la coordonner et

l'animer le plus efficacement possible. Un Comité intergouvernemental, où siègent les représentants de 36 Etats membres, élus par la Conférence générale, renouvelable par moitié lors de chacune de ses sessions, "stimule, suit et évalue la mise en oeuvre du Programme d'action de la Décennie", et "recommande toutes mesures" pour en assurer le bon déroulement. Des Comités nationaux sont chargés de promouvoir la contribution à la Décennie des Etats où ils sont créés, contribution qui prendrait la forme d'"activités et de projets significatifs, conçus dans une approche interdisciplinaire, ayant un caractère novateur, un effet durable et multiplicateur, correspondant aux problèmes prioritaires de leur développement économique, social et culturel, et impliquant la participation active des créateurs et des populations".

Concrètement, les Etats membres établiront des programmes d'activités qu'ils mettront en oeuvre, que ce soit à l'intérieur de leurs propres frontières, avec des pays voisins ou d'une même région, ou dans le cadre d'opérations Sud-Sud et Nord-Sud.

Parmi les organisations du système des Nations Unies, l'OMS (Organisation mondiale de la santé), la FAO (Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture) et l'ONUDI (Organisation des Nations Unies pour le développement industriel) ont déjà indiqué leur intérêt pour des projets communs avec l'Unesco dans les domaines de l'alimentation, de la nutrition, de la médecine et de la pharmacopée traditionnelle.

Pour sa part, l'Organisation a prévu une contribution spécifique à la Décennie, d'un montant de 3.720.000 dollars pour 1988-1989. Toutefois, puisque l'ensemble des activités relevant du Grand programme XI (La culture et l'avenir), s'inscrivent immédiatement dans le cadre de la Décennie, l'Unesco y consacra globalement environ 14,5 millions de dollars dans son budget actuel. Enfin, le souci d'éviter une duplication avec des projets conduits, ou susceptibles de l'être, au niveau national ou dans le cadre d'une coopération bilatérale ou régionale sera l'un des premiers critères qui guidera le choix des activités entreprises par l'Unesco elle-même. "Mais, a déclaré M. Mayor dans sa conférence de presse, l'Unesco n'est pas là pour se substituer aux gouvernements, ni aux communautés intellectuelles, ni aux créateurs individuels. Elle est là, et pleinement là, pour inspirer des entreprises qui les rassemblent, catalyser des initiatives où se conjuguent leurs énergies respectives, permettre la coagulation de grande idées-forces par où s'affirme le sens de l'universel à travers l'expression de toutes les spécificités... La Décennie est une invitation ouverte, un vivier d'idées et d'initiatives possibles, un projet polymorphe encore en gestation, à parachever ensemble dans une multiplicité de directions virtuelles".

DÜNYAYI İNSANSALLAŞTIRMAK

(Sovyetler Birliği Kültür Bakanı Vasili ZAHAROV'la, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı konusunda haftalık Sovyet "TEMPS NOUVEAUX/NEUE ZEIT/NEW TIMES" dergisi muhabirinin yaptığı mülakat)

DERGİ - Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin Sovyet Programı hangi fikirlerle, anlayışlarla, yaklaşımlara dayanıyor ?

BAKAN - Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'na ilişkin programımızın ilk amacı, kültürün toplum yaşamında oynadığı rolün değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu amaç, yeneden yapılanma stratejimizin zihniyetine ve fikirlerine denk düşüyor. Ayrıca, bana öyle geliyor ki, bizdeki kültürel gelişme eğilimi de, dünyadaki eğilime denk düşmektedir ve biz, bizdeki ilerlemenin nabzının, dünyanın diğer kesimlerindeki ilerlemeyle birlikte atmasını diliyoruz.

Toplumun teknik ve ekonomik gelişmesinde insancıl değerlerin öncelikli bir yer tutmasını gözeterek UNESCO'nun fikirlerine biz çok duyarlıyız. Bunun kanıtı olarak, yakında sona eren SBKP Merkez Komitesi Plenumunu gösterebilirim. O toplantıda, toplumun gelişmesi için kültürün öneminden, eğitimin insansallaştırılmasından, teknokrasinin insancıl alan aleyhinde ağırlığının artmasından hayli söz edildi. Aynı eğilimin sanayileşmiş diğer ülkelerde de karakteristik olduğunu sanıyorum.

Eğitimin insansallaştırılması, başka alanların yanı sıra bilim ve teknik alanında ve geneliyle tüm gelişmemizde önemli değişikliklere yol açacaktır; çünkü uyumlu yetişmiş bir insan, toplumsal ve teknik gelişmenin hedeflerini daha iyi görür ve daha iyi anlar.

DERGİ -Kültürel Gelişme Onyılı'nın UNESCO tarafından hazırlanmış olan eylem programı,katılımcıların önüne şu dört temel görevi çıkarıyor: Politikanın insansallaştırılması ve politikaadaki kültürel etkenlerin değerlendirilmesi, kültürel kimliğin korunması ve zenginleştirilmesi, kültürü teşvik politikası, uluslararası kültürel işbirliğinin yaygınlaştırılması. Bizim programımız hangi yanlara ağırlık veriyor ?

BAKAN - Belirttiğiniz diğer doğrultuların küçümsenmesi anlamına gelmeksizin, uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesini vurgulamak istiyorum. Çünkü bu yan, uluslararası süreçlerin daha geniş açıdan görülmesini, modern dünyanın daha iyi tanınmasını, gerginliğin giderilmesini, halklar arasındaki ilişkilerde "düşman" imajının aşılmasını ve bir güven ortamının oluşmasını kolaylaştırır. Bu türlü sorunlar kültür aracılığıyla çözülebilir.

Kısa bir süre önce Amerika'dan döndüm. Orada kültür, teknik ve eğitim alanlarında işbirliğine ilişkin ilk anlaşmamızın 30. yılını kutladık. Bu dönem boyunca inişler, çıkışlar oldu, karşılıklı alış-verişlerimiz bir süre askıda kaldı. Fakat bu olguya değinen herkes, başta Amerikalı Bakan olmak üzere, o ara verme yıllarının kayıp yıllar olduğunu vurguladı. Gerek Amerikan tarafı, gerekse bizim delegasyonumuz, kültür - teknik - eğitim üçlüsünde kültür üzerine vurgu düşürdüler, pek haklı olarak. Kültürün kendine özgü yasaları vardır; kesinlikle çıkar gözetmeyen bir yaklaşım içinde, çok büyük hedeflerin gerçekleştirildiği biricik alan budur. Taraflardan hiçbirisi, kültürel alış-verişlerden öbür taraftan DAHA ÇOK yarar sağlayamaz: Bu alış-verişlerden herkes kazançlı çıkar. ABD'yle kültürel ilişkilerde, altı yıllık bir durgunluktan sonra görülen karşılıklı muazzam çıkar buna örnektir.

Sovyet Ressamlar Birliği'nin son kongresi sırasında, Letonyalı eşsiz bir sanatçı olan D.Skulm, kimileri pek üzerinde durmuş olmasalar da, çok yerinde bir fikri dile getirdi: "Kültür bugün dünyanın hangi ülkesiyle olursa olsun,

rekabet edebileceğimiz bir alanı temsil etmektedir."

DERGİ - Gelişmemizde durgunluk yıllarından söz ediyoruz, ama aynı zamanda halkın düşünsel düzeyinin yükselmiş olduğunu da görüyoruz...

BAKAN - Bu olgu kolaylıkla açıklanabilir. Bu, yüz yıllık ve çok-uluslu kültürümüzün muazzam potansiyelinden ileri geliyor. 19. yüzyılın sonunu ve 20. yüzyılın başlarını alalım. Büyük yazarlar, ressamalar, müzisyenler ve tiyatrocular bakımından böylesine zengin başka bir dönem gösterilebilir mi ? Ne var ki, bütün bunlar halkımızın tinsel (düşünsel-duygusal) özünün birer dışavurumundan başka bir şey değildir ! Potansiyelimiz öylesine zengindir ki, durgunluk yılları bile, yeni yeni değerlerin ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Diğer taraftan, kültürümüzün klasik geleneklerinin herhangi bir kopuklukla karşılaşmadığını da belirtmek isterim. Geleneklerde: devrimden önce, devrimden sonra diye bir kesiklik olduğunu öne sürenlerle tartışmalarında da bunu söylüyorum. Kültür bir bütündür.

DERGİ - Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nın ana hedeflerinden birini oluşturuyor. Bu düzlemde ülkemizde neler yapılması düşünülmüyor ?

BAKAN - Ayrıntılı cevaplama çok uzun sürer. Bu yüzden ben bir örnek belirtmekle yetineceğim. Bizler, kültür ve eğitim alanlarındaki çabaların kalıplaşmış ve köhneleşmiş biçimlerini haklı olarak eleştiriden geçiriyoruz. Ama unutmamak gerekir ki, özgün halk sanatlarını iyi kötü koruyabilmiş olmamız, kırsal kesimdeki kulüplerde çaba gösteren yüz binlerce meraklının coşkusu sayesinde gerçekleşebilmiştir. Bugün, o "koruma" faaliyetlerinin yetersiz olduğunun ortaya çıkması, başka bir şeydir. Tüm halkların özgün kültürlerini yükseltmek ve zenginleştirmek gerekir. Önemümüzdeki Ağustos ayında Moskova'da, gelenekselleşmesini gözettiğimiz ilk uluslararası Folklor Festivali düzenle-

niyor. Önerimize yurt dışından gönderilen ilk cevaplar, heyecanlı bir destek olduğunu gösteriyor. Alın, size bir başka yenilik: Polonya'nın Zielena Gora kentinde yapılmakta olan Sovyet Şarkıları Festivaline nazire olarak, Biyelo Rusya'nın Vitebsk kentinde düzenli olarak Polonya Şarkıları Festivali düzenlenecek. Ama durun, bu olsa olsa bir başlangıç: Önümüzde on yıl ve daha yapılacak muazzam işler var.

("TEMPS NOUVEAUX" Dergisinin Mart 1988 tarihli 10. sayısından Türkçeye çevrilmiştir.)

AYDINLANMIŞ HALKIN TAM İKTİDARI

(SBKP MK Şubat 1988 Plenumu'nun ardından düşünceler)

Vitali GANYUŞKIN

Kısa bir süre önce "SOVYETSKAYA KULTURA" dergisi yazı kurulu, Anton Makarenko'nun eğitim alanında ortaya koymuş olduğu yapıt konusunda ve bu yapıtın toplumumuzun bugünkü yenilenmesinde oturduğu tam yerin belirlenmesi amacıyla düzenlediği açık oturumda değişik uzmanları biraraya getirdi. Katılımcılardan biri o açık oturumda yepyeni ve bize göre bu makalenin başlığını mükemmel olarak dile getiren bir öneride bulundu. Katılımcı, okullara "Demokratik Zihniyetle Yetiştirme" başlığı altında yeni bir ders konulmasını önerdi, yani başka bir deyişle, halkın tam iktidarının kültürü konulu dersler.

Bu fikir, kültür ve demokrasi kavramları arasında bir bağlantı kuruyor. Aynı mantık, SBKP Merkez Komitesinin son Plenumundaki görüşmelerde ve Mihail Gorbaçov'un konuşmasında da vardı. Toplumumuzun eğitim sistemi ve daha genel olarak tinsel kültürü konusunda bugün benimsediğimiz yaklaşımın özü budur. Bu yaklaşımı, perestroyka'nın ikinci evresi dayatıyor; çünkü bundan böyle, yenilenme ideolojisini yükseltmek önem taşıyor.

Yenilenme ideolojisinin çekirdeği olarak kültüre niçin büyük dikkat gösteriliyor ?

Toplumumuzun tinsel durumu, onun kültürel gelişiminin bilançosu, toplumumuzun, özlemini duyduğumuz niteliksel ilerlemesini tamamen güvence altına almadığı için, diye düşünüyorum. Demek ki, bu alanda sonuç belirleyici bir yenilenmeye, hatta galiba öncelikle, girişmek gerekiyor. Plenum'da görüldü ki Parti, toplumumuzun tinsel yaşamında yaşanmakta olan süreçler konusunda iyi niyetli, bilgili ve anlayışlı bir tutum takınmayı ve toplumumuzun moral zengin-

leşmesine ve güçlenmesine, onun yaratıcı potansiyelinin artmasına böylece katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Sovyet toplumunda kültürün ilk görevi, düşünceli insanlar yetiştirilmesi üzerinde, insanların tinsel dünyasının geliştirilmesi üzerinde ve sonuçta insanların toplumsa yaşama aktif katılımları üzerinde etkili bir etken olmaktır. Sovyet karakterinin bu toplumsal etkililiği, bütünüyle eğitim sürecinin genel bir göstergesidir ki Gorki bunu: "Eğitmek, dönüşüme uğratmaktır" biçiminde formülleştirmişti. Birey için manevi bakımdan en yüksek başvuru yeri olan kültür yalnızca, soylu idealleri güçlendirmekle kalmayıp, gerçeğin devrimci yoldan yenilenmesine yönelik eleştirici analize de itki getirmek durumundadır. Tıpkı kültürlü ve toplum sorunları karşısında aktifleşmiş bir bireyde olduğu gibi, aydınlanmış bir toplum da, karmaşık sorunlara sırtını dönmeyen, keskinleşmiş çelişkileri örtbas etmez. Tam tersine, o çelişkileri/açığa çıkarmaya, onları anlamaya ve onları çözümlemeye çaba harcar.

x x x

Bireyin, özellikle, acı bir şekilde "durgunluk dönemi" diye adlandırdığımız son dönem boyunca tinsel değerlerle bağı gitgide kopmuştur. Yüzeysel düzeyde her şey yolunda görünüyordu. Çünkü eğitim sistemimiz güçlüydü, aydınlar nüfus içinde çok büyük bir bölüm oluşturuyordu, kapsamlı bir kültür kurumları ve uygarlaştırıcı kurumlar ağına ve kültürün ana maddi ve teknik temeline sahiptik. Kültür ve sanat, özellikle uluslararası düzeyde, su götürmez başarılar kaydetmişti.

Ama irdelemenin biraz daha derinleştirilmesi, bizim toplumumuzda kültürün daha çok, plan, muhasebe ve istatistik göstergelerinin egemen olduğu bir sanayi kolu gibi işlemekte olduğunu gösterdi. Kültürün varlık nedenini oluşturan insan ve onun tinsel evreni bu ortamda gitgide daha az yer tutuyordu. Birey ile kültürel değerler arasında oluşmaya başlayan boşluk, özellikle, sosyalizmin muazzam kültür potansiyelinin ve tinsel ve moral yönelimleri bütünüyle yürekleri ve kafaları etkileyememesinde --ya da pek az etkilemesinde--, etkilerinin de, nüfusun tüm toplumsal

katmanlarına yayılamamasında ifadesini buldu. Pek çok insanın, kültürü bir "kapalı sistem" saydığı, manevi bakımdan kültür yaşamına katılacak kadar güçlü olmadığı ve "tüm kültürel zenginliklerden yararlanmak" anayasal haklarını tam olarak kullanamadığı ortaya çıktı. Ve biz onlara yardımcı olmak için hiçbir şey yapmadık.

Toplumda kültürün yeri konusunda zihinlerde kalıplaşmış ve pek yapıcı olmayan şöyle bir fikir biçimlendi: Muazam kültür potansiyeli, bir bilgi ve güzellik tapınağıdır, yığınlar, halk, bireyler ise, onun meşru tüketicileri, müritleridir. Adım adım, artık yalnızca tapınağın müdavimi olup olunmadığına bakılır oldu: özellikle, kutsal şeylere hayranlık duymaya daha çok insanın daha sık gelmesi gerekiyordu. Bireyselliklerin tam olarak serpilmesi bakımından bunun ideal olduğu sanılıyordu. Ne var ki kültür potansiyelinin yüreklerdeki ve kafalardaki gerçek etkisinin ne olduğu gitgide daha az soruluyordu. Bir zaman sonra, bu tasasızlığın ürünlerinin hasadını yapmak gerekecekti.

x x x

Nitekim, özgürlüğüne kavuşmuş halktan esinlenen başarılar ve insan zekâsının ve düşüncesinin gözüpek atılımları genel fonunun bir kıyısında, sosyalizm teorisinin hiçbir zaman öngörmediği bazı marjinal olguların ortaya çıktığına tanık olduk.

Derken ayaklar suya erdi ve toplumsal sistemimizin şaşmaz mantığı bizi, içine düştüğümüz kısır döngünün bilincine varmaya zorladı. Gördük ki toplumsal alanda, diğerlerinin yanı sıra eğitim sürecine de uzanan eksikliklerimiz olmuş. Bizlere, Sovyet insanlarına yaraşmayan şekilde davranışları olan tek tek kimselerin sayısı hayli kabarmış.

Bu gelişkin birey karikatüründe bilgisizlik, ruh sefaleti egemendi. Çünkü asıl anlamda bireysel kültür --ve her şeyden önce ahlak-- bireyin önüne, kendisi için ve herkes için bir takım davranış kuralları, --özellikle herkes için davranış kuralları-- koyar. Ahlak ve genel-bilgi üzerine çok canlı tartışmaların basınımızda sık sık patlak vermesi bundan ötürüdür. Bu iki kavram, kabul etmeliyiz ki,

birbiriyle hiçbir zaman otomatik olarak kaynaşmıyor.

Ancak kültürlü ve aydınlanmış, çok gelişkin bir insan onuru anlayışına sahip bir kimse, işletmesinin yönlendirilmesine ve dahası, kamu işlerinin yönetimine bilinçli olarak, bu demektir ki etkili olarak katılmaya yeteneklidir. Demokrasinin özü işte budur. Anladığıma göre, son Plenum'da formülleştirilen, --kültür, ideolojik planda perestrojka'nın sonuç belirleyici etkeni olduğuna göre-- kültür olmaksızın ya da kültürün dışında demokrasinin olanaksız olduğu yolundaki tezin ana fikri de budur.

x x x

Marks bireylerin kendi yaşam dramlarının aktörü, ama aynı zamanda yazarı da olduğunu söylüyordu. Biz hepimiz, yaratmakta olduğumuz toplumun hem öznelere, hem de nesnelereyiz. Üstümüze düşen rolü gerektiği gibi ve etkili bir şekilde yerine getirebilmemizde bize, kuşkusuz ve özellikle, en geniş anlamıyla kültür yardımcı olabilir. İşte bu nedendir ki insanın bireyselliği, tüm kollektif bilinciyle birlikte, ama aynı zamanda fikirleri, özlemleri ve bağımsız yargılarıyla da birlikte, sosyalist kültürün öncelikli hedefini ve en yüksek değerini oluşturur. Bu toplumsal gerçeğin dikkatimizden bir süre kaçtığı yerde, bunun etkisi toplumsal ve manevi ortamda kendini hemen gösteriyordu. Kişilerin girişkenliğini ve yaratıcılığını tam olarak seferber etmeyi başaramadığımız için çok şey kaybettik ve kaybediyoruz, diye bir vurgulamaya yer verildi SBKP MK'nın son Plenumunda. Bundan böyle bu, artık yenilenmenin öncelikli görevidir; çünkü bugün her şey bunun gerçekleşmesine bağlıdır. Ve bunda abartma yoktur.

Parti'nin öne çıkardığı yenilenme ideolojisi, toplumun devrimci bir yenilenmesine --girişimlerin ve girişkenlik zihniyetinin en yüksek düzeye çıkarılmasını teşvik edebilecek, bürokratik üslupla yönetimin doğrudan sonuçları olan, kamu yaşamı konusunda pasiflik ve ilgisizliğin, düşüncede kulluğun aşılmasına olanak verecek devrimci bir yenilenmeye-- kapı açmaktadır. Başka alanlarda olduğu gibi tinsel alanda da --hem de galiba daha büyük ölçüde-- kar-

şılaşılın direngen güçleri yola getirmenin başlıca yolu budur.

Plenumun toplam çabası, insan etkeninin titizlikle irdelenmesi üzerinde ve insan etkeninin taşıdığı potansiyeli değerlendirme yol ve araçlarının araştırılması üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Perestroyka ve yeni düşünme tarzının yayılması bizlere ilk kez, sosyalist kanılarda çoğulculuğun verimliliğini hissettirmiştir. Bu durumda, bağımsız her kanı, çoğu kez, somut eylemleri, bireysel ya da kollektif bir girişimi, yenileştirici bir yaklaşımı temsil etmektedir. Parti toplumda işte, düşüncelerin özgürce yarışmasının ve çözümlerin çoğulcu bir yaklaşımla araştırılmasının bu ortamını yaratmayı ve kökleştirmeyi hedef tutmaktadır. Çünkü Plenum sosyalizmin, girişkenlik ruhuyla yüklü bireylerin bir toplumu olduğu üzerinde durmuştur. Zaten, sosyalizmin kendisi de tarihteki en büyük girişimdir. Yığınların özgürce ve çeşitlilik içinde yaratımda bulunması, bu yaratımın yüksek bir kültür düzeyiyle ve kamu işlerine aktif katılımla katlanması, Parti'nin görüşüne göre, toplumun devrimci yenilenmesinin başarısı için en sağlam güvencedir.

Bugün tüm enerjimizi tinsel ve ideolojik alana, kültüre ve özellikle, --bireyin tinsel dünyasını, demokrasi-nin ve, açık oturuma katılanların sözünü ettiği, halkın tam iktidarının kültürünü biçimlendirmek durumunda olan-- eğitim sistemine ayırmamızın nedeni budur.

x x x

Bu inceleme sonuçları götürülürse, toplumumuzda bir zamanlar egemen olan otoriter yönetim üslubunun, geniş ölçüde, okullardan yayılan bilgisizliğin, yetersiz ve basitleştirici eğitimin ürünü olduğu görülür. Bireyin ve toplumun kültürünün o sıralardaki düzeyinde --o otoriter yönetim üslubunun bir başka durumda kuşkusuz karşısına çıkacak ve o üslubun yerini, güçlü, kendiliğinden, demokratikleşme ve açıklık süreçlerinin almasını çok daha önce sağlayacak-- etkili direniş mekanizmaları yoktu. Bu bakımdan, sosyalizmin ilkelerine aykırı olan, ama geçmişte, özellikle seçkin kişiliklerin putlaştırılması sırasında dayatılmış olan, hukuk kültürü düzeyinin düşüklüğü çok olumsuz

bir rol oynamıştır. Şunu hatırlatmak yeter: Kısa bir süre öncesine kadar Çalışma Yasası, herkesin yalnızca kendi mesleki haklarını savunmak için bile olsa öylesine ihtiyaç duyduğu o temel metin, emekçi kollektifleri yöneticilerinin dolaplarında kilit altında tutuluyor ve basit görevliler bu metni ellerine bile alamıyorlardı. Bugün Plenum, Parti'nin, hukuk konusunda nüfusun tüm katmanlarını, başkentteki ve taşradaki tüm personeli kapsayan ülke çapında genel bir tanıtma kampanyası düzenlemek fikrini dile getirmektedir. Bu programın pek yakında somutlaşması kuşkusuz, demokratikleşmenin sağlam hukuksal temelini oluşturacaktır.

Bir de okulların durumu var. Bunu ilgiyle gözlemledik ve üzerinde düşünmeye başladık. Çünkü orada yüzde'ler yarışının, raporlarda belirtilen göstergeler yarışının, kendi başlarına kanaatları olmayan, uysal ve eleştirisiz kimse-ler yetiştirme yarışının sürüp gittiğini gördük. Eğitimci-ler üst makamların bir yığın talimat ve direktifleri altında bunalmış kalmış. Bir düşünelim: onlar arasından, durgunluk yılları sırasında, hatta daha önceleri, okullardaki eğitim sürecinde, çoğu kez bitmek bilmez çabalar ve sayısız riskler pahasına, bir ölçüde yenileştirmeler yapmayı başaranlara, özverili insan, hatta kahraman diyoruz. Ne var ki idealde, onların tümünün aynı mayadan olması gerekir.

Nasıl mı yapalım ? Makarenko'ya dönelim. Çünkü onun eğitim sistemi, yığınsal ölçekte bireysellikler üreten bir sistemdir. Ama renksiz ve kavuk sallayan bir yığın değil, özgün ve bundan ötürü topluma ve kollektife çok yararlı bireyselliklerin, Makarenko'ya göre gerçek yurttaşlar yetiştirilmesine elverişli biricik ortamı oluşturan yığını. Peki, durum ne ? 1980 yılında yalnızca Federal Almanya'da, Makarenko'nun sistemine yönelik 800 kadar yapıt yayımlanmıştır. Makarenko'nun kendi ülkesinde, bizde ise, hâlâ 40 yıl öncesinin yayınlarını kullanıyoruz; çünkü uzun bir süre boyunca Makarenko'nun adını anmak bile yasaktı. 50'li yıllarda, pek canlı açık oturumlarda onun yapıtlarının yararlılığı tartışma konusu haline getiriliyordu. Böyle olunca da, kamuoyu yoklamalarına göre, öğretim görevlilerinin pek çoğunun büyük eğitimcinin sistemini onun --doğrusu istenirse bilimsel bir yapıt da olmayan-- Yaşam Yolu (Pedagojik Şiir) adlı romanı aracılığıyla tanımış olmalarında şaşılacak bir yan kalmıyor.

x x x

Bugün, kültür olmadan, kültürlü birey olmadan, demokrasinin dayanağı olarak, bireysel görüşün, girişkenliğin ve düşüncelerde sosyalist çoğulculuğun olanaksız olduğunun bilincine vardık. Eyleme geçiyoruz. Perestroyka'nın daha ilk birkaç ayında eğitimde ve toplum yaşamının insansallaştırılmasında dikkate değer ilerlemeler kaydettik. Daha önce ortaya atılmış olan okul reformunun doğrultusu, yeni vazgeçilmez-gereklerin mantığıyla yeniden düzenlendi. SBKP Merkez Komitesinin son Şubat 1988 Plenumu daha da enerjik önlemler saptadı ve toplumun kültürel yenilenmesiyle bağlantılı olarak, eğitim sistemini yenileştiren kavramsal bir model (bir konsept) ortaya koydu.

Son bir nokta daha. Bilgisizlik de, tıpkı kültür gibi, uluslararası bir olgudur. Bunun bir örneği, sıradan Batılıların zihnine kazınmış olan "düşman" imajıdır. Çünkü bunun kökeninde, her zaman olduğu gibibugün de, ülkemiz ve dostları konusunda doğru haberlere tümüyle yer verilmemesinin yol açtığı çirkin bilgisizlik yatıyor; ortaya çıkan boşluğu da öyle rivayetler ve hayal ürünleri dolduruyor ki, az gelişmiş küçük burjuva zihniyeti bunları gönül rahatlığıyla özümleyiveriyor.

İşte, yeni düşünme tarzı çağında, halklar-arası ilişkilerde kültürün, bitmek bilmeyen karşılıklı kara çalmalar yerine uygarca diyalogun, iradesini kuvvet yoluyla başka halklara ve uluslara dayatma yerine karşılıklı çıkarların eşitliği anlayışınadayan işbirliğinin yakıcı önemini belirleyen budur. Ülkemiz örneği ve ülkemizin girişimleri, diğer ülkeleri, barış içinde yan yana yaşama'nın bu uluslararası kültürünü yükseltmeye çağırıyor. Bunun, perestroyka'nın ve yeni zihniyet'in damgasını taşıyan kanıtları pek çoktur ve, özellikle, Sovyetler Birliği'nin doğrusu epeyce katkıda bulunduğu, füzelerin sökülmesine ilişkin Antlaşmanın imzalanması bunlardan biridir.

Bilindiği gibi, en kültürlü kralların tam yetkili (iktidarlı) olması, tebalarının tam bilgisizliğine dayanıyordu. Monarşiyi tüm sıfatlarıyla birlikte devirdikten

sonra halkımız kendini eğitmeye başladı ve bu alanda büyük ilerlemeler kaydetti. Bugün ise onun iktidarı, Sovyetler iktidarı, Lenin'in taarladığı şekilde yeniden doğuyor. Lenin etkileme gücünün, kültürün bir fonksiyonu olduğu görüşündeydi. Halkın tam iktidarı, Lenin'in deyişleyle söylersek, yeni iktidar-sahibi eğer kültürlü, aydınlanmış, uygarlaşmış bir halk ise olanaklıdır. Mutlaka ulaşacağımız hedefimiz dün de buydu, bugün de budur.

(Haftalık Sovyet "TEMPS NOUVEAUX"
dergisinin Mart 1988 tarihli 10.
sayısından çevrilmiştir.)

Birleşmiş Milletler'in Çağrısı :

"SİLAHSIZLANMA İLE GELİŞME ARASINDAKİ BAĞINTIYI GÜÇLENDİRMEK"

Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntıya ilişkin Uluslararası Konferans, Sonuç Belgesini 11 Eylül 1987 günü oybirliğiyle kabul etmiştir.

New York'ta Birleşmiş Milletler genel merkezinde Hindistan'ın Başkanlığında çalışmalarını yürüten Konferans'ta 150 ülkenin temsilcileri biraraya geldi. ABD, Konferansı boykot etmişti.

Konferans, Fransa Cumhurbaşkanı F.Mitterrand'ın bir önerisi üzerine, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, oturumlarını önceleri Paris'te 1986 yılında yapmak üzere toplanmaya çağırılmıştı. Ne var ki Fransa Hükümeti, Konferans'ın toplanmasına yalnızca birkaç hafta kala kararını değiştirdi. O zaman bu Konferansın ertesi yıl New York'ta düzenlenmesi kararlaştırıldı.

Konferans'ın Sonuç Belgesi (A/Conf.130/39), gelişmeye, silahsızlanmaya ve güvenliğe ilişkin ve birbirleriyle bağlantılı perspektifleri teşvik etmek; bu alandaki çokyanlılığı öne çıkarmak ve Birleşmiş Milletler'in silahsızlanma ve gelişme alanlarındaki merkezî rolünü güçlendirmek amacıyla bir eylemler programı tavsiye etmektedir.

Konferans Başkanı Sayın Natwar Singh (Hindistan) yaptığı kapanış konuşmasında, uluslararası topluluğun ezici çoğunluğuyla, silahsızlanma ile gelişme arasındaki sıkı ve çok boyutlu bağıntıyı tanıdığını, bazı nüfuz-

lu çevrelerin bu bağıntıyı kabul etmeyi reddetmelerinin anlaşılmasında bir şey olduğunu belirtmiştir.

Sonuç Belgesinin oybirliğiyle kabulü, Konferans Başkanına göre, son yıllarda belirli bir gerileme gösterdiğini gözlemlediğimiz çokyanlılığın güçlendirilmesi doğrultusunda yeni bir adım olmuştur.

Sonuç Belgesinin m_etni aşağıdadır.

PERSPECTIVES NOUVELLES Dergisi

(Dünya Barış Konseyi'nin Yayın Organı)

B a ş l a n g ı ç

Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntı konusundaki Uluslararası Konferans'a katılan devletler:

- a) uluslararası topluluğun silahsızlanmaya ve gelişmeye katılımını ve bu iki alandaki yeni çabaların öne çıkarılmasını artırmaya ve güçlendirmeye;
- b) çeşitli kesimleri birbirine karşılıklı-bağımlı duruma gelmiş dünyamızda gerçek ve kalıcı bir barışın ve güvenliğin, gerek silahsızlanma alanında gerekse gelişme alanında hızlı ilerlemeler gerektirdiği bilincini dünya çapında uyandırmaya;
- c) yeryüzü çapında ilgiyi, dünya ekonomisinin günümüzdeki bunalımının kaygı verici bağlamında, dünyada yapılan askersel harcamaların sonuçlarına ilişkin yüksek bir politik düzeye çekmeye;
- d) silahsızlanmayı, gelişmeyi, güvenliği ve bunlar arasındaki bağıntıyı, ulusların karşılıklı-bağımlılığı, sorunlar arasında karşılıklı bağlılık ve çıkarların karşılıklı oluşu bağlamında ele almaya;
- e) politik kararların alınışında silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntıyı daha çok göz önünde tutmaya;
- f) güvenliğe yönelik askersel ve askersel-olmayan teh-

ditler konusunda uluslararası topluluğun kolektif bilgilerini geliştirmeye, istekli olarak, aşağıdaki Sonuç Belgesi'ni kabul ederler.

1. Birleşmiş Milletler Temel Yasası'nda, üye devletler dünyadaki insan ve ekonomi kaynaklarının en azını silahlanmaya ayırarak, uluslararası barışın ve güvenliğin kurulmasını ve sürdürülmesini yükseltmeyi taahhüt etmişlerdir. Üye devletler Birleşmiş Milletler Temel Yasası'nda aynı zamanda, halkların ekonomik ve toplumsal ilerlemesini yükseltmek için uluslararası mekanizmaları kullanmaktaki kararlılıklarını da dile getirmişlerdir. Öyleyse Birleşmiş Milletler gerek silahsızlanmanın, gerekse gelişmenin yükseltilmesinde merkezi bir rol oynamak durumundadır.

2. Silahsızlanma ve gelişme bugün dünyanın yüz yüze bulunduğu en ivedi iki görevdir. Uluslararası topluluk bakımından bu görevler, gelişmiş ya da gelişmekte olsun, büyük ya da küçük olsun, nükleer güce sahip olsun ya da olmasın tüm ülkeleri ortak ve eşit ölçüde ilgilendiren öncelikli kaygılardır. Silahsızlanma ve gelişme, kalıcı bir uluslararası güvenliğin ve barışın, üzerinde kurulabileceği iki ana dayanaktır.

3. Sürekli bir silahlanma yarışı dünyadaki insansal, parasal, doğal ve teknolojik kaynakların çok büyük bir bölümünü yutup gitmekte, tüm ülkeler ekonomilerine ağır birer yük dayatmakta, uluslararası ticaretin akışına ket vurmakta, bunların yanı sıra, devletler arasında güvenin kurulması sürecini baltalamaktadır. Yeryüzü ölçeğindeki askersel harcamalar, insanlığın üçte ikisinden fazlasını etkileyen ekonomik ve toplumsal az-gelişmişlikle, sefalet ve yoksullukla çarpıcı bir karşılık oluşturmaktadır. Öyleyse, en düşük silahlanma düzeylerinde güvenliğin ve askersel harcamaları azaltma olanaklarının araştırılmasında bir çıkar ortaklığı vardır.

4. Dünya, ya silahlanma yarışını kıya sıya sürdürülebilir, ya da daha makbul bir uluslararası ekonomik ve politik düzen ortasında, daha istikrarlı bir ekonomik ve toplumsal gelişmeye doğru kararlı bir tempoyla bilinçli olarak yol alabilir; ama bu ikisini birarada yapamaz.

5. Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntıda yeryüzü ölçeğindeki genel çıkar, Birleşmiş Milletler'in daha ilk günlerinden beri, politik ve coğrafik bakımdan geniş bir dağılım gösteren bir dizi devlet tarafından yapılmış önerilerde açıklıkla ortaya çıkmış bulunuyor. Bu bağıntı, özellikle Birleşmiş Milletler tarafından hazırlatılmış olan uzman incelemeleri ve raporları sayesinde gügide daha iyi algılanmaktadır.

6. Yeryüzü ölçeğindeki genel askersel harcamalar ile henüz karşılanmamış duran toplumsal-ekonomik gereksinimler arasındaki çarpıcı karşıtlık, silahsızlanmayı kalkınmaya bağlamak için, ertelenemez bir moral çağrı içermektedir. Aşırı silâhlanma kadar az-gelişmişliğin de, uluslararası güvenlik ve barış için birer tehdit oluşturduğu olgusu gügide artan bir kabul görmektedir.

7. Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntı konusundaki bu Uluslararası Konferans'ın Birleşmiş Milletler himayesinde toplanması, silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntının çokyanlı olarak ele alınmasına politik düzeyde girişme sürecinde bir platform oluşturmaktadır.

Tüm yanları ve boyutlarıyla

Silahsızlanma ile Gelişme Arasındaki Bağıntı

8. Silahsızlanma ve gelişme'nin her ikisi de uluslararası barışı ve güvenliği güçlendirmek ve refaha yardımcı olmakla birlikte, birbirinden farklı süreçlerdir. Bunlardan her birinin, diğerinde gerçekleşen ilerleme hızından kopuk olmaktan kesinlikle sürdürülmesi gerekir. Bunlardan biri için öbürünün önü kesilemez. Gelişmenin sürdürülmesi, silahsızlanmadan gelecek kaynakların serbest kalmasını bekleyemeyeceği gibi, silahsızlanma da, gelişmeye yönelik kaynakların serbest kalması beklentilerinden ayrı olarak kendi mantığını izler.

9. Ne olursa olsun, silahsızlanma ile gelişme arasında öyle sıkı ve çokboyutlu bir bağıntı vardır ki, onun her biri ulusal çapta, bölgesel çapta ve yeryüzü çapında gösterebileceği bir ekiyle diğerinin yükselmesine elverişli bir ortam yaratabilir.

10. Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntı bir ölçüde, bir yanda yeryüzü ölçeğindeki silahlanma yarışının ve öbür yanda gelişmenin, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeylerde aynı sınırlı kaynaklar için birbirlerine rakip olmalarından ileri gelmektedir. Silahlanmaya yığınasal kaynak ayrılması, gelişmenin optimal düzeyinin araştırılmasını engeller.

11. Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde günümüzde kaynaklar üzerindeki zorlamalar göz önüne alındığında, dünya ölçeğindeki askersel harcamaların azaltılması gelişmeye hayli katkıda bulunabilecektir. Silahsızlanma, yalnızca ek kaynakların serbest kalması yoluyla değil, yeryüzü ekonomisi üzerinde olumlu bir etkide bulunarak da gelişme sürecine yardımcı olabilir. Silahsızlanma, dürüst bir ekonomik ve teknolojik işbirliğinin yükselmesine ve uluslararası yeni bir ekonomik düzen hedeflerinin izlenmesine elverişli koşulları yaratabilir.

12. Gerçek bir ekonomik büyüme ve dürüst ve âdil bir gelişme, özellikle yoksulluğun ortadan kaldırılması, bölgesel ve uluslararası düzeyde güvenli ve istikrarlı bir çevre sağlanması için zorunlu etkenlerdir. Bunlar gerilim ve çatışmaları ve böylelikle, giderek silahlanma gereksinimini azaltabilir.

13. Silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntıda, birindeki herhangi bir ilerleme diğeri üzerinde olumlu bir etki yapabildiği ölçüde, güvenlik çok önemli bir rol oynar.

14. Güvenlik tüm ülkeler için ağırlıklı bir önceliklidir. Güvenlik aynı zamanda silahsızlanma ve gelişme için de temeldir. Güvenliğin yalnızca askersel değil, ayrıca politik, ekonomik, toplumsal, insanlıkçı, ekolojik yanları olduğu gibi, insan haklarına ilişkin yanları da vardır. Güvenliğin artırılması bir yandan silahsızlanma için elverişli koşullar yaratabilirken, öbür yandan gelişmenin verimli bir şekilde sürdürülmesi için gerekli çevreyi ve güveni de oluşturabilir. Gelişme süreci, güvenliğe yönelik askersel-olmayan tehditleri geçersizleştirerek ve daha istikrarlı ve daha düzenli bir uluslararası sisteme katkıda bulunarak güvenliği artırabilir ve böylelikle silahların azaltılmasını ve silahsızlanmayı yükseltebilir. Silahsızlanma da güvenliği doğrudan ve dolaylı olarak güçlen-

direbilir. Silahsızlanma süreci, silahlanma düzeyinin her zaman daha da düşürülmesiyle güvenliğin azaltılmasını güven-
ce altına alarak, ek kaynaklar sayesinde, güvenliğin önüne çı-
kan askersel-olmayan engellerle baş edilmesine olanak vere-
cek ve böylece yeryüzü ölçüsünde daha büyük bir güvenliğe yol
açacaktır.

15. Birleşmiş Milletler Temel Yasası'nın içerdiği, ^(güvenliğe ilişkin) kol-
lektif hükümler somut olarak uygulandıklarında, uluslararası
barış ve güvenliği güçlendirebilir ve üye devletler için yine
Temel Yasa'da tanınmış olan bireysel ya da kolektif meşru sa-
vunma hakkını kullanarak güvenlik arama ihtiyacını azaltabi-
lir. Her bir ülkenin kendi güvenliği için zorunlu silahlanma-
nın ve askersel harcamaların düzeyine karar vermek o ülkenin
işidir. Bununla birlikte ulusal güvenliğin, başka ülkelerin
güvenliği üzerindeki etkisinden bağımsız şekilde gözetilmesi,
--özellikle, nükleer bir savaşın felaketli sonuçları ışığın-
da-- her yönde uluslararası bir güvensizlik oluşmasına neden
olabilir.

16. Dünyanın aşırı derecede silahlanmış olduğu ve güven-
liğin çok daha düşük bir silahlanma düzeyinde gerçekleşmesi
gerektiği genellikle kabul edilmektedir. Yeni yeni alanlarda
tüm boyutlarıyla ve en geniş kapsamda sürdürülen silahlanma
yarışı uluslararası güvenlik ve barış için, hatta insanlığın
varlığı için gittikçe artan bir tehdit oluşturmaktadır. Üs-
telik, nükleer ve konvansiyonel silahlar için yeryüzü ölçeğin-
de yapılan askersel harcamalar, barışa ve güvenliğe yönelik
askersel-olmayan tehditlerin ortadan kaldırılması için zorun-
lu olan, gelişme hedeflerinin gerçekleştirilmesi doğrultusun-
daki çabaları durdurma tehlikesi taşımaktadır.

17. Uluslararası ilişkilerde kuvvete ya da kuvvet kul-
lanma tehdidinde başvurma, dış müdahale, silahlı saldırı, dış
işgal, sömürgeci egemenliği, apartheid politikası ve ırk ayı-
rımıcılığının her türden biçimleri, toprak bütünlüğünün, ulu-
sal egemenliğin ve kendi yazgısını belirleme hakkının çiğnen-
mesi, her ülkenin kendi ekonomik ve toplumsal gelişmesini
her türlü dış müdahaleden korunmuş olarak sürdürme hakkının
gasbı, uluslararası güvenliğe ve barışa karşı birer tehdit
oluşturur. Uluslararası güvenlik, uzlaşmazlıklara barışçıl
şekilde ve görüşmeler yoluyla çözüm getirilmesi teşvik edil-
diği ölçüde güvence altında olacaktır.

18. Son zamanlarda, güvenliğe yönelik askersel-olmayan

tehditler yeryüzü ölçeğindeki kaygıların başına geçmiş bulunuyor. Az-gelişmişlik ve gelişme perspektiflerinin bulanıklaşması, kötü yönlendirmelerle ve kaynak savurganlığıyla iç içe geçmiş olarak, güvenlik bakımından birer engel oluşturmaktadır. Çevre koşullarının bozulması düzenli bir gelişme bakımından bir tehdit olarak karşımıza çıkıyor. Zenginlik ve yoksulluk gerek ulusal düzeyde, gerekse uluslararası düzeyde kutuplaşmış durumda kaldığı sürece dünyanın güvenlik içinde olduğundan söz etmek zor olacaktır. İnsan haklarının kaba bir şekilde ve sistemli olarak çiğnenmesi gerçek bir toplumsal-ekonomik gelişmeyi geciktirmekte ve istikrarsızlığı besleyen gerilimler yaratmaktadır. Toplumsal rahatsızlıkların, gerilimlerin ve çatışmaların kökeninde çoğu kez, dünya nüfusunun büyük bir bölümü üzerinde etkisini duyuran yığınsal yoksulluk, okuma-yazmasızlık, hastalıklar, sağlığa elverişsiz koşullar ve kötü beslenme yatmaktadır.

19. Silahsızlanma, gelişme ve güvenlik arasındaki bağlantının ele alınacağı uluslararası çerçeveyi, ülkeler arasında giderek artan karşılıklı-bağımlılık, sorunların birbirleriyle bağlılığı, çıkarların ortaklığı, tümüyle insanlığın gereksinimlerine kolektif yaklaşım ve çokyanlılık oluşturmaktadır.

Sürekli askersel harcamaların --özellikle nükleer silaha sahip devletlerin ve askersel bakımdan önemli diğer devletlerin askersel harcamalarının-- düzeyinin ve genişliğinin, dünya ekonomisi üzerindeki, uluslararası ekonomik ve toplumsal durum üzerindeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki sonuçları

20. Güvenlik arama yönünde yeryüzü ölçeğinde yapılan askersel harcamaların günümüzdeki düzeyi, gerçek rakamlarla, 2. Dünya Savaşı sonundaki harcamalardan 4-5 kat daha yüksektir. Bu harcamaların düzeyi dünyadaki gayri safi hasılanın yaklaşık yüzde 6'sını temsil etmekte olup, bazı değerlendirmelere göre, gelişmekte olan ülkelerin kalkınması için yapılan resmi yardımının tümünün yirmi katını geçmektedir. 80'li

yıllar boyunca yeryüzü ölçeğindeki askersel harcamalar, ortalama olarak, 70'li yılların ikinci yarısına oranla daha hızlı artmıştır.

21. Askersel harcamaların asıl bölümü, dünyada askersel araştırma ve geliştirmenin hemen hemen tümünden de sorumlu bazı gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmış kalmaya devam ediyor. Askersel araştırma ve geliştirme çalışmaları tarafından yutulan fonların, dünyadaki tüm araştırma ve geliştirme harcamalarının yaklaşık dörtte birini temsil ettiği biliniyor. Son yıllar boyunca, gitgide daha karmaşık ve gelişkin silahların ortaya çıkışıyla, askersel araştırma ve geliştirme harcamalarının artışı oranı, askersel harcamaların genel artış oranının üstüne çıkmıştır.

22. Askersel sektör, dünyadaki enerji kaynaklarının ve enerji sağlamayan yeraltı maden cevherlerinin önemli bir bölümünü de tüketmekte, bunların yanı sıra, başka sektörlerde daha iyi kullanılabilecek yetişkin insan kaynaklarını ve sanayi ürünlerini kendine çekmektedir. Dahası, silahların, özellikle nükleer ve kimyasal silahların üretimi ve depolanması da çevre için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

23. Silah ihracatının belirli sayıda gelişmiş ülke elinde bulunmasına karşılık, ithalatın büyük bölümü gelişmekte olan ülkeler arasında paylaşılmaktadır. Bu kaynak aktarmaların gelişme üzerindeki olumsuz yansımaları, satıcılar yönünden doğrudan ticarî kârları gölgelediği kadar, alıcılar yönünden de güvenlik için beklenen kazanımları gölgelemektedir.

24. Yeryüzü ölçeğindeki askersel harcamaların günümüzdeki düzeyine ve eğilimlerine karşıt olarak, 80'li yıllarda dünya ekonomisinin durumu şu belirgin özellikleri gösteriyor: arz ve talep artışında önceki on yıllara oranla bir yavaşlama vardır, enflasyon oranları genellikle yüksektir, pek çok ülke yapısal değişikliklere uyarlanmada güçlükler çekmektedir, borçlar dağ gibi birikmektedir, gerçek faiz oranları hayli yüksektir, parasal kaynakların net akışı yetersiz kalmaktadır, döviz kurları dalgalanma göstermektedir, korumacılık düzeyleri yüksektir ve gitgide artmaktadır, yarım yüzyıldır en düşük düzeye inen mal fiyatları derin bir sarsıntı içindedir, mal ihracatçısı ülkeler düzenli mübadele koşulları konusunda kayıplara uğramaktadır ve milyonlarca insanın namuslu bir ya-

şam sürdürebilmek için gerekli en temel koşullara henüz sahip olm_{adı}ğı ekonomik ortam eğreti ve k rarsızdır.

25. Kaynakların askersel amaçlarla kullanılması sivil sektör bakımından kaynakların daralm_{ası}nı getirm_{ek}tir. Askersel harcamalar gelecekteki sivil sanayi üretimi için fazlasıyla elverişsiz ve yetersiz bir zemin oluşturuyor. Askersel ürünler gen_{ell}likle yokedilm_{ek} ya da kısa zamanda kullanılmak amacına yöneliktir. Kuşkusuz askersel araştırma ve yetiştirmenin sivil türevleri de vardır, ama bunlar pek âlâ askersel-olm_{ayan}, daha iyi, doğrudan yollardan yürütülebilir.

26. Son kırk yıl boyunca askersel harcamaların ortaya çıkan maliyetine, daha önce de olduğu gibi, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler, hem de her iki gruptan ülkelerde kalkınma için ek kaynaklara ivedi gereksinim varken katlanmışlardır. Gelişmekte olan ülkelere yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların sayısı yaklaşık bir milyar olarak hesaplanm_{akt}adır. 780 milyon kişi yetersiz beslenmektedir, 850 milyon kişi okum_a-yazmasızdır, 1,5 milyar kişi tıbbî bakımdan yoksundur, bir o kadar insan işsizdir, bir milyarı aşkın kişinin uygun bir konutu yoktur. Gelişmiş ülkelerde ise, daha birçok gereksinimlerin yanı sıra, kentsel yaşamın, bazı altyapı tesislerinin elden geçirilm_{esi}nin, işsizliğin azaltılm_{ası}nın, çevre korumacılığın, sosyal yardım sistemlerinin iyileştirilmesinin ve nükleer-olm_{ayan} enerji kaynaklarının geliştirilmesinin öncelikli gereksinimlerini karşılamak için kaynaklar gereklidir. Gelişmekte olan ülkeler, birincisi katlandıkları masraflardan ötürü, ikincisi askersel harcamaların dünya ekonomisi üzerindeki bozucu etkisinden ötürü olmak üzere ^{çift yönlü} zarar görmektedirler.

27. Dünya ekonomisinin günümüzdeki durum_{un}un, silahlanma yarışı bağlamında da incelenmesi gerekir. Bazı ülkeler için, askersel harcamaların yol açtığı bütçe açıkları olsun, faiz oranlarının birbirini izleyen artışının kümülatif etkisi olsun, gelişme faaliyetleri doğrultusundaki sermaye akışını önemli ölçüde saptırmak sonucunu doğurmuştur. Bu anlamda tüm dünya silahlanma yarışından olumsuz etkilenmiştir.

28. Daha kötüsü, askersel sektörle ilgili üretimin, --eşdeğer miktarda kamu fonları eğer sivil projelere doğru

yönlendirilmiş olsaydı, böylece yaratılacak istihdamdan genellikle daha azını yaratan-- yoğun sermayeye gültüde daha çok gereksinimi olmasıdır. Askersel piyasanın belirgin özelliğini oluşturan yarışmasızlık koşullarıyla birleşen verimsizlik, özellikle üretkenlik ve maliyet üzerinde ve uluslararası piyasanın yarışma yeteneği üzerinde, genellikle tüm ekonomi üzerinde olumsuz bir etki gösterir.

29. Yeryüzü ölçeğindeki askersel harcamalar, dünya ekonomisi üzerindeki etkisini, ülkeler arasında varolan karşılıklı-bağımlılık yoluyla ve yeryüzü çapındaki makro-ekonomik varyasyonların birbirine bağlılığı yoluyla duyurur. Dünya ekonomisinin varolan durumunu kavramaya ve istikrarlı ve düzenli bir büyüme sağlamaya yönelen çabalar, askersel harcamaların günümüzdeki düzeylerini göz önünde tutmalıdır.

Gelişme amaçlı silahsızlanma önlemleri
yoluyla, özellikle gelişmekte olan ülkeler lehine, ek kaynakları serbestleştirmenin usûlleri ve araçları

30. Silahsızlanma; uluslararası barışı, güvenliğini ve işbirliğini teşvik ettikten başka, gelişme için ortamı şu şekillerde iyileştirip elverişli hale getirebilir:

- (a) ulusal çapta, askersel sektörün kaynaklarını sivil sektör yönünde serbestleştirerek,
- (b) askersel harcamaların ulusal ve uluslararası ekonomi üzerinde yarattığı çarpıklıkları gidererek,
- (c) uluslararası ekonomik, bilimsel ve teknolojik işbirliği için ve gelişmeye yönlendirilebilecek fonların bölgesel ve uluslararası ölçekte serbest bırakılması için elverişli koşulları, hem iki yanlı hem de çokyanlı bir temelde yaratarak.

31. Silahsızlanma önlemleri sonucu olarak serbest kalan kaynaklar tüm halkların refahının yükseltilmesine, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik koşulların iyileştirilmesine, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki derin farkın kapatılmasına ayrılmalıdır.

32. Ek kaynakların sivil sektör için serbest bırakılması, ekonomik büyüme, ticaret ve yatırımlar için uyarım getirdiği ölçüde hem sanayileşmiş ülkelerin, hem de gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarına hizmet eder. Bu, gelişmekte olan ülkelerin, toplumsal-ekonomik gerekleri karşılamakta ek kaynaklara kavuşabilecekleri anlamına gelir. Gelişmiş ülkelerde ise bu, toplumsal refahla ilgili hedeflerin gerçekleşmesine katkıda bulunabilir. Ne var ki, silahsızlanma yoluyla bir takım kaynakların serbestleştirilmesi için çaba harcamak yeterli değildir; gerekli olan, uluslararası ilişkilerin istikrarlı duruma gelmesi bakımından yaşamsal bir öge oluşturan uluslararası bir gelişme stratejisi geliştirmektir.

33. Silahsızlanmadan sağlanacak gelir-payı aşağıdaki ölçimleri de içeren çeşitli yollarla ele geçebilir: ticaretin yaygınlaştırılması, teknoloji aktarımı, yeryüzü ölçeğindeki kaynakların daha etkili kullanımı, daha somut ve daha dinamik koşullarda bir uluslararası iş bölümü, kamu borçlarının ve bütçe açığının azaltılması, kalkınma yardımı yoluyla kaynak akışlarının, ticarî ve özel transfer ve akışların gelişmekte olan ülkeler yönünde artırılması.

34. Geçmişteki deneyim, askersel üretimin sivil üretime çevrilmesinin çözülemeyecek sorunlar ortaya çıkarmıyacağını göstermiştir.

E y l e m P r o g r a m ı

35. (a) Silahsızlanmanın, gelişmenin ve güvenliğin birbirleriyle bağlı perspektiflerini öne çıkarmak;
- (b) silahsızlanma, gelişme ve güvenlik arasındaki bağıntıyı ülkeler arasındaki karşılıklı-bağımlılık ve karşılıklı çıkar temelinde ele almak için uluslararası bir çerçeve sunabilen çokyanlılığı öne çıkarmak;
- (c) silahsızlanmanın ve gelişmenin birbirlerine bağlı alanlarında Birleşmiş Milletler'in merkezi rolünü güçlendirmek,

amacıyla, Uluslararası Konferans'a katılan devletler:

(i) Silahsızlanma ve gelişme alanlarındaki taahhütlerini yeniden belirtirler, bu taahhütlerini yaşama geçirecek uygun önlemleri bireysel ya da kollektif olarak benimsemekteki kararlılıklarını yinelerler. Bu önlemler, uzlaşmazlıkların ve anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümünü hedefleyen iki-yanlı, bölgesel ve dünya çapındaki girişimleri içerecektir;

(ii) Aynı zamanda, silahlı çatışmaların önlenmesine ilişkin uluslararası insanlıkçı hukuka saygının önemini de vurgularlar. Bu hukuka saygı, uzlaşmazlıkların bir çözüme kavuşturulma yolunun açılmasına ve böylelikle, gelişme için kaynakların son tahlilde serbest kalmasına olanak verecektir;

(iii) Silahsızlanma ile gelişme arasında fiilî ve karşılıklı canlandırıcı bir bağ kurulması ve ulusal, bölgesel ve dünya çapında alınacak özgül önlemlerle bu bağa somut bir ifade kazandırılması gerekliliğini kabul ederler;

(iv) Silahsızlanma yoluyla serbest kalacak kaynakların bir bölümünü toplumsal-ekonomik gelişme projelerine, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın kapatılması amacıyla ayırma konusundaki uluslararası taahhütlerini yeniden belirtirler;

(v) İşte bu bağlamda, aşağıdaki konulara giderek artan bir ilgi göstereceklerdir:

a. askersel harcamaların düzeyini ve kapsamını azaltmaya yönelik önlemler alınması (Bu önlemler silahsızlanma yaklaşımı rolü oynadıktan başka, özellikle gelişmekte olan ülkeler için, ekonomik ve toplumsal gelişme yönünde ek kaynaklar ayrılmasına da hizmet edebilecektir);

b. silahsızlanma önlemleri yoluyla açığa çıkacak olanakların, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki toplumsal-ekonomik gelişmeye ayrılması için, varolan kaynakların ve uluslararası kuruluşların kullanılması, bunun için de Birleşmiş Milletler sisteminin varolan olanaklarının usûlüne uygun şekilde göz önünde bulundurulması;

c. uluslararası etkili bir denetim altında gerçek bir silahsızlanmanın gerçekleşmesine kadar, kaynakların bir bölümünün, halen askersel projelere ayrılmış insansal ve teknik kaynaklar da içinde, öncelikle, Birleşmiş Milletler çerçevesinde, ivedi insancıl yardım

kampanyaları ve canalıcı gelişme sorunlarının çözümü için ayrılması;

- d. hem silahtsızlanma alanında, hem de gelişme alanında ilerlemeyi kolaylaştırmakta, ülkeler arasında daha büyük bir açılımın, berraklığın ve güvenin önemi;

(vi) Şu hususları gözeteceklerdir:

- a. askersel sanayinin sivil sanayiye dönüştürülmesine ilişkin sorunları yakından izlemek, bu amaçla incelemeler yaptırmak ve planlar hazırlamak;
- b. askersel kaynakların yeni amaçlara ayrılmasından doğacak avantajları somutlaştırmak ve popülerleştirmek üzere incelemeler hazırlamak;
- c. askersel sanayinin dönüştürülmesi sorunlarının çözümüyle ilgili hazırlıkları ve deneyim sonuçlarını başka ülkelerin emrine amade tutmak;

(vii) Şu hususlarda görüş birliği içindedirler:

- a. politika alanındaki ve güvenlik alanındaki gereksinimleri, askersel harcamaların düzeyini --bunları olanaklı olan en düşük düzeyde tutma gerekliliğini göz önünde bulundurarak-- değerlendirmeye devam etmek ve bundan kamuoyunu sürekli bilgilendirmek;
- b. silahtsızlanmanın sınırlandırılması ve silahtsızlanma önlemleri yoluyla serbest kalabilecek kaynakların mahiyetini ve hacmini değerlendirmek ve silahtsızlanma konusunda gelecekteki görüşmelerin gündemine, öylesi kaynakların serbest bırakılmasını kolaylaştıracak hükümler geçirilmesini gözetmek;
- c. kendi askersel harcamalarının ekonomik ve toplumsal sonuçlarını düzenli olarak analiz ettirmek ve bundan hem kendi kamuoyunu hem de Birleşmiş Milletleri bilgilendirmek;
- d. silahtsızlanma ve gelişme konularında bölgesel çapta önlemlerin teşviki amacıyla, uygun bölgesel örgüt ve kuruluşları, uygun şekilde ve yetki alanlarının sınırları içinde, bölgedeki politik, ekonomik ve askersel etkenler üzerine ayrıntılı incelemeler yapmaya çağırmak;

(viii) Bilgilendirilmiş bir kamuoyunun, hükümet-dışı örgütler de içinde, silahsızlanma ve gelişme hedeflerinin öne çıkarılmasında ve silahsızlanma, gelişme ve güvenlik arasındaki bağıntı konusunda bir bilincin oluşmasında oynayacağı paha biçilmez bir rolü olduğunu kabul ederler. Dolayısıyla, Uluslararası Konferans'a katılan devletler, kamuoyunu bilgilendirecek uygun önlemler alınmasında görüş birliği içindedirler.

(ix) Silahsızlanma ve gelişme alanlarında birbirleriyle bağıntılı perspektifleri, uluslararası barış ve güvenliğin öne çıkarılması genel hedefi çerçevesinde teşvik ederek, Birleşmiş Milletler'in ve ona bağlı uzmanlaşmış kuruluşların silahsızlanma ve gelişme konusundaki merkezî rolünü güçlendirme gereksinimini vurgulamışlardır;

- a. Birleşmiş Milletler ve onun uzmanlaşmış kuruluşları, kamuoyunu silahsızlanmaya ilişkin bilgilendirme faaliyetinde, silahsızlanma-gelişme perspektiflerine daha çok önem vermelidir.
- b. Uluslararası Konferans'a katılan devletler, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinden, silahsızlanma-gelişme perspektifinin Birleşmiş Milletler sistemiyle bütünleştirilmesini teşvik etmek ve eşgüdümlemek yolundaki çabalarını hızlandırmasını rica ederler.
- c. Birleşmiş Milletler, uluslararası güvenliğe yönelik tehditlere ilişkin bilgilerin kolektif planda öne çıkarılması için çabalarını yoğunlaştırmalıdır.
- d. Ulusal ölçeklerdeki ve yeryüzü ölçeğindeki askersel harcamalara ilişkin iyileştirilmiş ve tam verilerle oluşacak bir temel, askersel harcamaların dünya ekonomisi üzerindeki ve dünya ekonomik sistemi üzerindeki etkisinin incelenmesini ve analizini büyük ölçüde kolaylaştıracaktır. Bu amaçla, olanaklı en büyük sayıda devletler, askersel bütçeleri hakkında Birleşmiş Milletler'e, o bütçelerin özgül bileşenlerinin uygun ve karşılaştırılabilir tanımlanmasına göre nesnel bilgiler vermelidir. Bu bağlam içinde, askersel bütçelerdeki verilerin tanımlanmasına, yayılmasına ve karşılaştırılmasına ilişkin değişik sorunların sistemli bir incelenmesi için Birleşmiş Milletler'de yürütülmekte olan çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır.
- e. Birleşmiş Milletler yeryüzü ölçeğindeki askersel har-

camalarının dünya ekonomisi üzerindeki ve uluslararası ekonomik sistem üzerindeki etkisini düzenli olarak analiz ettirmeye devam etmelidir. Birleşmiş Milletler'in varolan kadrosu çerçevesinde, askersel harcamalardaki eğilimleri gözetim altında tutmakla görevli bir mekanizma kurulması fikri ele alınmalıdır.

- f. Birleşmiş Milletler, askersel sanayinin dönüştürülmesi konusundaki görüş ve deneyimlerin uluslararası planda alış-verişini kolaylaştırmalıdır.
- g. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndan, bu Raporu aldıktan sonra, silahsızlanma ve gelişme arasındaki bağıntıyı bu eylem programı ışığında düzenli olarak ve yakından izlemesi, silahsızlanmaya ayrılan önümüzdeki Üçüncü Olağanüstü Oturum'unun gündemine koyması rica olunur.

SİLAHSIZLANMA - GELİŞME - GÜVENLİKÜ ç g e n iJavier Perez de CUELLAR

(Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri)

(Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar'ın 24 Ağustos 1987 günü New York'ta Birleşmiş Milletler'in, Silahsızlanma ile Gelişme arasındaki bağıntı konulu Uluslararası Konferansında yaptığı konuşmadan :)

Bu Konferans, yıllarca önce Birleşmiş Milletler Temel Yasası'nda yer almış olan bir konuyu görüşmek için toplanmış bulunuyor. Temel Yasa'nın başlangıç bölümünde sıralanan amaçların yanı sıra, 26. maddesi de: "Silahlanmaya dünyadaki insan ve ekonomi kaynaklarının en azı ayrılarak" uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesinden söz eder.

Böylece, Temel Yasa'nın mimarları daha o zamandan güvenlik, silahsızlanma ve gelişme arasındaki bağı düşünmüşlerdir. Bununla birlikte, onların beklentilerinin tersine, dizginsiz bir silahlanma yarışı, mazur görülebilecek sınırı iyiden iyiye aşmış olarak, gerek sanayileşmiş ülkelerde, gerekse gelişmekte olan ülkelerde, yeryüzü kaynaklarının önemli bir bölümünü son dört on yıl boyunca yutup durmuştur. Bu demektir ki sorun, Temel Yasa'nın kabul ettiği andakin den çok daha fazla ivedilik kazanmıştır. Dahası, sorun, zamanımızda yeryüzü ölçeğinde meydana gelen önemli değişimlerin ışığında durumu yeniden bir gözden geçirmeye bizleri çağırmaktadır.

Günümüzde dünya nüfusu 5 milyara ulaşmış ve bu, yeryüzünün birçok bölgesinde önemli çalkantılara yol açmıştır. Çevrenin bozulabilir hale gelmesiyle ve onun tahribe uğramasını

önleme gerekliliğiyle ilişkili olarak yeni bir bilinçlenme doğmuştur. Ulusal ekonomilerin birbirine karşılıklı bağımlılığı, modern yaşamın kaçınılmaz bir belirgin özelliği olarak ortaya çıkmıştır. Teknolojideki ilerlemeler insanın yeteneklerini alabildiğine artırırken, onun bu ilerlemeden zarar da görebileceğini açıklıkla ortaya koymuştur. Bu verilerden hiçbiri Birleşmiş Milletler'in kuruluşu sırasında kestirilemezdi; bu verilerin hepsi, ne kadar güçlü ve zengin olursa olsun hiçbir ülkenin tek başına çözemiyeceği sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Birleşmiş Milletler ülkelere, bu sorunlara birlikte yaklaşmaya olanak verecek araçları sağlamaya ve bu sorunların çözümüne yardımcı olmaya çalışmıştır. İşte bu Konferans bu bağlamda toplanmıştır.

Farklı Görüşleri Uyumlaştırmak

Bu Konferansın hazırlıklarının, bir takım algılama farklılıkları yüzünden hiç de kolay geçmediğini biliyorum. Her şeye rağmen bu Konferansın, uluslararası topluluğun tüm kesimlerinin haklı kaygılarını birbiriyle bağdaştırarak, hedeflerin açık bir tanımını çıkarabileceği umut edilir. Şurası kayda değer ki, bu Konferans önce büyük bir sanayi ülkesi tarafından önerilmiş ve kısa zamanda, gelişmiş dünyanın desteğini kazanmıştır. Bu Konferans boyunca farklı görüşleri uyumlaştırmaya uğraşa uğraşa, umuyorum ki sonunda, tüm üye devletleri planlarında ve politikalarında, silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntıyı göz önünde tutmaya teşvik edecek düzenlemelere varabileceğiz. Silahlanma yarışının yol açtığı muazzam savurganlık inkâr götürmez bir olgu ise --ki hakikat budur-- ve insanoğlunun dünyanın dört bir köşesindeki durumu üzerine raporlardan hangisi olursa olsun okunduğunda gelişme gereksiniminin ivedi olduğu ortaya çıkıyorsa, o zaman, sonunda ortak bir tavır alınamıyacağına inanmak zordur.

Yoksulluk ve Açlık Sorunları

Az-gelişmişliğin neden olduğu sefalet konusunda acı gerçekleri yüce heyetiniz önünde tekrarlamam gereksiz olacak. Açlık, hastalık, yoksulluk, okuma-yazmasızlık, işsizlik, politik yanlışlar ve doğa afetleri, yüz milyonlarca insanı en

basit, en temel gerekliliklerden yoksun bırakmak için biraraya gelmektedir. Bu koşullarda, pek çok insan kişisel güvenlikten yoksun kalacak ve yaşamda, kendi yaşamlarını sürdürmeyi güvence altına almak uğrunda bitmek bilmez bir savaşımdan başka bir hedefleri olmayacaktır. Gelişmekte olan ülkeler başlangıçta muazzam güçlüklerle baş etmek durumunda kalmışlardır; bu güçlükler önemli ölçülerdeki nüfus artışı yüzünden ve kırsal yörelerden kentsel yörelere doğru nüfus hareketlerinden ötürü daha da vahim bir hal almıştır. Yine bu sırada, ithalat maliyetlerinin artması, mal fiyatlarının düşmesi, ağır dış borç, yüksek faiz hadleri, döviz kurlarının dalgalanması gibi dış etkenler de katlanılamaz yükler getirmiştir. Öyle ki mutlak yoksulluk Asya'nın büyük bölgelerinde hâlâ çok yaygındır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki durum konusunda bir başka örnek daha vermek için, Latin Amerika'nın tümünde 1986 yılında kişi başına ulusal gelirin 1980'deki düzeyin yüzde 8 kadar altına düştüğünü belirteceğim.

Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun, 1986 yılındaki olağanüstü 13. Özel Oturumunda özel bir ilgi gösterdiği Afrika'daki durumu anmadan geçemeyeceğim. Afrika ekonomisinin ve kalkınmasının yoluna girmesi doğrultusunda, Afrika ile uluslararası topluluk arasında gerçek bir birlikçelik anlayışına vücut veren bir eylem programı kabul edilmişti. Afrika hükümetleri kendi yönlerinden, boyutları ve büyüklükleri bakımından hayli geniş ve ekonomik ve toplumsal maliyetleri yüksek birçok reformlara girişmekte cesur kararlar aldılar. Öyleyse, onların bu çabalarına uluslararası desteğin temposunun ve kapsamının zayıf kalmasından duydukları düş kırıklığını anlamak gerekiyor. Onların iradelerinden bağımsız bir takım etkenler, onların sağlam bir ekonomik büyümeye yönelik çabalarına ket vurmaya devam etmektedir. Çokyanlı parasal kaynakların Afrika'ya doğru akmasını artırmak için almış oldukları önlemler ve borç yükünü hafifletebilecek önlemlere gösterilen ilgi, Afrika hükümetlerinin reform konusunda üstlendikleri taahhütleri yerine getirmelerine her zaman olanak vermiyebiliyor.

Ayrıcalıklı parasal olanakların (elverişli vâdeli kredilerin) ve borç yükünün azaltılmasının gerçekleşmemesi, Afrika ülkelerinin ve gelişmekte olan daha pek çok ülkenin çabalarının muazzam engellere takılmaya devam etmelerine yol açmaktadır.

En çok sanayileşmiş ülkelerden 7'sinin 1987 Haziranında Venedik'te yaptığı zirve toplantısı, ağır ölçüde borçlanmış ülkelerin sorunlarını ve bu ülkelere yapılan resmî yardımın artırılması gerekliliğini kabul etmiştir. Bunun yakın bir gelecekte olaylarda dile geleceğini içtenlikle umuyorum.

7. CNUCED Toplantısının Önerileri

7. CNUCED toplantısı (Ağustos 1987), karşılıklı bağımlılığı gitgide artan dünya ekonomisini etkisi altında tutan sorunların ve bu sorunlara ulusal ve uluslararası düzeylerde yaklaşım için gerekli politikaların ve önlemlerin geniş bir tanımını içeren Sonuç Belgesini oybirliğiyle kabul etmiştir.

Bu Sonuç Belgesi şunu açıklıkla belirlemektedir: Uluslararası ekonomik ortamda niteliksel bir değişimin başlaması için, gelişmiş ekonomiler ticareti genişletmeli, faiz hadlerini düşürmeli, mal piyasasını iyileştirmeli, malî kaynakların gelişmekte olan ülkelere doğru akışını kolaylaştırmalıdır. Gelişmekte olan ülkeler de kendi yönlerinden, ekonomik ilerleme için, ulusal kaynaklarının, özellikle insansal kaynaklarının o yolda seferber edilmesi için gerekli önlemler konusunda sorumluluk üstlenmelidirler. Sonuç Belgesinin ticaret, mallar, kaynak sağlama, borç ve en az-gelişmiş ülkeler konularında yaptığı politik tavsiyeler, eğer büyüme ve gelişme yeniden canlansın isteniyorsa, somut bir şekilde uygulanmalıdır.

Ne var ki bu güçlükler, gelişmekte olan ülkelerle sınırlı değildir. Şu modern zamanlarda hiçbir ülke kendini, ne dış koşullardan mutlak olarak etkilenmez bir ada, ne de iç baskılardan ya da toplumsal değişme istemlerinden korunmuş bir kale sayabilir. Kentlerin yaşanmaz duruma gelmesi ve onların yeniden düzenlenmesi sorunları olsun, sanayinin yol açtığı çevre kirlenmesine, ekonomik durgunluğa, istihdam modellerinde sanayi ve teknolojiadaki ilerlemenin yol açtığı değişmelere bağlı sorunlar, sağlık ve eğitim alanlarında daha iyi hizmetler gereksinimi olsun, daha nicelerinin yanı sıra bu sorunlar, hatta en gelişmiş toplumlarda bile, toplumsal ve ekonomik iyileştirmelere bir takım gereklilikler dayatmaktadır. Böylece gelişme gereksinimi bütünsel bir karakter taşımaktadır. Bunun göz ardı ederlerse hükümetler içeride ciddi toplumsal gerginliklere, rahatsızlıklara ve istikrarsızlığa

neden olabilirler.

Üçlü Sacayağı

Güvenliğin, tüm devletlerin meşru ve temel bir kaygısı olduğu su götürmez. Bununla birlikte, yaşamın nükleer tehlike altına girmesiyle birlikte öyle bir evreye ulaştık ki, bu evrede güvenlik artık yalnızca askersel yoldan sağlanamaz. Günümüzde silahsızlanma, gelişme ve güvenlik sorunları arasında üçlü bir bağıntı bulunduğu geniş ölçüde kabul görmektedir.

Kişilerin güvenliğine yönelik askersel-olmayan nitelikte tehditler ulusal güvenliği tehlikeye düşürebilmekte, hatta giderek uluslararası güvenliği de bozabilmektedir. Ayrıca, biz silahsızlanmadan söz ederken, karşılıklı, eşgüdümlü ve denetlenebilir bir dizi önlemleri içermesi gereken öyle bir süreci kastediyoruz ki, o önlemler, silahlanma düzeyi gücünde düşürülürken herkesin güvenliğinin güvence altında bulunmasını sağlasın. Unutmayalım ki silahlanma yarışı yalnızca güvensizlik duygusundan ve devletler arasında güven yokluğundan ötürü değil, aynı zamanda, en güçlü devletlerde gerek nükleer, gerekse klasik askersel teknolojinin sürekli ilerlemelerinden ve bunun yanı sıra silah satışları denen olayın süregelenliğinden ötürü de hız kazanıyor.

Silahlanma Yarışının Ekonomik Maliyetleri

"Silah satışları" terimi görünüşte olağan, önemsiz, ama dünya ölçeğinde gücünde yoğunlaşan bir ticaretin yol açtığı çöküntüleri örtbas etmeye eğilimli bir deyim. Gelişmekte olan ülkelere son iki yılda yapılan silah satışlarının 200 milyar Doları aştığı hesaplanıyor.

Gelişmekte olan ülkelerin ellerindeki kaynakların sınırlı olmasından ötürü bu silah satışlarının parasal maliyeti muazzamdır; ekonomik, toplumsal, politik sonuçları ise ondan daha da ağırdır. Bu ülkelerin silah alımları dış borçlarını yükseltmekte ve ikincil bir ithalat talebi yaratarak bu ülkelerin dışa bağımlılığının daha da artmasına yardımcı olmaktadır. Üstelik, gücünde yığılan silah stokları askersel har-

harcamalarının gittikçe artmasına yol açmaktadır; öyle ki, bazı ülkelerde askersel harcamalar, eğitime ve sağlığı ayrılan kamu harcamalarının üstündedir. Gelişmekte olan ülkelerin ayakta tutmak zorunda kaldıkları askersel aygıtın, bu ülkelerin kendi geleceklerini kurmak için ellerinde bulunan zaten kısıtlı olanakları büsbütün daraltmakta oluşu, silahlanma yarışının ekonomik ve toplumsal maliyetinin gerçek bedelinin doğru olarak hesaplanmasına olanak verir. Bütün bunlara ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin silah olımlarının yol açtığı politik sonuçlar da eklenmektedir: Nitekim bu silah satışları yerel süreçleri keskinleştirmekte ve anlaşmazlıkları düpedüz savaşlara dönüştürmekte ve bu savaşlar karşılıklı birer yıkım harekâtı haline gelirken, bölgede barışı da bozmaktadır.

Dahası var: Son yıllarda yeni bir olgu, pek az sayıda ülkeden pratik olarak sınırsız ölçüde yapılan silah satışlarının geleneksel yapısını değişikliğe uğratmış bulunuyor. Şimdi, gelişmekte olan ülkeler yerinde bir deyimle "silah kültürü" denen olgu çerçevesinde kendi aralarında birbirlerine silah satıyorlar ve bu silahları giriştikleri çatışmalarda kullanıyorlar.

Bu duruma ancak, silahlanma yarışının doğrudan ve dolaylı sonuçlarını tam olarak kavrar ve silahsızlanmaya gerek geliştirmekte olan ülkeler için, gerekse sanayileşmiş ülkeler için bir zorunluk gözüyle bakarsak çare bulabiliriz. En güçlü ülkelerin, özellikle nükleer silaha sahip olanların örnek olma sorumluluğu vardır. Bu bakımdan, şu sıralarda aktif bir şekilde yürütülmekte olan çeşitli silahsızlanma görüşmelerinden büyük bir memnuniyet duyuyorum; silahsızlanma konferansı çerçevesinde sürdürülmekte olan önemli çalışmalar da beni aynı derecede sevindiriyor. Yine, şu sıralarda Sovyetler Birliği ile ABD arasında, orta menzilli nükleer silahların sökülmesi konusunda yapılmış olan vaatkâr görüşmelerin kısa zamanda ve başarıyla sonuçlanacağından da çok umutluyum.

Gerek gelişme sorunları, gerekse silahlanma yarışının sonuçları, Kuzeyde olduğu kadar Güney yarıküresinde de, insanların durumunun iyileştirilmesine, ihtiyaçların gerektirdiği kadar ve bilim ve teknikteki ilerlemeler ayrıca olanak sağladığı ölçüde, beceri ve kaynak ayırmamızı dayatıyor. Bununla birlikte, her yıl silahlar ve silahlı kuvvetler için

yapılmakta olan harcamaların, insana ürküntü veren bir düzeye yükselerek 900 milyar Doları aşmış olması, bizim ters yönde yol aldığımızı açıklıkla gösteriyor: Bu rakam, insanlığın en yoksul yarısının toplam gelirinin de, Asya ve Afrika'nın büyük ülkelerinin gayri-safi-ulusal-hasılları toplamının da üstündedir.

Yarım milyon bilim adamı askersel nitelikli araştırma işlerinde ve projelerde çalıştırılıyor; oysa onların hizmetleri yaşamla bağlantılı hedefler izlenmesi için, çok daha iyi amaçlarla kullanılabilirdi.

En zengin ülkelerde silahlanmaya ayrılmakta olan harcamaların azaltılmasının, durumları en elverişsiz ülkelere yardımın artırılmasını getireceğini düşünmek kuşkusuz basitleştirici bir yaklaşım olurdu.

Silahsızlanma ile gelişmenin birbirine bağımlı oluşu, biri dururken öbürüne el atılamıyacağı anlamında da ele alınamaz. Bu iki sürecin her biri kendi temposuna ve kendi karakteristiklerine göre incelenmeli ve gerçekleştirilmelidir. Bu iki süreç arasındaki bağlar gerek Birleşmiş Milletler Örgütünün incelemelerinde, gerekse birkaç yıl önce eski Başbakan Sayın Willy Brandt ve bu yıl Başbakan Sayın Brundland gibi seçkin ve deneyimli kişiliklerin yönetiminde düzenlenmiş olan raporlarda somut bir şekilde gözler önüne serilmiştir.

Şu satırlar Brundland raporunda yer almıştır: "Silahlanma yarışı, dünyanın tüm bölgelerinde, çevre kirlenmesinden kaynaklanan anlaşmazlıkların ortaya çıkardığı güvenliğe yönelik tehditleri ve yoksulluğun yol açtığı hınçları azaltmak için daha verimli şekilde kullanılacak kaynakları yutup gitmektedir."

Politik İrade Zorunludur

Günümüzde silahlanma yarışına giden kaynakların, alanlara göre etkili bir şekilde yeniden dağıtımına ilişkin teknik görüşmeler, sonuç gelmez tartışmalara dalarak, ivedi insanlık sorunlarını örtbas edebilir. Dünyanın tüm bölgelerinde elverişsiz konumda ve tehlikelere açık bulunan halk topluluklarının durumu, ekonomik ve toplumsal alanlarda, gerçekten yapılan ile yapılması gereken arasındaki önemli farklılık, arkası gelmeyen bir silahlanma yarışının ürkütücü maliyetleri ve hesaplara

sıgmayan tehlikeleri, tüm bunlar başlı başına, teknik güçlükleri aşmaya ve üye tüm devletlerin katılacağı somut eylemlerin bir çerçevesini çizmeye yetenekli bir politik iradenin ortaya çıkmasını zorunlu kılan etkenlerdir. Umuyorum ki bu Konferans, bu politik iradeyi ortaya çıkaracaktır.

(Dünya Barış Konseyi'nin yayın organı "PERSPECTIVES NOUVELLES" in 1/1988 sayısından çeviri)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI
TÜSTAV

SİLAHSIZLANMA VE GELİŞME

Romesh CHANDRA

(Dünya Barış Konseyi Başkanı)

Birleşmiş Milletler'in, 1987 Ağustos ve Eylül aylarında New York'ta toplanan silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağlantı konusundaki Uluslararası Konferansı, bu iki yaşamsal sorun arasındaki bağlantının daha iyi anlaşılmasına olanak verecektir.

Yalnızca ABD bu Konferansa katılmayı reddetmiş ve böyle bir bağlantının varlığı konusunda görüş birliği içinde olmadığını dile getirmiştir.

Kuruluşundan bugüne kadar -ki neredeyse kırk yıl oluyor- Dünya Barış Konseyi, insanlığın bugün yüz yüze bulunduğu iki anahtar-sorunu, yani silahsızlanmayı ve gelişmeyi her zaman kaygılarının odağında tutmuştur. Kanımız odur ki, dünyayı nükleer yokoluştan kurtarma savaşımları, yeni bir dünya kurma savaşımları, açlığı, yoksulluğu, hastalığı, tahakkümü ve sömürüyü dünyadan silip atma savaşımları birbirlerine çözülmez şekilde bağlıdır. Bu nokta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1986 - Uluslararası Kadın Yılı takviminde haklı olarak vurgulanmıştır.

Silahsızlanma ve gelişme için savaşımın barışı arzula-yan herkesin, hükümetlerin, hükümet-dışı örgütlerin, yığın hareketlerinin ve bireylerin, içinde oirarada uğraş verdikleri yığınsan bir çabanın aslı öğelerini oluşturmaktadırlar. Savaş karşı olan tüm güçlerin bugün kurmaya çalıştığı barış koalisyonu, silahsızlanma ve gelişme alanlarında her tür ilerleme için vazgeçilmezdir. Çünkü ayrı ayrı kazanamayız, bunu ancak hep birlikte başarabiliriz.

Dünya Barış Konseyi, silahsızlanma ile gelişme arasındaki bağıntı konulu Uluslararası Konferans'ın kabul ettiği Sonuç Belgesi'nin ana çizgilerini ve bu Konferans'ta hükümetler, bağılantısız ülkeler, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler, Altı'lar, Avrupa Topluluğuna üye birçok ülkeler, İsveç ve diğer kuzey ülkelerinin yanı sıra, hükümet-dışı örgütler tarafından yapılmış tüm önerileri çekincesiz destekliyor.

Dünya Barış Konseyi son iki yılda birçok uzmanlık toplantıları: seminerler, sempozyumlar, konferanslar, yığinsal toplantılar düzenlemiştir. Bu girişimlerin her birinin kendi özgü karakteri vardı; bu toplantıların vargıları şöyle özetlenebilir:

Birincisi, nükleer savaş hazırlıkları ve bunların yol açtığı bir trilyon Dolarlık harcamalar, büyük çoğunluğu insanca ve onurlu bir yaşamdan yoksun bulunan dünya halklarına karşı bir suç oluşturmaktadır.

Silahlanma bütçeleri kabarmakta, bu sırada, yoksulların sayısı artmakta, zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum derinleşmekte, borç yükü 1 trilyon Doları bulmakta, açlıktan, yetersiz beslenmeden, en basit tedavinin bulunmayışından milyonlarca insan ölmektedir. Bu demektir ki, gelişme bakımından silahsızlanma yaşamsaldır.

İkincisi, Dünya Barış Konseyi şunu her zaman vurgulamıştır: Dünya kaynaklarının silahlanmada barbarca talan edilmesinin yanı sıra gelişme için baş engel, yoksulların, kâra doymak bilmeyen şirketler ve uluslararası tekeller tarafından sömürülmesini teşvik eden biçimiyle politik ve ekonomik düzen dir.

Üçüncüsü, Dünya Barış Konseyi yine de, silahsızlanma, gelişme ve güvenlik sorunlarının çözümü konusunda yeni bir yaklaşımın, yeni bir düşünüş tarzının, --silahların ortadan kaldırılması doğrultusunda ilk ilerlemelerin, yeryüzü çapında çifte sıfır önerileri sayesinde gerçekleşmesi için ve bunun yanı sıra, yeni bir uluslararası ekonomik düzenin kurulması sorununa el atılması ve buna çözüm getirilmesi için-- iyi olanaklar sunmaya başladığına inanmak bakımından tüm nedenlerin varolduğu görüşündedir.

Orta ve kısa menzilli füzelerin sökülmesine ilişkin antlaşmanın imzalanması, tüm nükleer denemelere son vermek, atmosfer dışındaki uzayı yalnızca barışçı amaçlarla kullanmak ve asla askerelleştirmemek, tüm kimyasal silahları yasaklamak,

klasik silahların önce azaltılmasına, daha sonra da yokedilmesine girişmek taahhüdüyle birlikte, stratejik silahların yarı yarıya azaltılmasına ilişkin yeni yeni anlaşmalara götürebilir.

Bu antlaşma bir kez uygulamaya konulduğunda, bazı nükleer silah kategorilerinin ortadan kaldırılmasına tarihte ilk kez fırsat bulunmuş olacaktır.

Uluslararası Barış Yılı hedeflerinin gerçekleşmesi için uğraş veren ulusal ve uluslararası çaptaki pek çok hareket ve örgüt, konumuna gururla bağlıdır ve bu ^{nda haklıdır,} ~~ne var ki,~~ tek başına hareket edildiğinde hiçbir ilerleme olanaklı değildir.

Şu anda cesaret verici olan, sayısı durmadan artan örgütlerin, savaşımın tek bir bütün olduğunu ve zaferin ancak hep birlikte hareket edersek olanaklı olduğunu farketmeye başlamasıdır.

İyimser olmak için tüm nedenler vardır, fakat boş övgülerden kaçınmak gerek. Biz, --yeryüzü ölçeğinde çifte sıfır seçeneği çerçevesinde, üçüncü binyılı gerçek bir barış binyılı olarak karşılamak umuduyla silahsızlanma ve gelişme çevresinde-- kamuoyunu her zamankinden daha geniş çapta seferber etmek üzere eylemlerimizi yoğunlaştırmaya kararlıyız.

(Dün ya Barış Konseyi'nin yayın organı "PERSPECTIVES NOUVELLES" in 1/1988 sayısından çeviri)

"Üçüncü binyılın şafağında kültürün,
gelişmenin odağında yer alabilmesi için..."(x)

D Ü N Y A D A K Ü L T Ü R E L G E L İ Ş M E O N Y I L I

Günümüzde, gerek nükleer savaş tehlikesinin ve diğer global sorunların büyümesiyle, gerekse ekonominin gitgide artan ölçüde uluslararasılaşmasıyla yeryüzü ölçeğinde bir bütünsellik eğilimi güçlenirken, Birleşmiş Milletler'in rolü ve önemi artıyor. Dünyada böylesi bir bütünselleşmeye yol açan bilimsel-teknolojik, ekonomik, sosyal, politik gelişmelerin dayattığı köklü dönüşümlerin başarılması için gerekli uluslararası politik irade de öncelikle BM Örgütü çatısı altında biçimlenmekte; uluslararası, giderek ulusal kamuoylarının oluşmasında BM gitgide daha etkili bir güç olma eğilimi göstermektedir.

Birleşmiş Milletler'in uluslararası sorunlar etrafında düzenlediği özel oturumlar, uluslararası konferanslar, yayınladığı çağrılar, ilan ettiği özel başlıklı yıllar, onyıllar, hazırladığı projeler, stratejiler bir yandan uluslararası gelişmelere uygun yaklaşımların, özellikle son yıllarda yeni düşünce tarzının uluslararası topluluk tarafından benimsenmesinde etkili olurken, diğer yandan yeni ihtiyaçlara yanıt verecek pratiğin yaşama geçmesinde esinlendirici oluyor.

Birleşmiş Milletler faaliyetinin ana eksenini barış ve silahsızlanma sorunlarıyla gelişme sorunları oluşturuyor. Günümüzde barışın ve gelişmenin bir bileşeni haline gelmiş olan kültürel gelişme de, 80'li yıllarda eskisinden farklı bir boyutta, başta UNESCO olmak üzere ilgili birimleri tarafından BM'in gündemine getirildi. Nitekim, bu örgütlerin tavsiye kararlarını(1) göz önüne alan BM Genel Kurulu, 8 Aralık 1986 tarihinde, 41. Dönem, 100. Bileşiminde 1988-1997 dönemini "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" ilan etti. Kültürel Gelişme Onyılı, 21 Ocak 1988 günü, UNESCO Genel Müdürü Sayın Federico Mayor tarafından, bir basın toplantısıyla resmen başlatıldı.

Onyıl'ın ilan edildiği oturumda BM Genel Kurulu, Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesinin şu dört büyük hedefini onayladı:

- o Gelişme sürecinde kültürel boyutun göz önünde bulundurulması
- o Kültürel kimliklerin olumlanması ve zenginleştirilmesi
- o Kültürel yaşama katılımının genişletilmesi
- o Uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi

Aynı oturumda BM Genel Kurulu, 41/187 No.lu Karar Sureti ile, "Tüm devletleri, hükümetlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütleri ve özel kişileri Onyıl'ın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde aktif bir pay üstlenmeye ve bunun için gerekli düşünsel, insansal ve parasal kaynakları gönüllülük temelinde ve kendi durumlarına, önceliklerine ve olanaklarına uygun olarak seferber etmeye" davet ediyordu.

Kültürel Gelişme Onyılı ilanı ile ilgili bu Karar Sureti, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 146 evet, iki çekimser, bir karşı oyla kabul edildi.

1- GÜNÜMÜZDE KÜLTÜR VE GELİŞME ANLAYIŞININ GENİŞLEYEN KAPSAMI

Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı Eylem Projesi hazırlanırken, bir yandan gelişmenin kültürel boyutunu göz önünde bulundurma, diğer yandan yaratıcı faaliyetin, yaratma yeteneklerinin ve doğru- dan kültür yaşamının teşvik edilmesi gibi değişik yanlarıyla birbirini tamamlayan iki kaygı dikkate alınmış. UNESCO'nun hazırladığı Eylem Projesi tasarısında sık sık vurgulanan bu ikili kaygı, gelişmenin günümüzde artık teknolojik ilerleme ve ekonomik büyüme (ya da kalkınma) ile ifade edilemeyeceği gerçeğinin hem gelişmiş ülkelerin, hem de gelişmekte olan ülkelerin deneyimleriyle ve karşı karşıya bulundukları ciddi sorunlarla açıklık kazanmış olmasından kaynaklanıyor. Böylece, gelişme ve kültürü birbiriyle kenetli bir süreç olarak değerlendiren anlayış(2), uluslararası topluluk tarafından da kabul görmüş oluyor.

Kültürel Gelişme Onyılı'nın başlatılması münasebetiyle BM Bülteninde yayınlanan yazıda bu gelişme anlayışı şöyle ifade ediliyor: "Başlangıçta ekonomik büyümenin istatistik terimlerle ölçülebilen düz bir süreci olarak kavranan gelişme, önceleri, felsefesi itibarıyla ve mekanizmalarıyla sanayileşmiş ülkelere kopya edilmişti. Şimdi ise gelişmenin son amacı artık, göstergelerin iyileştirilmesiyle sınırlı olmayıp, öncelikle bireysel ve kolektif refahla, toplumsal ve tinsel(düşünsel ve duygusal) boyutları içinde anlaşılan "ilerleme"yle, ya da daha basit olarak, hem gelişmiş ülkelerde, hem de gelişmekte olan ülkelere bir değer olarak önem taşıyan "yaşam niteliği"yle ilgilidir. Demek oluyor ki gelişme, öncelikle, halk yığınlarının kendi kültürleri içinde biçimlenen

özlemlerini karşılamayı hedef tutmalıdır."

Görülüyor ki bu anlayış, gelişmenin merkezine insanı koyan, kültürel ve insansal değerleri başa alan bir gelişme anlayışıdır. UNESCO Genel Müdürü, Onyıl'ın Eylem Projesini BM Genel Kuruluna sunduğu konuşmasında, "Gelişme için ilk iki onyılın blançosu, yalnızca niceliksel ve maddi büyümeye dayalı gelişme anlayışının sürüklenildiği çıkmazları ortaya koymuştur," dedikten sonra şöyle bir saptamaya yer veriyor: "Yenileşmeyi gözetken her tür girişim için, kültürel etkenleri göz önüne almak temeldir; kültürel gelişme, ekonomik ve toplumsal gelişmenin nitelikçe düzelticisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda, ilerlemenin asıl amacıdır."

UNESCO'nun 25 Ocak 1988 tarihli, yukarda sözü edilen bültende, uluslararası topluluk tarafından birkaç yıldan beri benimsendiğine işaret edilen anlayış kültürü, bir azınlığın sanatsal, bilimsel, entellektüel uğraşları olarak gören seçkinci yaklaşımı dışlıyor. Yazıda, kültür kavramının kapsamının genişletilmesi ihtiyacının dayandırıldığı olgu şöyle açıklanmakta: "Kültür kavramı kapsamının bu genişlemesi, pek çok sayıda ülkenin bağımsızlığa ve , dolayısıyla, egemenliğini çok daha önce kazanmış uluslarla hukuksal eşitliğe kavuştuğu uluslararası sahnede meydana gelen gelişmelerle zorunlu olarak atbaşı gidecekti. Gerçekten, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerde kültür, dinsel ve toplumsal, ekonomik ve politik yaşamın kilit ögesi olduğu halde, gelişmiş ülkelerde kültür ile dinsel, toplumsal, ekonomik ve politik yaşam yüzlülardan beri birbirinden farklılaşma eğilimi göstermiştir. Dar anlamıyla ele alındığında kültür kavramı, üçüncü dünya ülkelerinin pek çoğu için, hatta sanayileşmiş ülkelerdeki bazı özel gruplar için geçerli değildir."

BM ve UNESCO tarafından benimsenen bu kültür anlayışının çerçevesi, 1982 Meksiko UNESCO Konferansında da, "Günümüzde kültüre, bir toplumun ya da toplumsal grubun karakterini ortaya koyan tinsel ve maddi, düşünsel ve kollektif ayırd edici özelliklerin bütünlüğü gözüyle bakılabilir. Kültür, sanat ve edebiyatın yanı sıra, yaşam tarzlarını, insan varlığının temel haklarını, değer sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını da kapsar."(3) biçiminde çizilmişti.

Kültürel Gelişme Onyılı Projesine egemen olan zihniyet, yüzyıllımıza özgü önemli bir olguyu yansıtıyor. Ulusal kurtuluş hareketleri ve ulusal bağımsızlık mücadeleleriyle tarih sahnesinde ve BM çatısı altında yer alan çok sayıda ulus, yeni sömürgeciliğin, kanlı bölgesel savaşların, sert iç çatışmaların acılı ortamından geçerek, bugün artık, uluslararası topluluğun bileşimini olduğu kadar zihniyetini de etkilemekte, değiştirmektedir. Bu zihniyetin kökleşmesi uluslararası ilişkilerde demokratikleşme eğiliminin güçlenmesinde de olum-

lu bir rol oynayacaktır.

Genişletilmiş kültür anlayışının yansıttığı bir eğilim de, Asya-Afrika Yazarlar kongrelerinde, UNESCO-uluslararası yazarlar kongrelerinde bir süredir açıkca dile getirilmekte olan, edebiyatın Avrupa-merkezli olmaktan çıktığı, Asya, Afrika, Latin Amerika edebiyatının dünya edebiyatına damgasını vurmakta olduğu saptamasına benzer biçimde, Avrupa-merkezli bir kültür anlayışının, yerini kültürün evrensel karakterini ve kültürel kimlikleri, ulusal kültürlerin evrensel kültür içindeki yerini olumlayan bir kültür anlayışına bırakmakta olduğudur.

Ayrıca, BM'de kabul gören genişletilmiş gelişme ve kültür anlayışı, gitgide keskinleşen dünya ölçeğindeki insanlık sorunlarının büyük küçük, gelişmiş az gelişmiş ayrımı gözetilmeden, tüm uluslar topluluğunun dayanışması ile çözümlenebileceğini öngören anlayışla da uyum içindedir. Bir başka anlatımla bu, ulusların karşılıklı bağımlılığının artmakta olduğunun da kabulü anlamına geliyor.

Unlü İngiliz tarihçisi Arnold Toynbee'nin dediği gibi: "Sonuncu seçimi yapmak bizim için henüz mümkün: ya kendi elimizle kendimizi yıkıma uğratacağız ya da tarihte ilk kez dünya ölçeğinde bir birlik oluşturacağız."

2- KÜLTÜREL GELİŞME, BARIŞ İÇİNDE YAN YANA YAŞAMANIN DA GÜVENCESİ OLACAKTIR

UNESCO eski genel müdürü Amadou-Mahtar M'Bow, Kültürel Gelişme Onyılı dört büyük hedefinden, "Bu öneriler, 21.Yüzyılın eşiğinde dünyada hâlâ boy gösteren büyük gailelere yanıt getirmeyi hedefliyor. (4) diye söz etmektedir. Bilindiği gibi bu gailelerin adı, bir süreden beri global sorunlar ya da genel insanlık sorunları olarak telaffuz ediliyor...

Bunların başında insanlığın, yarattığı tüm uygarlıkla birlikte yok olma olasılığının günümüzde reel bir tehlike haline gelmiş olması bulunuyor. Bunun yanı sıra, canlı doğal çevrenin tahribi, doğal kaynakların tükenmekte oluşu, açlık sorunu, dünya nüfusu arasında cehaletin artmakta oluşu (yaklaşık 1 Milyar insan ya kısmi ya da tam cahildir), gelişmekte olan ülkelerin dış borçları gibi sorunları, karşıt sınıfların, karşıt sistemlerin birlikte çözüm aramalarını, birlikte hareket etmelerini gerektiriyor. Bu nedenle, bugüne kadar karşıtlıklar üzerine kurulmuş geleneksel politik ilişkilerin de değişmesi söz konusudur. Öyle ki bu, karşılıklı birbirinin varlığına son vermek için mücadeleyi değil, barış içinde yan yana yaşayarak insana, temel özlemleri ve gereksinimleri doğrultusunda en iyisini

vermek için yarışmayı kabul etmek demektir.

Barış içinde yan yana yaşamak artık bir tercih sorunu olmaktan çıkmış, bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu kuşkusuz, uluslararası çapta ve tek tek ülkelerde demokratik ilişkileri de geliştirecek, demokrasi kültürü dünya ölçeğinde yaygınlaşacak ve kökleşecektir.

Nitekim, bu yolda Washington Zirvesi, Davos'ta Türk-Yunan başbakanlarının iki ülke arasındaki sorunları barışçı yoldan çözümlenmek niyetiyle biraraya gelmeleri, Afganistan sorununa, Orta Amerika'daki çatışmalara barışçı çözüm arayışları gibi bir dizi sevindirici gelişmeye şimdiden tanık olunuyor.

Dünyada yumuşamanın derinleşmesi, gelişmekte olan ülkelerin gelişme sorunlarını ağırlaştıran konjonktürel engellerin, hatta yapısal engellerin aşılmasına elverişli uluslararası ve ulusal koşulları olgunlaştıracak, böylece kültürel gelişmeye daha elverişli bir ortam oluşacaktır.

Kültürel Gelişme Onyılı'nın, "uluslararası kültürel işbirliğinin yükseltilmesi" hedefi yaşama geçirilebildiği ölçüde, halkların birbirlerini daha iyi tanımalarına, anlamalarına ve önyargılarının kırılmasına olanak sağlanacağından barış düşüncesinin, barış kültürünün ve genel güvenlik anlayışının yaygınlaşmasında ve derinleşmesinde de önemli rol oynayacaktır.

Bütün bunlar belki iyimser öngörüler olarak nitelenebilir, ama Kültürel Gelişme Onyılı'nın tarihsel olarak gerçekten elverişli bir uluslararası ortamda ilan edildiğini söyleyebilmek için kanımca yeterli neden vardır.

3- BİLİMSEL-TEKNİK DEVRİM ÇAĞINDA KÜLTÜRÜN GİTĞİDE ARTAN ÖNEMİ

UNESCO Genel Müdürünün, Onyıl'ın Eylem Projesini BM Genel Kuruluna sunuş konuşmasında, insanlığın karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümünde ve geleceğin toplumunun kurulmasında kültürün artan önemine değişik açılardan vurgu yapılmıştır:

"Büyük sorunların bilince çıkması, bilim ve teknikteki, özellikle iletişim-ulaşım, enformasyon ve bioteknoloji alanlarındaki ilerlemelerin sanayi toplumlarına olduğu kadar, gelişmekte olan ülkelere de dayattığı hızlı ve derin köklü-değişikliklerden kaynaklanıyor. İnsanların kendilerini birbirlerine daha yakın, birbirlerine karşılıklı daha bağımlı hissettikleri bir sırada standartlaştırma, insan duyarlılığı ve yaratıcılığı için zararlı olabilecek bir yeknasaklaşmaya yol açmaktadır. Bu yöndeki gelişmelerin genişliği ve temposu insanın günlük yaşam içindeki yerini ve bireyler,

gruplar ve halklar arasındaki ilişkilerin karakterini hissedilir ölçüde değişikliğe uğrattıyor. Bu bağlamda, eğitim, iletişim⁹ dahası kültür, --kültürün, bilimin, teknolojinin ve gelişmenin, insana bu türlü serpilme olanağı, toplumlara uyum içinde ilerleme yeteneği sağlayarak, yeniden bütünlüğe kavuşacakları bir gelecek arayışı içinde-- yeni bir anlam ve önem kazanıyor." (*)

Yukarda işaret edilen, "derin köklü-değişiklikler"in, geleceğin yaşam tarzını belirlemede önemli bir etken olacağı bugünden belli olan bilimsel-teknik devrimle(BTD) ve onun 60'lı, özellikle 70'li yıllardan itibaren ortaya çıkmaya başlayan sonuçlarıyla ilgili olduğu açıktır. Son yıllarda ülkemizde de en çok tartışılan konulardan biri haline gelen BTD'in getirdikleri götürdükleri üzerinde ayrıntıya girmeden, kültürel yaşam üzerindeki kimi etkilerine kısaca değinmek istiyorum.

BTD, doğaya egemenliğinde yeni bir uğrak olarak, insana özgürleşmenin ufuklarını alabildiğine açabilecek olanaklarına karşın, bilimsel-teknolojik gelişmeleri elinde bulunduran güçlerin kullanım amaçları ve tarzları ile bağlı olarak ciddi sorunlar yaratmaktadır.

Bilimsel-teknolojik gelişmelerin ağırlıkla militarizmin hizmetine koşulması, dünyamızı nükleer bir felaketin eşiğine getirmekle kalmıyor, bugüne kadar her ilerlemesiyle daha insanca yaşam bir yaşam için olanaklar sağlayan bilim, toplumsal ve ahlaki amacına gitgide daha fazla yabancılaştırılıyor. Üstelik, insanı bilgilendirerek özgürleşmesine olanak sağlayan bilimle, her dört kişisinden biri cahil bırakılmış halk kitleleri arasındaki mesafe de gitgide açılmaktadır. Bunların yanı sıra, yeryüzünden açlığı, hastalıkların bir bölümünü silip atacak kaynakların bilimsel gelişmeler aracılığıyla silaha, bombaya dönüştürülmesi yabancılaşmanın kanıtları olarak sürüp gitmekte. Söylemeye gerek yok, böylesi bir gelişme tablosu, uygarlığın genel gelişim doğrultusuyla da çelişkin bir süreci sergiliyor.

BTD, insanın üretimdeki yerinin ve rolünün değişmesine yol açarak toplumsal ilişkileri, toplumun değer yönelimlerini, bireyin gelişimini, psikolojik yapısını, düşünme süreçlerini etkiliyor, değiştiriyor. Tüm bu değişimler yeni bir kültürün, yeni bir uygarlığın habercileri mi? Bu nasıl bir kültür, nasıl bir yaşam tarzı olacak? İnsan, tarihin öznesi olma ayrıcalığını elinden kaçırmakta mıdır? Bu köklü dönüşümlerde insanın yeri ve rolü gelecekte nasıl olacak? Daha bir dizi felsefi, etik, sosyolojik, kültürel soru var gündemde. Kültürel Gelişme Onyılı'nın hem bu soruların daha derinlemesine ve yaygın olarak tartışılması ve yanıtlanması için önemli bir vesile olacağı, hem de BTD'in ortaya çıkarmakta

çıkmakta olan-şimdilik- olumsuz sonuçlarının geriletilmesi için gerekli toplumsal bilinci yaratacağı umut edilebilir.

4- KİTLE KÜLTÜRÜNE KARŞI DEMOKRATİK BİR KÜLTÜRÜN YARATILMASI İÇİN

Bilimsel-teknik devrimin kültürel yaşam üzerindeki en doğrudan etkisi kitle kültürü aracılığıyla olmakta. Son on yıllarda olumsuz hatta yıkıcı etkilerini ülkemizde de derinden yaşadığımız kitle kültürü, kapitalist ekonominin azami kâr eğilimine göre, devletle bütünleşmiş tekellerin dev boyuttaki üretim ve dağıtım ağıyla dünyanın büyük bir bölümünü etkisi altına alarak yayılıyor.

Geçmiş 50'li yıllara uzanmakla birlikte, iletişim, enformasyon tekniğinin, bilgisayarlaşmanın başdöndürücü hızla gelişmesine paralel olarak yoğunluğu ve yaygınlığı artan kitle kültürü, gerçek kültürel sanatsal gelişmeyi engelleyen bir etken haline gelmekte ve bilim-kültür çevrelerimiz tarafından onun "karşı kültür" işlevine haklı olarak dikkat çekilmektedir.

Gerçekten de, kitleleri adeta uyuşturucu maddeler gibi bağımlılaştıran kitle kültürü, gerçek sanat-kültür ürünlerine (zihinsel çaba gerektiren) talebi düşürürken, -kültür yaşamı üzerindeki anti-demokratik baskılara, ekonomik zorluklara ek olarak-, hem kitle kültürü ürünlerine, hem de gerekli gereksiz bilumum tüketim maddelerine talebi sürekli genişleterek yeniden üretiyor. Böylece, kitle kültürü sanayiinin de genişletilmiş yeniden üretimini güvence altına almış oluyor.

Kitle kültürü bireysel ve toplumsal bilinci biçimlendirmek, denetlemek yoluyla standartlaştırılmış ihtiyaçlar, kalıpcı (stereotip) düşünceler dayatarak kitlelerin dikkatini reel yaşamın sorunlarından saptırıyor ya da düzene uygun çözümlerin, hatta çözümsüzlüklerin benimsenmesini kolaylaştırıyor. Hem de bunu eğlendirerek, boşaltarak, görsel-işitsel harikalarla büyüleyerek yapıyor.

Son değerlendirmede kitle kültürü, asıl amacı, kültürel ve tarihsel sürecin hümanizma doğrultusunda yol almasını, insanın tinsel yeteneklerini geliştirmeyi ve kişiliğin manen mükemmelleşmesini desteklemek olan demokratik kültürün tam tersi bir işlev görmektedir.

Kültürel Gelişme Onyılı canlı, etkili programlarla uygulanabilirse kitle kültürünün tahribatını önlemede etkili bir araç haline gelebilir. Çünkü en başta Onyıl'ın esprisi, kitle kültürü ürünlerinin taşıdığı şiddeti, saldırganlığı, militarist ideolojiyi, bencilliği, umutsuzluğu, yeni türden kaderciliği dışlayan; bilimsel

teknolojik ilerlemeyi ve gelişmeyi hümanist ölçütlerle değerlendiren, umudu, iyimserliği besleyen bir espridir.

Kültürel Gelişme Onyılı, kültür yaşamına katılımın genişletilmesini hedeflerken, kitle kültürü bireyi kitle iletişim araçları karşısında edilgen, toplumsal ilişkilerden yalıtılmış izleyiciler haline getiriyor. Onyıl Projesi, halkın aktifleşmesi yoluyla yaratıcılığının gelişmesini, yaratıcı faaliyetin yaygınlaşmasını öngörürken, kitle kültürü düşünme, okuma alışkanlığı edinmeyi, dolayısıyla hayal gücünün, yaratıcılığın gelişmesini önlüyor.

Kültürel Gelişme Onyılı Projesi, kültürel kimliklerin korunup geliştirilmesini önererek evrensel kültürün çeşitliliğini, renkliliğini artırmayı hedeflerken, kitle kültürü düşünsel derinliği, insani özü, geliştirici yanı bulunmayan, benzer temaların yinelendiği tek düze ürünleriyle sınırları aşarak çeşitli uluslardan milyonlarca milyonlarca insanı kuşatıp standartlaştırılmış bireylerden oluşan homojen bir tüketici kitlesi yaratıyor. Böylece ulusal, kültürel kimliklerin gitgide silikleşmesine yol açıyor. Dallas, Hanedan vb. dizilerde simgeleşen bir yaşam tarzının yarattığı özentiyi kendi gerçekliğinden ve insansal değerlerden uzaklaşan kitlelerde ahlaki çürümeye de zemin hazırlanmış oluyor.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kitle kültürüne paralel işleyen olumsuz bir süreç daha var. Türkiye örneğinde olduğu gibi, geleneksel kültürün işlenmemiş ürünleri gelişmiş tekniklerle, eğlen ve tüketim sanayiinin ham maddesi haline getirilerek, hiçbir sanatsal kaygı gözetilmeden yeniden, yeniden üretiliyor. Otantik özelliklerini de gitgide kaybederek ucuz beğenin nesnesi haline getirilen yerel-geleneksel kültür böylece yozlaşıp gidiyor.

Kültürel Gelişme Onyılı, bilimin insancıl işlevine yeniden kavuşturulması, ulusal ve evrensel kültür değerlerinin korunup geliştirilmesi için, kültür ve demokrasi güçlerinin, iyi niyetli yöneticilerin ve halktan yana politikacıların elinde, BM tarafından sunulmuş güçlü bir kaldıraç haline gelebilir.

Bugün ülkemizde yaşanan kültürel bunalımdan çıkış için kafa yoran, mücadele eden bilim, sanat, kültür adamlarımız, eğitimcilerimiz, tüm aydınlarımız için Kültürel Gelişme Onyılı, henüz el atılmamış değerli bir olanak olarak duruyor. Kültür güçlerimiz için, BM ve UNESCO'nun himayesinde yürütülecek olan Onyıl'ın hedefleri doğrultusunda eylem planı oluşturmak ve yaşama geçirmek üzere güçleri birleştirmek işten bile değildir. Yapılması gereken sadece, bugün verilmekte olan kültürel mücadeleyi BM Kültür Onyılı şemsiyesi ve bütünselleştirilmiş bir perspektif altında

kombine edebilmektir.

Bu Onyıl boyunca kültür çevrelerimiz, geniş halk yığınlarının sosyal-kültürel etkinliğini yükseltmenin, kültür yaşamına katılımı genişletmenin yollarına ölçüde yaratıcılıkla bulabilirlerse, kültürel bunalımdan çıkış yolları daha bir açıklık kazanacak ve halkımızın kitle kültürü afyonlamasından da, çağdışı, fanatik düşüncelerin örümcek ağlarından da kurtarılması o ölçüde umutlu hale gelebilecektir.

-
- 1- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Karar Sureti No. 41/187 (8.12.1986): "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı" ilanı
-UNESCO tarafından Meksiko kentinde 1982 yılında toplantıya çağrılmış olan Kültür Politikalarına ilişkin Dünya Konferansı tarafından kabul edilen --ve UNESCO Genel Konferansı'nın, Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı'nın ilanı için BM Genel Kurulu'na öneri götürülmesi tavsiyesini içeren-- 27 sayılı tavsiye kararını göz önüne alarak;
-Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kırk birinci döneminde Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı ilanı sorununda bir karar almasını tavsiye eden 23.7.1986 günlü, 1986/69 sayılı karar suretini hatırlayarak;
 - 2- Les nouvelles de l'UNESCO, No. 222-25 Janvier 1988, "Lancement de la Décennie mondiale du développement culturel"
 - 3- a.g.y
 - 4- "Nouvelles Perspectives- 6/987" Dünya Barış Konseyi yayın organı, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı(1988-1997)"
 - 5- a.g.y
 - (x) 25 Ocak 1988 tarihli UNESCO Bülteni, "Dünyada Kültürel Gelişme Onyılı Başladı" başlıklı yazıdan

E Ş Y A L A Ş M A (+)

Nesnelleşmeye karşıt olarak, bireyler arasındaki toplumsal ilişkilerin, (tarihsel bakımdan geçici olarak, meta üretiminde ve daha özel olarak kapitalist toplumda içselleşmiş bir şekilde) eşyalar arasındaki ilişkiler haline dönüşmesi.

Eşyalaşma insanın kişilik yitirmesine yol açar, oysa aynı süreç içinde eşyalar özne özellikleri kazanır (kişilikleşirler). Eşyalaşma, kendini fetişleşme olarak dışa vurur.

Eşyalaşma insanın faaliyetini, insanın içinde hareket ettiği koşullara bağımlı kılar; insan faaliyetini yaratıcı olmayan işlevlere indirgeyerek, insanı o koşulların bir parçası durumuna getirir. İnsan kendisine verilen rolün basit bir yürütücüsü, nesneler üretiminin işlevsel bir aracı haline gelir.

(+)("Dictionnaire Philosophique", İ.Frolov başkanlığında heyet, Editions Progrès, Moskova 1985)

Karl Marks: "Ekonomi Politigin Elestirisine Katki"nın Önsözü'nden:

İnsanlar, varoluşlarının toplumsal üretiminde, maddi üretim güçlerinin belirli bir gelişim basamağına tekabül eden, belirli, zorunlu ve iradelerinden bağımsız üretim ilişkileri içine girerler. Bu üretim ilişkilerinin bütünü, toplumun ekonomik yapısını, üzerinde hukuksal ve politik bir üstyapının yükseldiği ve kendisine belirli toplumsal bilinç biçimlerinin tekabül ettiği somut temeli oluştururlar. Maddi yaşamın üretilme tarzı, toplumsal, politik ve düşünsel yaşam sürecini geneliyle koşullar. İnsanların varlığını belirleyen onların bilinci değil, tersine, onların bilincini belirleyen onların toplumsal varlığıdır. Toplumdaki maddi üretim güçleri, gelişimlerinin bir basamağında, varolan üretim ilişkileriyle, ya da bunların hukuksal bir ifadesinden başka bir şey olmayan, o zamana kadar içinde hareket edegeldikleri mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşerler; üretim ilişkilerinin gelişim biçimleri olmaktan çıkan bu ilişkiler, üretim güçlerinin ayak bağı durumuna gelirler, O zaman bir toplumsal devrim dönemi açılır. Ekonomik temelin değişmesi, kısa ya da uzun sürede, koskoca tüm üstyapıyı derinden değiştirir. Böylesi derinden değişimleri ele alırken, ekonomik üretim koşullarındaki, bilimsel bir kesinlikle izlenebilen maddi derinden değişimler ile, hukuksal, siyasal, dinsel, sanatsal ya da felsefi biçimleri, kısacası ideolojik biçimleri --ki insanlar bu biçimler altında o çekişmenin bilincine varır ve o çekişmeyi sonuna kadar sürdürürler-- her zaman birbirinden ayırt etmek gerekir. Nasıl, bir birey hakkında, onun kendisi hakkında düşündüğüne dayanarak yargıya varılamazsa, böyle bir derinden değişim dönemi hakkında da, o dönemin kendine ilişkin bilincine dayanarak yargıya varılamaz; tam tersine, o bilinci, maddi yaşamın ilişkileriyle, toplumsal üretim güçleri ve üretim ilişkileri arasında var olan çatışmayla açıklamak gerekir. Üretim güçlerini içermekte oldukça geniş olan bir sosyo-ekonomik kuruluş, tüm üretim güçleri gelişmeden önce hiçbir zaman ortadan kalkmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkilerinin maddi varoluş koşulları eski toplumun kendi bağrında gün ışığına çıkmadan önce, yeni üretim ilişkileri eskinin yerini hiçbir zaman almaz. Bu yüzden insanlık yalnızca, çözebileceği sorunları önüne koyar, çünkü daha yakından bakıldığında daima görülecektir ki, sorunun kendisi de ancak, onu çözüme kavuşturmanın maddi koşullarının zaten varolduğu, ya da hiç değilse o yolda olduğu yerde ortaya çıkar. Kaba çizgilerle Asya tipi, feodal ve modern burjuva üretim tarzları, sosyo-ekonomik kuruluşların ilerleme yönündeki dönemleri olarak nitelenebilir. Burjuva üretim ilişkileri toplumsal üretim sürecinin --bireysel çelişki anlamında değil, bireyin toplumsal varoluş koşullarından doğan çelişki anlamında-- çelişkili sonuncu biçimidir; ne var ki burjuva toplumunun bağrında gelişen üretim güçleri aynı zamanda, bu çelişkinin çözümü için maddi koşulları da yaratırlar. Demek ki bu sosyo-ekonomik kuruluşla birlikte, insan toplumunun tarih-öncesi sona ermiş olacaktır.

KUZGUNCUKLU ÇOCUKLAR KUZGUNCUK'U YENİDEN YARATIYORLAR

Fırsat buldukça Sanatçıların bu eserini yolda

Cengiz Bektaş

Önceleri kimselere anlatmak istemiyordum Kuzguncuk düşlerimi... Korkuyordum sanı-

nm...

Neden mi?

Bunu açıklaması bile çetrefil, ama en kısıdan özetleyeyim:

KUZGUNCUK
UÇURTMA
YARIŞMASI

1. ÖDÜL - 15.000 TL.
2. ÖDÜL - 10.000 TL.
3. ÖDÜL - 5.000 TL.

YER: KUZGUNCUK
FUTBOL SAHASI
NAKİŞTEPE

8. MAYIS 1988
SAAT: 10.00

KATILIM ÜCRETSİZDİR.

İlk nedeni, kimilerinin öküz altında buzağı arayacak oluşlarıydı. (Sokakta Karagöz oynatabilmek için 17 ayrı yerden izin almak gerekti.)

İkinci asıl ilginç nedeni de 19. yy. aydını laf ebesi kimilerinin de küçümseyecekleri, içten içe dalga geçecekleri, giderek tekerlere taşlar koyacaklarıydı. (Geçenlerde Sayın Çelik Gülersoy'la karşılaştık... O bile dedi ki: Akrep etmez akrabaya akrabanın ettiğini...)

Düşlerim bir yerlere dek gerçekleşmiyordiler, açıklanmalarından önce...

Kuramla değil, olgularla konuşabilmeliydi inandırıcı olabilmek için... Kuzguncuk'ta gerçekleşenleri önce Celalettin Çetin *Hürriyet*'te, sonra Refik Durbaş *Cumhuriyet*'in "DERGİ"sinde, en son da Deniz Som gene *Hürriyet*'te anlattılar.

İnanın, tutukevlerinden bile mektuplar aldım.

Kuzguncuk'ta olanlar umut veriyordu birçok kişiye...

Amerika'da yaşayan bir Türk profesör "Dönme umudu veriyorsunuz!" diye yazıyordu.

Olaylar bu denli önemli mi?

Bence hiç değil!

Yalnızca, var olan, gerçekte var olan, ya da var olmuş olan bir şeylerin altının çizilmesi, anımsatılmaları... Belki de yalnızca bu...

İnsanların kendilerinin kararlaştırdıklarını kendilerinin gerçekleştirmeleri... Bunca yalın...

Kendi yarattıklarına, kendilerinden bir şeyler kattıklarına "sahip çıkma"ları... Bunca gerçek...

Ben de anlattım *Şehir* dergisinde Kuzguncuk'ta neler olduğunu...

Duvarları nasıl resimledik, sokaklarda nasıl Karagöz oynatıyoruz altı yıldır...

Nasıl sokakta tiyatro yapıyoruz... Çocuklarla basketbol oyun alanı yapışımızı...

Bir günde bir çöplük arsasını oyun bahçesine dönüştürüşümüzü...

Evlerin, dükkanların önünde, tutmaz, korunmaz denilen çiçeklerin büyümesini...

Kaldırımların çakıl taşlarıyla bezenmelerini...

Evlerin, yaşayanlarının olanaklarınca onarılmalarını...

"Makyaj", "tiyatro dekoru" yaparak, fiziksel çevrenin, gözleri boyayacak, dışsal görünüşleriyle uğraşmadığımızı, insan ilişkilerinin sağlığının bizi ilgilendirdiğini...

Anlattım da anlattım...

Yazılarla anlattıklarım olanlara yetişemiyorlar gerçekte.

En son yazdığımдан bu yana koça bir futbol turnuvası düzenlendi. (Altmış iki yaşındaki bir dedenin top ardından koşuşunu görecektiniz).

Uçurtma yarışı yapıldı... (Çocuklar yerine, gizlice babalar yarıştılar).

Caminin bahçesi düzenlendi. Rum kilisesinin çan kulesi boyanıyor, Ermeni kilisesinin çevresinin düzeltilmesi çalışmaları başladı.

Ev kadınlarımız sokakta hep birlikte aşure pişirdiler... Dört yüz küçük kaptı dağıtıldı aşure, çoluk çocuk sokakta yedik...

İlkokulumuzu onardık, şimdi ona

bir laboratuvar ekleme çabasında-
yız...

Bahçe duvarlarını da resimle süs-
ledik. Daha da önemlisi bir kültür
merkezi olarak kullanmaya başladık.
(Konferanslar veriliyor orada art-
tık...).

Çocukların sokakta panayır kur-
maları, bir günde, Kuzguncuk gibi
başka yerlere oranla yoksul sayılacak
bir yerde, bir milyon toplamaları az
şey mi?

Görüyorsunuz ardı gelmiyor!

Ama beni asıl umutlandıranlar,
mutlu kılanlar çocukların yaptıkları...

İlkokulumuzun çocukları Kuzgun-
cuk'umuzdan resimler y. ptılar geçen-
lerde... Alev'in, Bihrat'ın (Mavitan)
Yusuf'un (Katipoğlu) denetiminde...

Çocukların gözlerinden Kuzgun-
cuk ne ilginçti bir görmeliydiniz...

Çocuklar resimlerini ana cadde-
mizdeki dükkanların vitrinlerine içe-
riden astılar. Önceden duyurulan bir
-iki saatlik süre içinde Kuzguncuklu
yetişkinler yaparı gizlenmiş, sayılan-
dırılmış resimlere oy verdiler. (Dört
yüze yakın oy...). Her sınıftan birin-
ci, ikinci, üçüncüler seçtiler. Bunla-
ra armağanlar verildi. Çocuklar Kuz-
guncuk'larını gözlemlemiş oldular,
büyükler seçim dışında oy kullandı-
lar... Az mı?

Bir sokağımız var:
Bereketli sokak.

On yıl önce Kuz-
guncuk'a taşındığım-
da, bu merdivenli so-
kakta bir gün tiyatro
oynanabileceğini düş-
lemiştim elbette...
Bundan beş-altı yıl
önce tasarımı bile
yapmışım sokaktaki
sahnenin...

Gene de düş idi
eninde sonunda baş-
kaları için...

Ama bir hafta ön-
ce (3 Mayıs) bir yer-
lerden sağladığımız
ahşapla hep birlikte
yolun ortasına bir
sahne çıkardık.
Öyle oyuncak değil,
eni konu (4x4 m.)
bir sahne... (Kapla-
ma tahtasını çakmak-

tayken yanıma yaşlı bir Kuzguncuk-
lu yaklaştı ve dedi ki:

"Biliyor musun ben Dumbüllü ile
oynadım...").

Bir yanda sahneyi çakarken bir
yandan da Güngör Dilmen'in evinin
önünü çakıllarla süsledik... Demek
istiyorduk ki sanki "bir gün bu sa-
hne için oyun yazacaksın ya..."

O akşam, Mimar Sinan Üniversi-
tesi'nden iki genç arkadaşımız sahne-
mizde MİM sergilediler. En azından
bin çocuk vardı onları izleyen, onla-
ra katılan...

Daha sonraki iki gecede, koca yü-
rekli insanımız, sevgili Tacettin Diker
Karagöz, kukla oynattı. Çocukları
çoşturdu da çoşturdu... Altı yıldır
çektığı sıkıntı bitmiş, sokağımızda
doğru dürüst bir alan bulabilmişti
perdesini kurabilecek...

Kadıköy konservatuvarı öğrencile-
ri üç gece dinleti sundular.

Ama benim size anlatıp paylaşmak
istediğim asıl başka bir şey oldu...

Bir gün öğleden sonra Salih Kal-
yon geldi...

Çocukları başına topladı...

Salih, arkadaşlarıyla geçen yıl da
gelmişti...

"Küçük Atlar - Büyük Atlar" mı
neydi adı, bir oyun oynamışlardı.

Kuzguncuklu çocuklar bu oyunun

da bir yıldır söyleyip durdular...

Kısacası Salih'i tanyorlar, seviyor-
lardı...

Çocuklar sevince ne olur?

Salih'e inanırlar...

İnanınca da toplanıverirler çevre-
sine...

Sonra ne oldu biliyor musunuz?

Salih onlarla, tek başına, tam iki
saat içinde bir oyun kuruverdi...

Çocuklar hemen ezberlediler Sa-
lih'in öğrettiklerini... (Sonradan söy-
ledi, oyun sırasında onu düzelttikle-
ri bile olmuş).

O akşamı gerçekten birlikte yaşa-
malıydınız.

Kuzguncuklu çocukların iki saat-
lik bir çalışmadan sonra La Fontai-
ne'i sahneleyişlerine tanıklık etmeli-
diniz...

Bereketli sokağa insanlar sığmadı-
lar o gece... Ben de yerlere göklere sı-
ğamadım...

Salih, Kuzguncuk'a yerleşmeye ka-
rar verdi ertesi gün... Elbette bir gün
Kuzguncuk tiyatrosunu izlemeye ge-
leceksiniz... Kuzguncuk'un içinde do-
ğan, büyüyen tiyatroyu...

İşte böyle!..

Kuzguncuklu çocuklar.

Kuzguncuk'u yeniden yaratmaya
başladılar... □

Salih Kalyon ve Anadolu Çocuk Tiyatrosu